

G O R N J E M E S T O

Povest iz zagrebškega življenja / Magajna Bogomir

12.

Mimo okna Simonove sobe je padal sneg. Bele in neme so potovale snežinke. Samotno so potovale mimo stekla in se vrtinčile v počasnih krogih na dvorišče. Že od ranega jutra. Že od ranega jutra do desetih je Jelka pričakovala, da se Simon povrne domov.

»Jelka, zdi se mi, da boš mati,« ji je rekel nekega dne. »Veš, kaj je to, če človek tvoje vrste rodi človeka svoje vrste? Pojdi na starino in kupi gosli za svoje dete, da bo lahko vsaj cigan.«

Simon ni vedel, s kako strahoto so rezale te besede Jelkino srce in da so ubile v njej zadnje veselje, da so ubile celo podzavestno hrepenenje matere, ki ljubi otroka, čeprav mrzi očeta.

Jelka ni več jokala, trdo v njeno dušo je legal strah in je bil strah večji od dneva do dneva. V njeni sobici so ji oči po cele ure strmele v beli zid pred seboj. Vendar je pričela krasiti te puste, sive stene, kakor je le mogla. Vezala je čipke in jih razporejala vse naokrog, ne da bi mislila na to, ali pristojajo tam ali ne.

V Jelko-služkinjo se je naselila blazna ljubezen do študenta, ki jo je zavračal nalašč s trdo besedo, ko je spoznal, kaj se dogaja v njej. Postajal je osoren zato, da bi se naredil grdega in da bi tako iz nje pregnal vsako misel do njega. Toda ona se ni zmenila za to. Zdelo se ji je, da bo Simon vendarle potrkal na njena vrata. Tudi če bi

nemo sedel ob njej in ji z odkritim srcem govoril prijazno besedo, bi bilo to njej veliko in bi ji ta beseda vlila novega upanja v dušo. Toda on se ni menil za mehki, proseči izraz njenih oči.

Gospodar je silil vsak dan z denarjem vanjo, a ona se ni mogla odločiti. Zdelo se ji je nekaj nemogočega, ubiti dete in živeti potem še kdaj srečno. Tudi gospodinja je spoznala njeno stanje in je rekla svojemu možu: »Bog ve, s kom ima? Morda s Simonom?« »Ne,« je odgovoril gospodar. »S Simonom ne. Mogoče s prejšnjim študentom ali pa s kakim plesavcem iz ‚Jadrana‘.« Gospodinja je postajala vsak dan bolj odurna z Jelko in ji dala umeti, da je nemogoče, da bi taka še ostala pri njej v službi. Ko so začeli tudi drugi stanovalci hiše pripovedovati o Jelki, ji je rekla nekoč: »Veš ti, počestna, da ne moreš več biti pri nas. Vse Slovenke ste enake.« Jelka je zajokala; a njeno zlato srce ji ni dalo, da bi povedala gospodnji resnico, dasi ji je prav ona sama prigovarjala, naj lepo postreže tistemu študentu... V vsem mestu ni imela Jelka nikogar, na katerega bi se obrnila. Dom je bil že tako daleč od nje, da je živel le še v sanjah, in vedela je, da bi bila ona, če bi se povrnila, v domači vasi le tujka, na katero bi kazali s prstom in jo gledali začudeno. Simon je s stanovanja izostajal vedno bolj. Za november ni plačal in gospodinja mu je zaklenila čevlje in staro obleko, če bi utegnil pobegniti. To je Simona razkačilo in se je jezil na Jelko, zakaj pušča gospodinjo v njegovo sobo. On ni nikak umazanec in bo plačal, čeprav malo pozneje. Jelka je zajokala. Njegovo sobo je čistila od najmanjšega prahu. Slekla je svojo podglavnico, ki je imela čipke, in oblekla z njo njegovo. On tega niti opazil ni, teh mehkih belih vtkanih rož, ki so bile pletene v nočeh iz pritrganih ur. Vedno bolj je izostajal in preživel ali pa prespal noči pri »Črnem jagnjetu« na klopi za dolgo mizo. Tako je prišel tisti dan, ko so padale prve snežinke. (Takih zgodb je bilo v Zagrebu že sto in jih bo še sto. Ni v njih prav nikake »romantike«, niti niso prav nič pretirane. Tudi ni v njih kake posebne »estetike« ali kaj »novega« povedanega. Niso niti »ekspresionistične«, niti »staro in novo realistične«, niti hudo »umetniško visoke«, ampak samo — so. Samo ta oklepaj za svet pretresujoče razgovore po ljubljanskih kavarnah.)

Jelka je po spopadu z gospodinjo kot v neki pijanosti pritekla v Simonovo sobo in pričakovala, da se vrne. Nobenega upanja ni bilo več, kamor bi se oprla, razen tega ljubljenega fanta iz domovine. Da bi ji rekel le eno samo besedo! Zato je zbežala v njegovo sobo in tam čakala. Toda na-

mesto njega je prihitel v sobo gospodar, razburjen radi kričanja svoje žene. Hitro je potegnil iz žepa pet sto dinarjev, stopil tik do nje in mahal s tistim denarjem proti Jelki.

»Pojdi takoj k zdravniku. Te popeljem jaz. Veš, da ne more ta stvar tako naprej!«

Jelka je gledala tisti denar in neskončen gnus se ji je zbudil do denarja in do gospodarja. V istem hipu se je tudi porodil sklep v njej. Ni vedela še, kako bo vse to, toda ko je odrinila gospodarjevo roko, ji je drgetalo vse telo.

»Več ti ne morem dati!« je vzkliknil gospodar, sedaj poln jeze.

Ona ga je gledala z velikim prezirom.

»Ne, ne razumete prav, saj nočem denarja,« je odgovorila mirno. »Prav res ga nočem, gospod! Verujte, da nočem, gospod! Ne bojte se, gospod! Vaša gospa ne bo zvedela niti besedice od mene, res, gospod! Še danes odpotujem.«

»Kam pojdeš?« je vprašal gospodar, hipoma nenavadno prijazno.

Jelka se je zasmejala, a ni odgovorila.

»No, ali pojdeš domov?«

»Da, gospod!«

»To je najbolj pametno, če nočeš po moje. Vzemi ta denar, da bo za prvo silo, za pot.«

»O, ne potrebujem za pot.«

Začuden jo je gledal. Smejala se je z visokim, skoraj pojočim smehom.

»Kaj me gledate? Ne verjamete? O, kako ste lepi! Poljubite me še enkrat, kot ste me stokrat že. A, tudi temu vabilu ne verjamete?«

Objela ga je neprestano se smejé. Celó ko ga je res poljubila, mu je prasnili njen smeh v tolsto lice, ki se je rdečilo pred njo.

»Ali ni bilo lepo, kaj? Prosim vas, še nekaj! Tisti denar, ki ga tiščite v rokah, je moj.«

»Na!« je rekel hitro.

»Ne, ne! Študent še ni plačal sobe. Naj bo plačana s tem denarjem. In zakurite v tisti pečki nekoliko. Zunaj na zemljici je mraz, tako mraz in hladno in sneg jo je že pokrnil. Ne vrzite onega na cesto. Recite gospe, da je on meni dal denar, naj ga izročim vam. Boste naredili to, kajne! Kam naj bi on položil svojo glavo? On je tako mlad in lep. Prezgodaj, da bi že ležal na mrzli zemlji. Tudi sestra mu je umrla. Vedite to. Toda kaj vam govorim. Prosim vas, pojdite takoj ven! Ne razumete, takoj pojdite ven! Poljubila sem vas vendar. Grdi ste kot plesniva kepa masti. Prosim vas, kaj me gledate! Pojdite ven!«

Gospodar je ostrmel. Toda Jelka je dvignila pest in hotela udariti. »Pojdite ven, če ne, vas udarim in povem gospe!«

Prepadel se je odstranil gospodar iz sobe. Ona se je opotekla na posteljo in krčeviti smeh se je spremenil v jok, v katerem se je stresalo vse telo. Snežinke so se enakomerno vrtinčile mimo stekla.

Vstala je. Po joku so se njene oči lesketale čudno svetlo. Hitro je odprla predalček v mizi in vzela iz njega majhno knjižico. Stokrat je že strmela v to knjižico. Prsti so se ji tresli, ko jo je odprla. Na vrhu prve strani je bil pečat: Dekanat medicinskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu. Pod njim Simonova slika še od mature in čeznjo široki plavajoči podpis: Simon Jeraj.

»Saj ne bo hud, če vzamem, saj ne bo hud,« je jecljala. Potem je vzela tudi Poezije in skrila knjižico in Poezije za bluzo na prsi. »Saj ne bo hud, saj ne bo hud.«

13.

Do zjutraj sta sedela Simon in Malči pri »Črnem jagnjetu.«

»E, snežiti je začelo,« je rekel Simon proti jutru.

»Snežiti je začelo,« je ponovila Malči.

Simonu se je razvedril obraz.

»Včasih sem silno rad gledal snežinke, veš, Malči! Nekaj čudovitega so snežinke.«

Zahotelo se mu je, da bi zopet govoril tako lepo in navdušeno kot včasih v zimskih dneh v Ljubljani. Zasmejala se je široko.

»Veš, Malči, svet postane čist, ko ga pokrijejo snežinke. Ti, Malči, si žalostna radi tistega svojega klavrnega moža. Naj tvoja duša potrosi snežinke na njegov spomin.«

»Ne govori mi o tem, prosim te.«

»Ti si sedaj lepa in čista. Šla si skozi bolečino in si sedaj lepa. Včasih sem gledal, na gimnaziji še, kako je padlo sonce skozi rdeče šipe naše kapele na bele rože na oltarju. Zdelo se mi je, da so šele tedaj postale lepe tiste rože. Tako si postala ti lepa, sedaj še lepša. Bele rože so bile tudi prej lepe, toda ko je rdečina obarvala njih glave, lepe, kodraste glave belih aster, o Malči, potem so bile šele lepe. — Daj mi cigareto, Malči. — Ti si lepa, še lepša sedaj. Kri je obarvala tvojo dušo.«

»Kako lepo govoriš!«

»Da, saj me imenujejo pesnika, toda kljub temu mislim sedaj resno. — Tisti stražnik, Malči, včeraj sem spet govoril z njim. Če bi ne bil moški, bi prav tako postavil primero z rdečo lučjo. Tako pa je on človek kakor malokdo na svetu. Stavim, da ni niti ena grda misel skalila njegovih možgan dolga leta že. Jaz te seznanim z njim. On ima otroka, Jurkico. Videl sem jo. Nič se me ni bala.

Alfred van Muyden: Pod jetnikovim oknom. (Ženeva, Muzej za zgodovino in umetnost.)

Silno pristrčno dekletce, mali angelček, trinajstih let. E, Malči, to dekletce bi sedaj potrebovalo matere in hotelo bi morda še kakega brata ali kaj takega imeti poleg sebe. Poroči se ti, Malči, s tistim stražnikom!»

Malči se je zasmejala na vse grlo.

»Kaj se me bojiš, Simon?«

Sedaj se je Simon udaril po kolenih.

»Jaz, da se bojim tebe, jaz potepuh po volji vseh mogočnih carjev? Ha, Malči, kaj bolj pametnega bi lahko rekla. — Anica, prinesi dve črni kavi! — Da, Malči, kaj bolj pametnega bi se bila iznebila.«

»Dobre volje si danes.«

»Po volji vseh mogočnih carjev. Daj mi še eno cigareto, Malči!«

»Ura bo osem. Moram v trgovino. Vzemi nekaj cigaret, da boš imel tudi za potlej.«

»E, hvala ti, Malči! Popij še kavo! Taka je ta stvar. Jaz sem mislil resno.«

»Boš laže hodil z Regino, če se mene iznebiš. Tovariši pripovedujejo marsikaj.«

»Kaj misliš, da o tebi in meni ne pripovedujejo; naj le pripovedujejo!«

»Regina je dobro dekle. Kaj vedó ljudje, kaj je ona. Njeno ime je slovenski kraljica in je lepa, kot njen studenec pod Slemenom, h kateremu sem hotel peljati Marijo nekoč.«

»In bi jo peljal še danes, če bi ona hotela.«

»Predaleč, previsoko je Marija, Malči! Kaj vstajaš? Jaz bom še malo tu ostal.«

Pomagal ji je obleči plašč in jo spremil do vrat, kjer ji je stisnil roko. »Na svidenje, Malči!«

»Anica, obe kavi pripiši k vinu nocojšnje noči. Sedaj sem napisal novelo in jo odposlal in za gosli dobim vsaj šest sto dinarjev, za novelo pa neskončen honorar. Veš, Anica, mi pisatelji in pesniki ne dobivamo plače, ampak honorar, častno nagrado, biki, ki so najlepši, pa dobijo premijo.«

Anica se je smejala. »Hočete še eno črno? Pripišem.«

»Anica, naslov noveli sem dal Vineta, glavna oseba pa je Undena; ali veš, kaj je Undena?«

»Ne vem.«

»To je taka vila, ki živi v vodi in ima zelene oči. Ona ugrabi človeka in ga potopi v mesto na dnu morja. Tistemu mestu pa je ime Vineta, prav zato, kar je na dnu morja. Nikdar nisem mogel razumeti, zakaj so se skušali rešiti ljudje, ki jih je Undena ugrabila v svoje mesto, na suho nazaj. Anica, če se danes oglasi Regina, ji reci, da me ne bo.«

Vstal je in si oblačil suknjo. »Pazi na gosli, Anica!«

Zapenjal se je tesno krog vratu.

»Mislite na njene oči! Jako lepe oči ima,« je rekla Anica. »Lepa je kot angel in vas ljubi.«

Simon jo je pogledal začudeno.

»Kdo? Kaj govoriš? Misliš na Regino?«

»Mislite na njene oči, Simon!«

»Saj sem pil jaz in ne ti, Anica! Kaj mi govoriš sedaj o očeh. Jaz grem sedaj gori in doli gledat, kake so od znotraj trgovine po Ilici. Sneg je, kot vidiš. Človek se mora preskrbeti za zimo. Res, za zimo.«

»Greste iskat službe?«

»A kaj še. Nakupovat grem same dobre stvari,« je odgovoril in odšel.

»Niti vino niti Regina ga ne more pomiriti,« je rekla Anica, ko je njegova črna postava stopila na cesto. »Sedaj se je najbrže odločil, da si poišče službe.«

»Prav za prav je neumno, ko sem se Anici zlagal, da sem napisal Vineta. Niti besedice nimam napisane. Kar tako mi je prišlo na misel. Neumno bi bilo pisati. Kdo bi razumel, da ima tudi utopljenec svoje življenje. On ni bled in napihnen in ne grizejo ga karpji, ne, samo sanja, sladko sanja. Morski mah mu je ovenčal čelo. Vila Undena razganja z belo roko, s to belo roko valove nad njim in govori: 'Valovi, ne bodite vihar, kajti moj fant spi na dnu mojega kraljestva. Ne motite, valovi, tihih sanj! Bodite, valovi, kristalne stene in gradite grad krog njega! Bodite, valovi, rdeče vino in natočite se mu v dušo! Bodite, valovi, zibelka in ziblajte ga v sen! Bodite, valovi, uspavanka in mu šepetajte zlate besede v dušo. Fant, moj edini, ki se me ni zbal, počiva v mojem kraljestvu. Umirajo njegove misli na zvezdo visoko. Lepša od zvezde mu bom jaz. O, jaz sem Undena, Regina sem, kraljica globin. Moje oči so plave in moja duša je lesket srebrnih školjk. Nabrala mu bom morskih rož. Žive so in prosojne kot svetloba. Živo srce imajo in videti je skozi stebila njih utrip. O, lepše so rože morja kot drevesa zemlje. Nasadila bom morskih rož krog njegovega gradu. Šepetala mu bom na usta sladke besede večne omame. Svoje srce bom stisnila na njegovo srce, in lučka, ki še brli v njegovem, naj ugasne vekomaj, naj ugasne to brezupno hrepenenje, to neizpolnivo koprnjenje. Jaz sem Undena, Regina, kraljica morja.'«

Ljudje so začudeni gledali čudnega človeka, ki je šel po Ilici in glasno govoril. Za njim se je že zbrala truma šolarjev in bil jim je v veliko veselje. Simon jih ni zapazil. Slika za sliko je vrela skozi njegovo dušo, svet naokoli je izginil zanj. Toda, ko je smeh otrok postal preglasen, se je zdrznil in pogledal naokrog. Obstal je.

Nikola Mašić: Na straži. (Zagreb, Strossmayerjeva galerija.)

»Še, še, gospod,« so tedaj zaprosili otroci in se strnili krog njega. Zardel je in se hitro umeknil v vežo. Otroci so odhiteli med smehom.

»Zaslužek sem sklenil poiskati danes, sedaj pa se mi smejejo otroci. Vendar mora biti tega konec. Nočem, da bi drugi plačevali vino zame in da bi mi gospodinja skrivala obleko!«

Z neko trmo, da si danes na vsak način poišče službo, je stopil na cesto nazaj.

Ozrl se je gor in dol na obe strani. Trgovine, same trgovine, razkošne izložbe, napisi vseh vrst. Za njimi nezmerno bogastvo. Šele sedaj je videl, kako težko je stopiti mimo teh izložb, kadar človek išče službo. Z nekakim posmehom so strmele v svilene obleke odete voščene lutke iz oken nanj, strepo in nepremično, te visoke, ponosne, bogate lutke. Le eno bi slekel človek, ki hodi mimo, reven in razjedan od skrbi in bi bilo rešeno življenje njemu, ali njegovi materi, bratu, sestri, otroku. A lutke, lepe lutke, svetlih črnih oči, črnih obrvi in karminastih ustnic, te nerazrešljive sfinge naših dni, ki vedó, koliko oči se upira zaman v njihovo lepoto in bogastvo, da se radi njih premikajo in dreve neskončne vrste vozov po zemlji, da križajo ladje morja, da se radi njih porajajo žaloigre in kri napaja zemljo, te lutke se rogajo neusmiljeno s svojim voščnim posmehom.

Na vse to je mislil Simon in vendar vstopil z nekako malomarnostjo v prvo trgovino in vprašal, ali imajo morebiti kako mesto korespondenta ali pa vsaj kak oglas, da bi ga prevedel na tuje jezike. Že samo njegov povaljani plašč, radi katerega so se odmeknile gospe kupovavke, ko je vstopil, je bil dovolj velik vzrok, da so ga odpravili sicer prijazno, a čim hitreje iz trgovine.

Potem se je pomikal kot stroj brez vsake prave misli iz trgovine v trgovino, dokler ni bilo pol dne in so trgovine zaprli. Naslonil se je na nek zid. Glad in študent sta nekaj čudnega. Simon je poznal Manciko, je poznal Malči, imovitega Krilana in vsak izmed njih bi mu takoj dal, da bi bilo dovolj za deset dni. A deset dni še ni odrešenje, kajti takoj za njimi pride drugih deset in tedaj bi bilo vsakemu študentu nemogoče iti še enkrat k onim trem. Simonu pa je bilo nemogoče iti tudi samo enkrat. Kajti kljub vsej svoji klavrnosti, ki jo je živel te dni, je stal ponos ves nezmanjšan v njem. Vino in cigarete, da! Te stvari je mogoče povrniti, če ne z godbo, ki jo zahtevajo in jo plačujejo z vinom in cigaretami že od davnih časov, pa vsaj z upanjem, da pridejo nekoč gotovo tisti časi, ko bo lahko vrnil s cigaretami in z vinom. Toda posojilo v denarju je čudna stvar. Lahko vrneš desetkrat toliko in vendar nisi

vrnil nič. Bil si odvisen od onega. Glad pa ni nekaj tako težkega, kot ga popisujejo. Prvi in morda še drugi dan, ko je brez jedi, si človek res zaželi nekaj dobrega in toplega; tretji dan pa ta želja že skoraj izgine, le malo omotičen si in ceste in tramvaji so odeti v nekako meglo.

Toda Simon je bil medicinec in je vedel, da se človek končno brez jedi le zgrudi na cesto kar tako, morda z manjšo utrujenostjo, kot če bi hodil pol dneva. A v bolnico ga odpeljejo potem prav gotovo, in tega ni hotel. Imel je še dva dinarja in se je v sebi boril, ali naj si kupi cigaret, ali naj grej v »Prehrano«. Od cigaret, ki mu jih je dala Malči, je imel še dve. Odločil se je, da pojde v »Prehrano«, kajti peti dan ne bo kar tako mogoče vzdržati brez kosila. Premagal je torej omotico in se napotil v tisto gostišče za brezposelne.

V dolgi, večkrat zaviti vrsti je stalo kakih sto brezposelnih. Ko se je postavil v vrsto, so se obrnili vsi in ga gledali. Njega so ti pogledi zmedli, da se ni upal dvigniti oči, a polagoma se mu je med čakanjem pričela vzbujati porogljivost in dvignil je glavo ponosno. Po kaki uri je prišel na vrsto.

»Izkaznico, prosim,« je rekla gospodična, od katere se je videl samo nos in oči ob odprtini.

»Nimam.«

»Potem morate plačati dva dinarja.«

»A da, saj vem to.«

Blagajničarka mu je dala listek.

»Če hočete jesti brez listka, morate imeti dovoljenje od uprave.«

»Vem, vem to, a ne potrebujem.«

Oči za odprtino so gledale pomilovalno nanj.

»Nič več ne pridem sem,« si je mislil Simon in šel potem k dolgi mizi.

Delavci so se mu odmeknili, da je imel dovolj prostora. »Da bi le ne začeli pogovora z menoj!«

»Kaj ste vi študent,« ga je vprašal kakor nalašč sosed na desni.

V Simonu je vzkipela jeza.

»Kak študent,« se je porogal. »Jaz nisem študent. Muzikant sem.«

»In ste brez posla?«

»Da!«

»A, razumem. Vi ste prav gotovo igrali v kino. Sedaj so pa mnogo muzikantov vrgli na cesto, ker kino svira sam.«

Simon se je na to ugotovitev glasno zasmel.

»Kaj morda ni res?« je vprašal delavec.

»Ne, ne! Vi se motite. Jaz nikdar nisem igral v kino. Jaz sem velik umetnik. Jaz sem Vatroslav Svetlin. Niste še čitali v časopisih mojega imena?«

»Vašega imena? Ne, nisem še čital.«

»Niste brali, ko sem gostoval v Parizu?«

»Nisem bral,« je odgovoril delavec in gledal začudeno na Simona. »Vatroslav Svetlin, ne, ne spominjam se, da bi bil čital.«

»Rečem vam,« je nadaljeval Simon, »tam je bilo življenje! Igral sem v veliki dvorani, v središču Pariza, zaslužil po pet sto frankov na večer. S svojo godbo sem omamila vse poslušavce v dvorani.«

Simon se je ozrl naokrog. Vsi so ga pa gledali nenavadno sočutno. Misli je, da bodo vprašali, kako je tak zašel v tole kuhinjo, in je v mislih že pripravil dolgo, izmišljeno povest. Toda kakor da bi se mu ne ljubilo pripovedovati, se je sklonil nad juho in jedel. Kar naenkrat je spet rekel neki delavec: »Da, da! Najprej raztrgajo človeku vse srce, ki ga ima, potem ga pa vržejo na cesto. Enim trgajo srce, drugim možgane, nam delavcem roke. Tako je to, niti srce se jim ne smili.«

Na te besede je Simon ostrmel in se sramoval, da se je hotel rogati z lažjo, in videl je, da ga imajo po krivici za sebi enakega.

»Ali takrat niste nič mislili na prihodnje dni?«

»Kdo bi mislil na prihodnje dni!«

»Tu ste pogrešili. Niste jih poznali in niti slutiti niste mogli, da vas bodo postavili na cesto. Vi bi takrat lahko prihranili. E, da bi mogel prihraniti jaz. Dvajset dinarjev sem imel pri delu na dan in še ženo in dva otroka.«

»Kako živite sedaj?«

»Kako? Tukajle. Mali, pet let ima, prodaja razglednice po kavarnah. Mici, trinajst let ima, prodaja pecivo v Oktogonu. E, žena pa je nekoliko bolehná. Kar sram me je, da ne morem dobiti dela.«

»Ali se vam ljubi še živeti?« je vprašal Simon.

»Živeti?« se je začudil delavec. »Še pes mora živeti, pa ne, da bi ne jaz, ki imam ženo in dva otroka. O, pa kako še živeti. Treba bo živeti, da! V Francijo bi šel rad. Vi, ki ste bili v Parizu, ali veste, plačajo res tam delavcem do trideset frankov na dan?«

Simon je bil v zadregi.

»V Parizu ne, toda po drugih mestih — da, a ne povsod. Kakor človek naleti. Pojdite vprašat na konzulat! Morda imajo zveze z agencijami. Morda bi dobili sedaj še pot plačano, da bi se pozneje odkupili z delom,« je dostavil, kakor je čital nekoč v časopisih in česar se je sedaj spomnil.

»Hvala vam, gospod! Na to bo treba misliti. Tam bi tudi Mici zaslužila. Še dve leti, pa bo dovolj močna za tvornico čipk ali papirja. Tu ni nič, rečem vam, gospod, tu v Zagrebu ni nič. Vsak dan nas čaka velika truma pred Kaptolom, pa ni nič.«

»Še dve leti, pa bo dovolj močna Mici za kako tvornico papirja ali čipk,« je ponovil Simon v sebi in čudna grenkost mu je legla v srce. Vstal je, stisnil delavcu roko in odšel. V svoji trmi ni pustil in je iskal vse popoldne, toda ves njegov trud je bil brez uspeha.

»Zdi se mi, da bo treba pustiti medicino in bežati v Ljubljano,« je rekel, ko je prišel na veliki trg. Gori in doli je hodil med množico, ne da bi vedel, kaj bi. Proti šesti uri pa je zapazil še en napis: Prevajalnica v vse jezike. Pretipkovalnica.

Odhitel je gori do tretjega nadstropja, potrkal in vstopil. V veliki sobi je sedelo kakih dvajset tipkaric, oblečenih v črne plašče; vse so se za hip ozrle vanj, ko je vstopil. Le za hip so umolknili stroji in že je bilo slišati spet kavsljanje tipk na valje. On je bil sedaj ves zmeden. Videl je, da so v sobi same ženske in da ne bo s službo nič. Že se je hotel okreniti, ko ga je poklicala od okna neka gospa.

»Vi ste pisatelj, kajne, in bi hoteli dati pretipkati rokopis? Mi naredimo poceni in v najkrajšem času,« je ponujala gospa.

»Nisem pisatelj!«

»Oprostite! Mislila sem, da ste. Imate dolge lase in ... kaj želite?«

»Milostljiva, znam dobro nemški, italijanski ...«

»Žal,« ga je prekinila, »v pisarni imam, kakor vidite, same gospodične.«

Postal je za trenotek, potem se je priklonil in se obrnil.

»Počakajte, gospod! Znete vi mogoče dobro slovenski?«

»Saj sem Slovenec,« je odgovoril razveseljen.

»Počakajte nekoliko.«

Poiskala je v predalu šop tiskovin.

»Če niste umetnik, ste študent. Imam neko stvar. Težavno. Sami strokovni izrazi iz medicine so. Reklama. Bi hoteli prevesti? Dvesto dinarjev, in mogoče še pride kaj takega.«

Vzel je liste in prečital prve vrstice. Takoj mu je udarila v lica kri. Položiti je hotel tiskovine, jih dvignil zopet in zopet položil nazaj.

»Nočete?«

»Ne morem prevajati tega v svoj jezik. Imate mogoče kaj drugega?«

»Lahko noč, gospod! Klanjam se.«

Bil je preveč utrujen in prepadel sedaj, da bi se mogel porogati. Tipkarice so prenehale in se mu izzivalno smejale. Počasi je odšel. Na hodniku se je obrnil, pristopil k vratom, da bi še enkrat potrkal, a ni potrkal, le z roko je zamahnil. Usta so se mu smehljala na drobno, ko je šel čez trg.

(Dalje prihodnjič.)

KAKO SMO SAMI!

A. G.

Tudi naš dom je imel nekoč kraljico: dobro našo mamó. V svojem srcu je pridelovala srečo za očeta in nas, s svojimi rokami jo je spredla in stkala in nas vse odela z njo. Zrasli smo na njenih kolenih, zibajoč se, ko je šivala pri stroju. Od njenih skrbi in žuljev smo živeli in vsi po vrsti smo se naučili trdno verovati — vanjo.

Zdaj smo sami.

Bila je pomlad. Na rebri za hišo so se rumeno prerivale trobentice. Trava je bila, da bi vgriznil vanjo. Na koncu podrte kamenite ograje je cvetel grm. In skozi bukve je kukalo in skozi smreke je žvižgalo vstajenje in življenje.

Takrat so pri nas neprestano stopali ljudje čez prag. V sobi je dišalo po rožah in borki in sveče so stražile mamó od dneva v noč — od noči v dan. Moja misel pa je splezala kot desetnica po šmarničnem vencu do mrtvega srca in nemo trpela.

Zdaj smo sami.

In kadar se nas snide vseh šest pri očetu, nam je žalostno. Saj smo vendar sanjali nekoč, da bomo zrasli v velike, zdrave ljudi in bomo o praznikih nosili mami pokušat vsak svoj kruh. Zdaj pa ima vsak svojo bolečino, ki se ob pogledu na osivelega očeta še bolj razboli. In naš dom nima več kraljice. Pa nam je tako žalostno.

Skozi kuhinjsko okence pokukaš, pa ni tam pogleda, ki je včasih tako živo govoril: vse za moje! Sedemo krog mize. Za enega preveč je pripravljeno. Spogledamo se. Sestra zardi in vsem je do solz. Po jedi molimo očenaš več: »Za našo rajno mamó«, in bolečina je v pobožno zategnjenem: »In ob naši smrti uri.«

Ni kota, ni besede, ni pogleda, ki bi ne ječal: »Tako smo sami!«

A. Feuerbach.

OB JUTRANJI ZARJI

Na moje okno trka dež mehak
ko hrepenenja plahi, tajni klic.
V slapovih jug se lije prek goric,
vanj daljnih rož sladko preveva zrak...

Ah, váme je prečudno dáhnilo
iz daljnih, le zaslučenih daljav...
Ko belih deklic plaho vdan poždrav
mehkó, mehkó se mi nasmehnilo...

O vstal bi, ranjen, in odšel, odšel!
Zablodil v polje, v gaj in ves pijan
od rož in sonca v boj zahrepenel.

A v polju sneg — ko bela, hladna dlan
blesti in še na vrtu ni skopnel,
le moje okno zre molče v siv dan...

Vinko Zitnik.

VRBA ŽALUJKA

V dolgih svetlorumenih curkih
se pognala vrba je žalujka
pod modrino jasnega neba;
v dolgih svetlorumenih curkih
spušča zopet se na temna tla...

In tako poganja se in pada — dan za dnem,
in ko onemogli ta napor njen zrem,
mi pri srcu je tesno, tesno,
ko da sam sem — to drevo...

Radivoj Rehar.

NOC O J

Nocoj so prinesli vetrovi večerni
pozdrav
iz daljav, kjer duše so bolne
in plakajo,
kakor spokorjenci, ko odpuščenja čakajo...

Tako so plakali Judje nekoč
nad zidi Jeruzalema
in žalost nema
jim grizla je v duše,
da šli so Odrešenika iskat...
Ko našli ga niso,
tožni, neutešeni so se po svetu razšli...

Nocoj so prinesli vetrovi večerni
pozdrav iz daljav —
in v moji duši
je kakor v porušenem hrami
daleč — tam daleč za tremi gorami...

Radivoj Rehar.

IZBRUH OGNJENIKA KETMAJA NA ALASKI 1912

Po R. F. Griggsu napisal V. Bohinec.

Tihi ocean je največje morje Zemlje. Njegova nepregledna vodna gladina sega od ameriških do azijskih in avstralskih obal ter veže s svojimi valovi povsem različne svetove. Kalifornijo — s Kitajsko, Alasko — z Novim Zealandom; ali obstojajo kje na Zemlji večja nasprotja med naravo in kulturo, rastlinstvom, živalstvom, prebivalstvom, državami? In vendar družijo kljub razdaljam več deset tisoč kilometrov vse te sicer tako različne dežele strašna naravna vez: valovanje neprestanih potresov in zamolklo bobnenje ognjeniških izbruhov. Kajti ves Tihi ocean obdajajo ognjeniki v skoraj nepretrganem vencu, ki poteka, izhajajoč iz Malajskega otočja, v dveh smereh: proti vzhodu globoko notri v Oceanijo in na Novi Zealand, proti severu pa preko japonskih otokov in Aleutov do Alaske, kjer se obrne z ameriško obalo proti jugu in se konča šele globoko doli v južnoameriški državi Chile. Prebivalstvo vseh teh obal živi v večnem strahu pred podzemskimi silami. Zdaj bruha Krakatau, »stari grešnik« v Sundskem prelivu, zdaj Fudži-jama ali pa Asama na Japonskem, zdaj oživi Bogoslov v Aleutih, zdaj divjajo zopet žrela mehiških in južnoameriških ognjenikov!

Med največje ognjeniške izbruhe štejemo izbruh Ketmája na Alaski v juniju 1912, ki je to goro postavil namah na čelo vsem vulkanom Zemlje; ima namreč največje ognjeniško žrelo, kar nam jih je dosedaj znanih. V šolskem atlantu Ketmaja ni, kajti še pred nedavnim je bilo to prazno ime, ki ga je poznal komaj kak ribič ob Šelikovovem prelivu. Danes pa vé zanj v Ameriki sleherni otrok. Visok je 2135 m in stoji tam, kjer se cepi polotok Alaske od severnoameriške celine. V njegovi okolici se dvigajo med krasnimi jezeri in obenem med dvema morjema še številni drugi ognjeniki: Trident, Noževa konica, Martin, Megik, Novarupta, ki vsi delujejo. Posebno zanimiva pa je med temi ognjeniki ležeča »Dolina desetisočernih hlapov«, kjer se je razklala zemlja v neštetihih razpokah, iz katerih uhajajo še sedaj paré in plini. To prirodno čudo je tako svojevrstno, da je predsednik Združenih držav Wilson proglasil še med svetovno vojno ozemlje okrog Ketmaja z »Dolino desetisočernih hlapov« vred za nedotakljiv prirodni park, ki tekmuje po svojih znamenitostih s številnimi sličnimi parki v Ameriki, zlasti pa s tistim ob Yellowstonski reki.

I.

Dne 6. junija 1912 je nenadoma pričel padati ognjeniški pepel nad vso severnozahodno Ameriko. Ugibali so, odkod naj bi ta pepel izviral, in le polagoma se je zvedelo, da je najbolj prizadet Kodiak, ribiška vas na istoimenskem otoku v južnozahodni Alaski. Iz zemljevidov je bilo razvidno, da je Kodiak oddaljen od najbližjega alaskaškega ognjenika 170 km in svet si zato glede ognjišča katastrofe dolgo časa ni bil na jasnem. Prva brzozjavna poročila so sicer omenjala tudi Ketmaj, vendar pa je posebna ekspedicija ameriške Geografske družbe dognala šele tri leta pozneje, da je bil baš on povzročitelj te velike ne-zgode. Alaska je namreč zelo od rok in le malo obljudena, kar je bilo v srečo človeštvu, kajti kljub temu, da so se dogajali tam prizori, ki so popolnoma izpremenili lice zemlje daleč naokrog, vendar ni bilo nikakih človeških žrtev. Učenjaki pa so imeli priliko, da so proučevali zanimiva vprašanja o delovanju notranjih sil Zemlje, ne da bi jih pri tem težila misel na strašni smrtni davek, ki ga sicer take katastrofe redno zahtevajo.

O izmerah ketmajskega izbruha dobimo morda vsaj blede predstavo, če si predočimo učinek, ki bi ga imel tak prirodni pojav v kaki domači pokrajini, recimo v Ljubljani, ki jo naj Bog obvaruje take nesreče. Če bi prišlo do enako mogočnega ognjeniškega izbruha n. pr. na Krimu, bi bil ognjeni, oziroma parni steber viden v Benetkah in še dalje, torej vsaj 200 km daleč. Bobnenje eksplozij bi se razločno slišalo v Londonu in v Carigradu, ognjeniški plini in pare pa bi zagrnili vso Zahodno Evropo. Ob ustju Volge bi oslepela nezavarovana medenina in v pari se nahajajoča žveplena kislina bi razjedla razobešeno perilo. Tja do Cetinja bi deževne kaplje radi primešanih kislin občutno opekle ljudi po obrazu in rokah. V Zagrebu bi pepel ležal 35 cm na debelo, najbolj bi pa v tem mestu povečalo strahoto dogodka dejstvo, da bi vladala tu skozi 60 ur popolna tema, temnejša od vsake druge teme: svetilnica, ki bi jo držali v iztegnjeni roki pred seboj, se ne bi videla.

O strahovitih dogodkih, ki bi se odigrali v Ljubljani sami, si ni mogoče napraviti podrobne slike. Vsak poskus reševanja bi bil nemogoč, kajti niti en Ljubljančan ne bi preživel katastrofe: Vsa okolica do Medvod in Vrhnike in zraven še enako veliko ozemlje bi bilo razdejano. V njem bi zazijale silne razpoke in bi iz njih privrela žareča tekoča lava v strašnih curkih. Podobna strašnemu ognju bi uničevala vse, karkoli bi dosegla, in izbrisala bi sleherno sled o mestu. Več mesecev bi bilo nemogoče priti tudi le v bližino Ljubljane.

V Krimu pa bi nastalo žrelo, ki bi bilo globlje kot je ta gora sedaj visoka.

Zgodovina ketmajskega izbruha se ne pričinja morda z običajnimi znanivci erupcije, potresi in drugimi predznaki, kakor jih poznamo od drugod. Nikdo ni slutil, da se bo zgodilo kaj nenavadnega, šele ko je bilo ogroženo tudi življenje in imetje ribičev v zgoraj omenjenem Kodiaku, so spoznali, da gre za velikansko naravno katastrofo.

Vreme je bilo 6. junija 1912 jasno in sončno, ko se je nenadoma pojavil s severnozahodne strani teman oblak. Ob petih popoldne je pričel padati na Kodiak siv pepel. Edino, kar se je zdelo domačinom nenavadno, je bilo to, da se je zabliskalo in da je istočasno zagrmelo; grom je namreč v teh severnih pokrajinah povsem neznan pojav. Pepela se nikakor niso ustrašili, saj leži Kodiak v docela mirni, neognjeniški pokrajini. Nemirni so postali šele, ko čudni pojav ni hotel ponehati. Eno uro pozneje se je pepel začel zgoščevati in ob pol sedmih zvečer je bil že tako gost, da je zakril dnevno svetlobo. Pokrajino je pokrila neprodorna tema, in sicer v deželi, kjer je zaradi visoke geografske širine v juniju skoraj 24 ur docela svetlo. Plast pepela je na tleh dosegla debelost 12,5 cm.

Ko je zjutraj 7. junija ta neobičajni »dež« ponehal, je bil vsakdo prepričan, da je pojav sedaj pri kraju. Potoki in vodnjaki so bili seveda nerabni; prebivalci so dobivali vodo od dveh ladij, ki sta bili v pristanišču. Kapitan ene teh ladij poroča o nadaljnjih dogodkih takole: »Opoldne je pepel pričel padati iznova. Ob pol ene je bil že zelo gost in pol ure pozneje nisi videl več niti 15 m daleč. Ljudi se je polastila velika osuplost, kajti izprevideli so, da na Kodiak ne pada le mimogrede pepelnati dež, kakršen se more pojaviti nad skoraj vsakim krajem ob Tihem oceanu, temveč da so izročeni na milost in nemilost prirodnemu pojavu, ki mu ni primere. Bledi in prepadeni so prebivalci begali sem in tja. Nekateri so pričeli popivati in zato sem naprosil gostilničarja obeh kodiaških gostiln, naj krčmi zapreta. Storila sta to drage volje; bila sta z menoj istega mnenja, da je v teh težkih urah treba treznih glav.

Ob dveh popoldne nas je zavila tema kot v kozjem rogu. Opazovali smo v zraku težke električne motnje in naša brezžična postaja je molčala. Sprejeli smo na krov nekaj beguncev. Spali smo le malo in smo s strahom pričakovali jutrnjo zoro: ni je bilo, noč je trajala dalje. Dasi smo bili odstranili ves včerajšnji pepel, so bili sedaj krov, jambori, vrvi in čolni zopet pokriti z debelo plastjo drobnega prahu in pen. Prejšnji pepel je bil siv, novi pa je imel rumenkasto barvo. Žve-

Ivan Vavpotič: Odrski osnutek za 1. dejanje Finžgarjevega »Divjega lovca«.

plene pare so od časa do časa napolnjevale zrak in marsikdo se je spomnil Pompejev in njihovega pogina. Z gora v bližini smo čuli, kako so se rušili s pobočij pepelnati usadi, iz katerih so puhteli do nas dušljivi oblaki prahu in pepela.

Posadka je bila že od sedmih zjutraj vsa v službi. Možje so med delom na krovu zadevali drug ob drugega, ker slabo svetlikajoče se električne žarnice in svetilnice nikakor niso mogle predreti strašne teme. Moštvo je neprestano kidalo pepel z lopatami in štirje curki iz ladijskih brizgaln so čistili krov, da ga osvobodijo strašnega tovara. Včasih se je zdelo, da je ves trud zaman!

Zvonovi pravoslavne cerkve¹ so doneli zunaj v temi in skoraj vsa soseka se je pritipala do božjega hrama, da si poišče v njem tolažbe. Pepel pa je padal dalje. Usipal se je curkoma; brnel je krog nas in obdajal nas je od vseh strani. Mračni bliski so trajno švigali krog jamborov in neprestano grmenje je še stopnjevalo grozoto peklenškega plesa, ki je razsajal krog ladje. Vročina je postajala vedno hujša in zrak, kar ga je še preostalo, je bil težak, soparen in dušljiv. Pod krovom je bilo neznosno, na njem pa še slabše. Prah je mašil nosnice, nam curljal preko hrbta in nam žgal oči kakor jedka kislina. Ptiči so se opotekali v zraku in vreščoč padali na ladjo.

Tretji dan smo sprejeli na krov vse prebivalstvo iz Kodiaka in okolice, bilo jih je okoli 500.

¹ Na Alaski bivajo še danes številni Rusi, kajti do l. 1867 je bilo to ozemlje v ruski posesti.

Pepelnati dež pa je ponehal šele krog poltreh popoldne. Nebo je polagoma dobivalo rdečkasto barvo in končno smo zopet spoznavali predmete v okolici, dasi so bili od pepela povsem izpremenjeni. Drugi pepelnati dež je nasul 11,5 cm debel sloj. Ponoči od 8. na 9. junij je pričel padati še tretjikrat, k sreči pa je proti jutru ponehal in nasul le tanjši sloj pepela. Vendar pa je ves pepel, kar ga je padlo na Kodiak, meril 25 cm še potem, ko se je bil že sesedel!«

O izbruhu samem nimamo tako natančnih poročil, kajti najbližji ljudje so bili takrat od Ketmaja oddaljeni kakih 30 do 50 km. Neka skupina ribičev z Beringovega morja je izbruh sicer videla, a preplašil jih je tako, da so v divjem begu mislili

le na rešitev. O dogodku pozneje niso vedeli povedati drugega kot to, da je gora zletela ob velikem ognju v zrak in da je ogenj tekkel po gorski stezi nizdol, razvijajoč pri tem silen dim. Nekoliko dalje od Ketmaja so bili ribiči v Kafiljskem zalivu. Radi zakrivajočih jih gorá izbruha samega sicer niso mogli videti, pač pa so hudo trpeli zaradi pepela. Slučajno se je ohranilo pismo ruskega ribiča Orlova, ki je pisal svoji ženi takole:

Ob Kafiljskem zalivu v Alaski,
9. junija 1912.

Moja draga Tanja!

Naj Ti poročam najprej o naši nesrečni vožnji. Ne vem, ali bomo še ostali živi in zdravi. Vsak trenotek pričakujemo smrti. Pa to naj Te nikar ne skrbi. Gora tu v bližini je zletela v zrak, tako da smo povsem pokriti s pepelom; na nekaterih mestih leži dva do tri metre visoko. Začela se je ta reč 6. junija. Svetilnice morajo goreti noč in dan. Dnevne svetlobe sploh ni videti. Skratka, strašno je in vsak čas nas lahko zaloti smrt! Vode tudi nimamo; reke so vse pokrite s pepelom, pepel se vprav meša z vodo. Tu je tema in pekel, grmenje in bobnenje. Niti tega ne vem več, ali je noč ali dan. Vanka Ti bo povedal vse podrobnosti. Poljubljam in blagoslavljam Vaju, zdravstvujta! Odpusti mi. Morda se pa vendar še snidemo, Bog je usmiljen. Molita za nas! Tvoj soprog Ivan Orlov.

Pripis: Zemlja se trese, sleherno minuto se bliska. To je strašno! Vsi molimo.

Vendar tudi v tem kraju, 47 km od Ketmaja, ni nikdo izgubil življenja. To je jasen dokaz, da opasnost ognjeniškega pepelnatega dežja ni prevelika. Ivan Orlov se je torej rešil in se zopet sešel s svojo rodbino.

II.

Razen teh preprostih ribičev ni bil torej nihče v bližini Ketmaja in ker iz njihovih poročil ni bilo mogoče dobiti prave slike o poteku izbruha, so ga skušali raztolmačiti na mestu ameriški znanstveniki pod vodstvom profesorja R. F. Griggsa, in sicer v letih 1915, 1916, 1917 in 1919. Preiskali so v najtežjih okoliščinah vse ketmajsko ozemlje in odkrivali čudo za čudom.

Že množina lave, kamenja, pepela in tako dalje, ki je prišla ob izbruhu Ketmaja in njegovih sosedov na zemeljsko površino, se je izkazala za tako veliko, da si je prav za prav sploh ne moremo predstavljati. V svoji knjigi jo primerja Griggs s proizvodnjo gramoza in drobirja v Združenih državah Severne Amerike, ki znaša 50 milijonov ton na leto. Skupna teža ketmajskih izmečkov je znašala kakih 28.700 milijonov ton, kar pa je cenjeno zelo nizko. Iz tega sledi, da je Ketmaj le z enotedenskim »delom« spravil na dan vsaj toliko grušča, kolikor bi ga mogli dobaviti vsi kamnolomi Združenih držav v 575 letih! Če bi torej hoteli tekmovali s Ketmajem, bi bili morali začeti z delom 150 let pred odkritjem Amerike; seveda bi morali obratovati ves čas do današnjega dne tako in toliko, kakor obratujejo sedaj. Pepel je prekril zelo obsežno ozemlje. Kakih 2500 km² je bilo pokritih z 90 cm visoko plastjo, 6400 km² še s 60 cm debelim slojem itd., 6 mm debela plast se je opazila še na 109.000 km² (Jugoslavija meri 248.000 km²). Ni čudno, da je imela silna množina pepela v zraku za posledico tudi to, da so se v Ameriki, v Evropi in celo v severni Afriki pojavili nenavadni oblaki, ki so zadrževali veliko množino sončnih žarkov in jih odbijali nazaj v vsemir. Tako se je zmanjšala moč in učinkovitost sončnega obsevanja in povprečna toplina severne poloble se je 1912 in 1913 občutno znižala, najbolj v septembru 1912, namreč za 0,9° C. Če bi se bil pepel obdržal v zraku dolgo časa, bi lahko postal usoden za rastlinsko rast, kajti že kolebanje topline za pol stopinje

Ivan Vavpotič: Odrski osnutek za 2. dejanje Finžgarjevega »Divjega lovca«.

potisne v enem poletju žitno mejo za 135 km na jug. Pod sicer enakimi pogoji bi torej izbruh, kakor je bil ketmajski, onemogočil dozorevanje pšenice v 135 km širokem pasu ob severni žitni meji!

Pare in plini ketmajskega izbruha so potovali mnogo dalje, kot so bile slišne eksplozije. Še več mesecev po izbruhu je po vsej Alaski in v velikem delu Severne Amerike večkrat nastopil smrad po žvepleni kislini. Ognjeniški plini so se pogostoma spojili s parami v oblakih in so izzvali kislo deževje, ki je bilo zaradi svoje jedkosti zelo neprijetno. Na razdaljo 600 km od ognjenika je žveplena kislina uničila velik del rastlinstva. Na neki ladji, ki je bila ob izbruhu sredi morja in 1100 km proč od Ketmaja, so radi par izgubili pravkar očiščeni predmeti iz medenine v najkrajšem času svoj sijaj. Iz Vancouvra v Britski Kolumbiji, ki je oddaljen od Alaske 3000 km, so brzojavno poročali 12. junija, da so številne gospodinje, ki so bile razobesile lepo belo perilo, doživele žalostno presenečenje. Ko so ga namreč hotele likati, je razpadlo v krpe. Šele ko so se nekatere pritožile v trgovinah, kjer so bile perilo kupile, se je pojasnil pravi vzrok: lepo platno so uničile kisline s Ketmaja.

Najbolj zanimivo pa je bilo zasledovati spremembe, ki jih je katastrofa povzročila po pokrajini sami. Američani so dognali, da je zajezil velik gorski usad v zvezi z izbruhom strugo Ketmajске reke. Obsežno jezero, ki se je nabralo za njim,

pa je l. 1915 predrlo zaporo ter preplavilo dolino tja do morja, na razdaljo 10 km. Za lavo voda! Pritisk, s katerim so zajezene vodne množine vdrle v dolino, je bil tako mogočen, da je voda z enim samim silnim valom kratkomalo odnesla gozdove, ki jih je bil ognjenik še pustil. Le v dolnjem teku reke, v bližini morja, kjer se je s hitrostjo 30 m v sekundi deroča voda nekoliko unesla, je gozd še ostal, vendar pa je tudi napol polegel. Skale, ki jih je voda prinesla s seboj, so bile silno velike; merile so po več metrov v premeru, največja pa je imela obseg 17 m. Tako štejemo povodenj v ketmajski dolini med največje, kar jih sploh poznamo.

Gorske usade so raziskovavci dognali v ognjeniskem ozemlju še drugod. Neki gori so celo dali ime »Padajoča gora«, drugo pa so imenovali »Bobnečo goro«; z obeh je namreč neprestano padalo kamenje v večjih in manjših podorih. Da se gibanje kamenitih usadov še ni ustavilo, je razumljivo, če pomislimo, kako strašno se je pretresla ob katastrofi vsa pokrajina. Upoštevati pa moramo tudi, da pokriva vrhove ognjenikov debela plast snega in ledu — saj smo v Alaski! Pepel in kamenje, ki je padlo nanj, se sedaj ruši, čim se spremeni zaradi toplotnih sprememb ravnovesje ledene podlage.

Neustrašeni raziskovavci so obiskali tudi ketmajsko žrelo. V gostih oblakih so 19. julija 1916 po težavnem plezanju dospeli na njegov rob in tu čakali ob veliki napetosti trenutka, ko se bo megla razpršila in dovolila pogled v ognjeniški prepad. »Končno se je megla le odmeknila; nemi smo strmeli v sliko, ki nam jo je nudila globina. Nahajali smo se nad prepadom tako ogromnih izmer, da njegove velikosti nismo mogli oceniti niti približno. Navzdol, navzdol, vedno dalje navzdol je drsel naš pogled, dokler ni bilo pobočje tako prepadno, da mu ni bilo mogoče slediti dalje. Na dnu pa je počivalo čudovito jezero tajinstveno zelenomodre barve, kakor so n. pr. barvana jajca drozga, in bilo je obenem mlečnato kakor kako ledeniško jezero v Švici. V sredini je ležal otok podkvaste oblike, najbrž ostanek troskastega stožca, ki je nastal med zadnjimi utripi izbruha. Vzdolž jezerskega obrežja so sikali parni stebri, ki so vreli iz sleherne razpoke. Na nasprotni strani smo zapazili žveplenorumene lise, na dveh manj strmih krajih pa so se širila obsežna snežišča.«

Poznejša merjenja so dognala, da je žrelo Ketmaja široko 48 km, torej toliko, kolikor znaša razdalja od Ljubljane do Save ali od Maribora do Paker. Obseg njegovega roba meri 135 km. Do

jezera na njegovem dnu je 1130 m, jezero samo pa meri 28 km², je torej več kot še enkrat tako veliko kakor Blejsko jezero. Doslej je veljal Kilanea na Havajskem otočju za največji delujoči ognjenik sveta; sedaj mora to čast odstopiti Ketmaju, kajti vse njegove mere so manjše od ketmajskih. Zlasti velika je razlika v globini, ki znaša manj kot eno sedmino ketmajске; najvišja točka kilanejskih sten leži namreč le 150 m nad dnom ognjeniškega žrela.

Posebno presenečenje je čakalo raziskovavce na severozahodni strani Ketmaja, v dolini, ki drži k Beringovemu morju. Na nekem poizvedovalnem izletu je opazil Griggs na prevalu, ki ga imenujejo Ketmajsko sedlo, neznamenit oblakček. »Mel sem si oči in pogledal še enkrat tja. Ne, ni bilo dvoma, točno na prevalu se je dvigal iz majhnega ognjenika droben steber pare. Ko smo dospeli do prevala, smo našli tla vsa preprežena z razpokami in manjšimi špranjami, ki je iz njih sikalo pol ducata večjih in morda sto manjših parnih curkov. Srce nam je močno utripalo, ko smo se bližali raztrgani ploskvi. Večina pare je uhajala iz špranj, ki so bile široke le nekaj centimetrov. Puhala je iz njih z znatno hitrostjo in z votlim hrumenjem. Mogli smo pristopiti in greli smo si roke ob parah, ki so bile pri izstopu iz zemlje sicer zelo vroče, a so se v zraku brž ohladile podobno kakor vodna para iz samovarja. Obenem so izstopale različne druge snovi, ki so širile čudno izprijen vonj in iz katerih so se tvorile na tleh usedline v prav živahnih barvah. Med njimi je bil zlasti žveplovodnik z značilnim smradom po gnilih jajcih, prav tako tudi žveplo, ki je dajalo pisani skorji rumeno barvo.

Pogled v pokrajino onstran prevala nam je zastiral manjši hrib, za katerim se je dvigal večji oblak pare. Ko smo ga prekoračili, se je pred nami razgrnila slika, ki je pač med najbolj čudovitimi, kar jih je kdaj zazrlo človeško oko. Kakor daleč je segal pogled, je bila dolina napolnjena s stotinami, s tisoči — ne, dobesedno z desettisoči kadečih se oblakov, ki so vreli iz razpokanih tal. Z našega stališča so bili videti drobni kakor one male fumarole (curki dima) v bližini; ko smo pa skušali ceniti razdalje, nam je bilo jasno, da morajo nekatere biti vprav velikanske. Posamezne med njimi so pošiljale proti nebu parne stebre, visoke do 300 m in razblinili so se šele v tej višini. Po skrbni cenitvi smo prišli do zaključka, da je bilo krog tisoč teh stebrov višjih od 150 m! V razdalji kakih 20 km je zavila dolina za neko višnjevo goro; parni stebri so segali prav do tja, dalje pa oko seveda ni moglo prodreti.

Na prvi pogled nam je bilo jasno, da smo tu naleteli na nekakšen drugi Yellowstoneški park, o katerega obstoju doslej niti beli niti urojenci niso nič vedeli. Skušal sem ohraniti mirno kri in trudil sem se, da bi vršil skrbno svoja opazovanja. Kljub temu pa sem osvetlil v razumljivi želji, da dobim slike, kar dva filma iz edinega dragocenega svitka, ki sem ga imel na tem potovanju s seboj; moral bi bil vedeti, da je bilo fotografiranje na to razdaljo nemogoče. Nekaj trenutkov smo stali kakor okameneli in smo srepo strmeli v mogočni prirodni prizor v globini. Potem pa smo hiteli nizdol v želji, da ga vidimo od blizu.

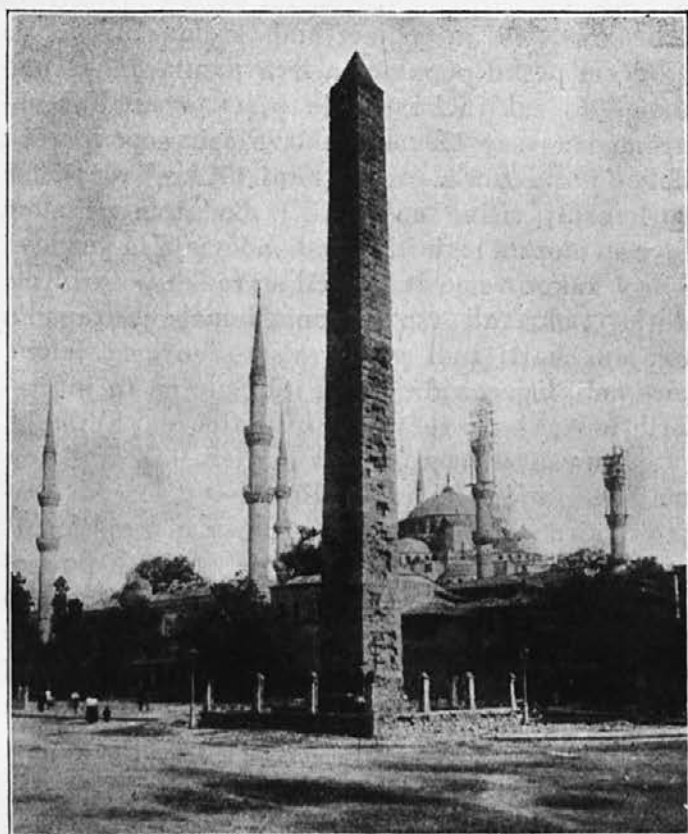
Bilo je, kakor da so se sešli parni stroji vsega sveta in nenadoma razgnali svoje varnostne zaklopke, da bruhajo odvisno paro kakor za stavo v zrak. Nekatero fumarole so izstopale vzdolž skupnih razpok druga za drugo in v dolgih vrstah; druge so bruhale vsaka zase. Največja se je dvigala na pobočju nekega griča iz gnezda špranj, ki so sličile razpokom kakega ledenika. Bila je tako velika, da smo jo jasno videli kljub temu, da je bila od nas kakih pet kilometrov. K sreči je pihal s prelaza močan veter ter gnal pare od nas proč in v dolino, sicer pač ne bi bili tvegali nadaljnega prodiranja. Razen delujočih špranj je bilo še na tisoče drugih, ki so ob našem posetu mirovale. Enako kakor ob ostalih so barvane usedline pokrivala tla tudi ob njih.

Že po površni raziskavi, ki smo jo napravili na dan odkritja, 31. julija 1916, smo spoznali, da je razpoklin moralo biti na desetisoče. Pod tem prvim dojmom smo dolino tudi krstili za „Dolino desetisočerih hlapov“.

Želel bi, da bi bil moj besedni zaklad dovolj bogat za pravilen opis čudne mešanice zoprnih vonjev, ki so jih širili hlapovi. S povsod širečimi se žvepelnimi plini so se mešali tudi taki z organskim vonjem; spominjali so kar hkrati na osmogeno volno, na lisčino in na trohno. Plini nam niso škodovali, vendar pa smo večinoma pazili, da nam je veter pihal v hrbet.

Dolge špranje, ki so povsod vzbujale našo pozornost, so bile očitno ustja razpoklin v kamenju, skozi katero so privreli na dan hlapovi žareče tekoče gmote, ki je bila pridrla do zemeljske površine. Presenetilo nas je, da je potekala glavna smer delujočih špranj pravokotno na vrsto starih ognjenikov. Poznejša merjenja so dognala, da se je to zgodilo na črti, dolgi 24 km; žareči podzemeljski tok je torej moral biti zelo obsežen.

To noč nisem mogel zaspati. Sicer sem doslej imel le nepopolno predstavbo kraja, ki smo ga bili odkrili; videl pa sem dovolj, da sem vedel, da smo

Zidani obelisk pred Ahmedovo džamijo v Carigradu.

slučajno odkrili novo čudo sveta. Zavedal sem se povsem svoje odgovornosti. Kako krasna prilžnost se je tu nudila znanosti! Koliko vprašanj bo tu treba rešiti! Kar cel val vprašanj je planil vame. Ležali smo tu v šotoru in bili smo edini na vsem svetu, ki smo vedeli za to čudovito pokrajino! Spoznal sem takoj, da bi moralo postati ketmajsko ozemlje velik prirodni park, ki naj bi bil pristoopen vsakomur kakor Yellowstone.«

Pri nadaljnjih raziskavanjih so znanstveniki proučili »Dolino desetisočerih hlapov« natančno v vsakršnem pogledu. Ugotovili so, da so bile nekatere fumarole skoraj hladne, nad drugimi so lahko kuhali in se gredli. Druge pa so bile zelo vroče in pri nekaterih so namerili temperaturo, ki leži nad tališčem cinka, torej nad 420° C. Najbolj vroča je imela celó toplino 645° C. Povsod v dolini so našli ketmajski pepel, fumarole so torej morale nastati vse še pred izbruhom Ketmaja samega. Natančen pregled geoloških razmer je dognal, da se je vsa ketmajaska katastrofa začela prav za prav tu, v »Dolini desetisočerih hlapov«. Zemlja se je odprla v nešteti razpokah in bruhala lavo. Ko je ta prišla v dotik z zrakom, se je zaradi uhajajočih plinov povsem razletela in zdrobila ter v deročem toku žarečega peska preplavila vso dolino. Debelost tega toka je bila seveda različna. Če upoštevamo obliko doline, kakršna je morala biti pred

izbruhom, in jo primerjamo z današnjim, po žarečem pesku popolnoma izravnanim dnom, pridemo do zaključka, da je pesek v sredini nagromaden vsaj 150 m visoko, njegova povprečna debelina pa znaša pri površini 137 km² vsaj 30 m (primerjaj višino naših hiš!). Pod tem navalom lave so morala izginiti namah močvirja in gozdovi, ki so, kakor vemo iz poročil starejših potovalcev, dotlej pokrivali vso dolino. Namah je zapadlo ognjeni smrti tudi vse živalstvo, severni jeleni, medvedi, lisice, vidre, ptiči itd. Šele na to je prekril vse skupaj še pepel bruhajočega Ketmaja.

Danes izstopajo pare iz ognjeniških žrel Ketmajske skupine in iz »Doline desetisočernih hlapov« mirno in počasi, kakor da se ni zgodilo nič posebnega. Ali bo to mirovanje trajno? Bo pokrajina res ostala prirodni park kakor oni ob Yellowstonski reki, ali bo v njej prišlo do novih izbruhov, do novih strašnih katastrof? Ali je mati Zemlja zadovoljna z licem, ki ga je dala temu delu Alaškega polotoka?

Na vsa ta vprašanja ne vemo odgovora.

V MESEČINI

Na tvoje prsi bi naslonil svojo trudno glavo,
pogledal bi v obličje ti sanjavo
in mesec — ko na kipa dva —
na naju bi sijal z neba.

V daljavi slavec bi zapel,
vonj belih rož bi zadehtel,
svetile zvezde bi na naju
in noč — ta noč v pomladnem maju —
bi z mehkim plaščem naju zagrnila,
ta tiha noč bi naju skrila...
Le mesec — ko na kipa dva —
na naju bi sijal z neba...

Jože Kastelic.

DVA ŠOPKA

Dajte mi, dajte, šopka dva!
Prvega moja bo deklica
pripela nad svoje srcé,
v drugega jaz
bom skril svoj obraz
in svoje solzé...

Njen bo iz belih, nedolžnih rož —

opojno bodo rože dehtele —

na srcu bodo v soncu cvetele...

Moj bo iz rdečih, krvavih rož,

v dno me srca bodo rože bolele...

Jože Kastelic.

PRED ŠTIRISTO LETI IZ LJUBLJANE V CARIGRAD

Silvo Kranjec

10. Pri velikem vezirju.

Dolgo so se morali naši diplomati dolgočasiti v karavanseraju, preden so mogli začeti s svojim pravim poslom. Že devet dni so bili v Carigradu, ko je na njihovo ponovno prošnjo poslal Ibrahim-paša 25. oktobra okoli poldne k njim nekaj turških imenitnikov ter jih pozval k sebi v avdienco. Gospodje poslanci so se slavnostno opravili in odjezdili v pašev dvor, ostalo spremstvo jim je pa sledilo peš. V dvoru so stali na obeh straneh turški velikaši v pisanih uniformah, vsi v zlatu, žametu in svili ter se po svoji šegi priklonili poslancem, držeč desnico na prsih. Ko so prišli ti po stopnicah v lepo dvorano, je sedel tam Ibrahim-paša v velikem sijaju kot kak kralj. Stene dvorane kakor tudi tla in klopi so prekrivale z zlatom in svilo vezene preproge, vezirjevi spremljevalci so pa vsi hkrati vzkliknili v turškem jeziku: »Bodite nam dobrodošli, imenitni in mogočni gospodje!« Med tem sta prinesla dva Turka vsak po en lep stol, paša pa je povabil poslanca, naj sedeta, in ju prijazno nagovoril; tako so se razgovarjali skoraj tri ure. Ko so že precej dolgo govorili, je ukazal prinesiti pijače in Turki so jima napili, želeč dolgo zdravje in življenje; pili so pa iz prstenih čaš neko sladko kuhano vodo. Pri slovesu so jim Turki zopet voščili srečo in zdravje, nakar so se poslanci skupaj s služabništvom, ki je tačas sedelo na dolgi klopi pred palačo, vrnili v svoje prenočišče.

Na podoben način se je vršila čez pet dni druga avdienca pri Ibrahimu, ki je trajala okrog štiri ure.

Kaj in kako so se z velikim vezirjem razgovarjali, tega Kuripečič v svojem potopisu seveda ne pripoveduje; kajti te diplomatske tajnosti niso bile za javnost. Pač pa zvemo o tem iz obširnega poročila, ki ga je lastnoročno napisal Lamberg deloma že v Carigradu, deloma pa na povratku v Ljubljani in ga nato izročil kralju Ferdinandu v Linzu. V navodilih je bilo poslancem izrečno naročeno, pred vezirjem in sultanom le nemški govoriti. Zato je Lamberg nagovoril Ibrahima v nemščini, Kuripečič pa je prestavil njegove besede v latinščino. Toda Ibrahim ni imel nikogar pri rokah, ki bi razumel latinski, pač pa je bil tam hrvatski tolmač, zato je začel govoriti Jurišič v svojem rodnem hrvatskem jeziku in sedaj so se lahko razumeli.

Ibrahim je bil zelo gostobeseden in je hotel vse mogoče zvedeti o Ferdinandu in njegovem bratu, nemškem cesarju Karlu. Toda Ferdinanda, kralja ogrskega in hrvatskega, je nazival kratkoma le »Ferdinanda«, dočim je dejal Karlu le »španski kralj«, kajti po turškem pojmovanju je bil cesar samo eden, namreč sultan. Ibrahim je zlasti grajal Karlovo politiko napram papežu in francoskemu kralju ter se hvalil, da sta ta dva oba iskala pomoči pri njegovem gospodu. Nazadnje je skušal veliki vezir le zvedeti, po kaj sta poslanca prav za prav prišla v Carigrad. O tem sta pa Jurišič in Lamberg nerada govorila, ker sta imela nalog, samo sultanu poročati. Izročila sta torej Ibrahimu kratek latinski posnetek sultanu namenjenega poročila, podrobnosti si pa nista upala izdati, da jih ne bi že Ibrahim zavrnil, kot je bil svojčas Hobordanca, in jih sploh ne pustil pred sultana.

Da je bil ta strah pretiran, sta spoznala v drugi avdienci. Dejala sta, da ju pošilja kralj Ferdinand, ki hoče skleniti mir kot kralj ogrski, ker je prejel po Hobordancu spravljivo pisanje od sultana, dasi je bilo ustno sporočilo bolj bojovito. V odgovor jima je Ibrahim na dolgo in široko popisoval, kako si je sultan z orožjem osvojil Ogrsko, ne da bi dobil Ferdinanda pred oči. Dalje se je jezil na Hobordanca, ki da je ustno veliko več zahteval, kot bi se naj ujemalo s prijaznim pismom njegovega gospoda; zato so pa tudi njega jezno zavrnil, a na pismo so prijazno odgovorili. Nato je šel sultan sam iskat Ferdinanda, in ker ga ni našel v Budimu, je prišel prav pred lepo mesto dunajsko. Ko je zvedel, da mu je tudi od tam ušel, se je ujezil in razposlal svoje ljudi (namreč požigavce in roparje) naokrog, da se bo vedelo, da je pravi cesar tu. Med tem ko je čakal pred Dunajem, je dal malo spodkopati dunajsko obzidje, v spomin na svoj obisk. Kajti ker ni prišel zavoljo osvajanja, ni imel s seboj težkega topništva in je zaradi bližajoče se zime tudi kmalu odšel. Nazaj grede je okronal svojega služabnika Janoša (t. j. Ivana Zapoljo) za kralja Ogrske, do katere nima Ferdinand nobenih pravic, on je le namestnik španskega kralja na Dunaju.

Slednjič je začel Ibrahim tudi na cesarja zabavljati, češ, da je šel v Italijo nad papeža in francoskega kralja samo iz lakomnosti in da se ima za cesarja, ker so mu dali krono na glavo, dočim temelji pravo cesarstvo le na meču. Mir bi se dal le skleniti, če se Ferdinand odpove Ogrski, izroči še tiste njene dele, ki jih ima v lasti, in če gre Karel iz Nemčije na Španjo, tako da bo mogel kralj Janoš v miru vladati svoje ogrsko

kraljestvo, katero mu je sultan podaril. Lamberg in Jurišič sta seveda ugovarjala vsem tem trditvam, kot sta pač vedela in znala.

Ko sta nazadnje poskušala v smislu prejetih navodil omehčati turško samozavest z denarjem, jih je Ibrahim ponosno zavrnil, da njegov gospod ne potrebuje denarja. Peljal jih je k oknu in jima pokazal sedem stolpov, ki da so polni zlata in srebra, a se ga doslej še doteknili niso, zato naj o denarju rajši molčita.

11. Poslanci pri sultanu.

V ponedeljek 7. novembra je prišlo naše odposlanstvo do sultana samega. Okoli enajstih je poslal sultan več odličnih gospodov po poslanca, ki so se opravili v slavnostno obleko in odjezdili k njemu, drugi so šli za njimi peš. Mimo nekdanje cerkve sv. Sofije so prišli v sultanovo palačo, kjer so na obširnem dvorišču držali hlapci svojim gospodom konje, na katerih so prijahali na dvor. Na levi, sredi dvorišča, sta stala dva slona z jezdecema na hrbtu. Pri naslednjih vratih so morali poslanci razjahati in iti peš čez drugo še lepše dvorišče. Tu je stalo na vseh štirih straneh okrog 3000 sultanovih služabnikov, na vsaki strani drugače opravljenih. Eni so imeli okrog glave ovite bele turbane, drugi so nosili koničaste bele klobuke, ti so takozvani asapi, ki jašejo ali gredo vedno prav blizu sultana. Nato je stalo veliko služabnikov v pozlačenih plaščih in nazadnje zelo mnogo janičarjev v belih plaščih. Pred vsemi temi so stali poveljniki, vsi v zlatu, žametu in svili, katerim so se naši gospodje priklonili, oni so jim pa na enak način odzdravili. Sredi dvorišča je

bilo na verige prikovanih deset levov z dvema leopardoma, ki so strahovito rjuli in besneli.

Nato so peljali poslanca v lepo sobano k štirim najvišjim turškim oblastnikom, namreč k pašam Ibrahimu, Kasumu, Aiasu in Behadu, kjer so ostali celo uro. Ker je bil tu navzoč latinski tolmač, je govoril Lamberg nemški in odgovarjal na razna drzna vprašanja vezirjeva, Kuripečič pa je prevajal v latinščino. Potem so peljali omenjeni štirje paše poslanca pred cesarja, kjer so ostali kake pol ure. Tudi tu je govoril Lamberg nemški, Kuripečič je prevajal v latinščino in turški tolmač nato na turški jezik. Ker je bil pa turški tolmač »zelo slab latinec«, je začel Jurišić govoriti hrvaški. Ponovila sta vse to, kar sta bila že Ibrahimu poročala, izročila svoje želje tudi spisane v latinščini in končala s prošnjo za skorajšen odgovor. Sultan je prikimal in rekel nekaj besed, nakar jima je vezir obljubil, da dobita čez nekaj dni končno veljaven odgovor.

V sredo 9. novembra sta bila vnovič povabljeni k vezirju in ostala precej dolgo pri njem. Ibrahim je zopet na dolgo in široko govoril o starih stvareh in se rotil, da ni mogoče, da bi njegov gospodar dvakrat z mečem osvojeno Ogrsko pustil, zlasti še, ker je obljubil francoskemu kralju pomoč zoper cesarja Karla V. Ker torej nobeden ni maral odnehati od Ogrske, sta poslanca smatrala svojo nalogo za opravljeno in prosila za poslovilno avdienco pri sultanu.

12. Turška gostija in slovo.

Še prej je pa čakalo naše poslanca prijetno presenečenje. Naslednjo nedeljo jim je namreč poslal sultan na stanovanje lepa darila. Lamberg in Jurišić sta dobila po 10.000 asprov in nekaj zlatnine in srebrnine, trije spremljevalci krasne baržunaste obleke, latinski tolmač Kuripečič pa 2000 asprov in rdečo obleko iz damasta. Tudi za služabništvo je poslal sultan več svilenih in damastnih oblačil, da sta jih poslanca mednje razdelila.

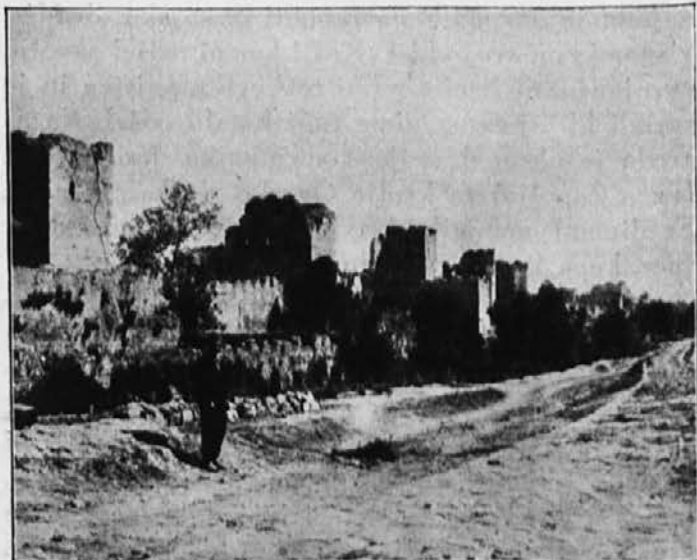
Drugi dan, v ponedeljek 14. novembra, so se šli slednjič posloviti od sultana. Z njegovimi darili na sebi so odjezdili, slavnostno opravljeni, okrog 8. ure zjutraj na dvor. Vse se je izvršilo z enako parado kot pri prvi avdienci. Kot zanimivo novost so opazili na dvorišču poleg slonov lepo in visoko štirinožno žival, žirafa imenovano. Gospodje so šli zopet v sobano k štirim pašam, ostali so pa posedli spredaj pod nekako teraso. Komaj so se dobro razgledali, se je že začela bogata gostija. Sultanovi strežaji so znosili v sobano h gospôdi kar 72 jedil, spremstvu pa tudi 35 jedil, ki so jim

imenitno teknila. Samo nečesa so naši rojaki pri turških abstinentih najbrž pogrešali — vina, kajti Kuripečič otožno pristavlja, da so jim »samo enkrat ponudili neke prijetno-sladke, kuhane pijače.«

Poslanca Lamberg in Jurišić sta sedela pri tej pojedini pri srebrni mizi skupaj s štirimi pašami, pri drugi srebrni mizi sta sedela dva turška višja duhovna, pri tretji mizi je sedel sultanov višji kancelar sam in pri četrti mizi trije njegovi komorniki. Po končani pojedini so peljali štirje paše oba poslanca k sultanu v njegovo sobo, kjer sta ostala kake pol ure. Kot pri prvi avdienci sta mu spoštljivo poljubila roko in bila nato s pismenim odgovorom odslovljena. Ko so se vračali v svoje bivališče, jih je spremljalo okoli tisoč Turkov, deloma na konjih deloma peš. Zunaj na dvorišču je stalo pa to pot še več Turkov, kakih štiri tisoč mož, v različnih uniformah.

Po tem slovesu od sultana so zadrževali naše poslanca še celih šest tednov v Carigradu. Ker jih menda sploh niso puščali v mesto, nam Kuripečič tudi ne ve nič več povedati o Carigradu in njegovih znamenitostih. Da so se takega jetniškega življenja pošteno naveličali, nam dokazuje Kuripečičeva latinska opazka v potopisu: »Končano 16. decembra ponoči v moji tesni ječi v Carigradu.« Ta dan šele so bili najbrž zaključeni vsi razgovori in opravki in začeli so se pripravljati na pot v domovino, ki so jo z velikim veseljem nastopili 22. decembra.

To potovanje je Kuripečič le bolj na kratko popisal, suhoparno naštevajoč važnejše kraje, skozi katere so šli. Do Plovdiva so namreč hodili po isti poti kot tja gredé, tam so jo pa ubrali nekoliko bolj južno čez gore in prišli na Kosovem polju zopet na staro cesto. Te so se poslej držali

Ostanki starodavnega carigradskega obzidja.

in prišli na svečnico naslednjega leta 1531 do Krupe, odkoder je poslal Lamberg kralju Ferdinandu začasno poročilo o svojem uspehu, ali bolje neuspehu v Carigradu. Različne težave, ki so jih na tej zimski poti prestali, niso ostale brez posledic. Več potnikov je zbolelo, najhuje Jurišić, ki so ga morali ves zadnji del poti nositi v nosilnici med dvema konjema, tako je menda reveža mučil revmatizem. Kljub temu so se podvzivali naprej skozi Hrvatsko in Dolenjsko v Ljubljano, kamor so prišli vsi veseli 9. februarja in z vzklikom: »Hvala Bogu!« končuje tu Kuripečič svoj potopis.

Viri. B. Curipeschitz, Itinerarium der Botschaftsreise des Josef von Lamberg und Niclas Jurischitz durch Bosnien, Serbien, Bulgarien nach Konstantinopel 1530. Aus einer gleichzeitigen Handschrift neuherausgegeben von Eleonore Gräfin Lamberg-Schwarzenberg. Innsbruck 1910. — P. Matković, Putovanja po balk. poluotoku XVI. veka. II. Rad Jugoslav. Akad. LVI., Zagreb 1881. — J. Hammer, Geschichte des osman. Reiches, III. Pest 1828. — J. W. Valvasor, Ehre d. Herzogt. Krain. IX. Buch, p. 45 sl. — O. Mitis, Zur Biographie des Nik. Jurišić, Carniola 1908, p. 140 sl. — I. Steklasa, Jožef Lamberg, Letopis M. S. 1888, p. 190 sl. — F. Ahn, Das Itinerarium von B. Kuripešič aus der Zeit der Türkennot in Krain. M. M. V. 1903, p. 43. — Č. Truhelka, Osvrt na sredovječne kulturne spomenike Bosne. Sarajevo.

IZ ZDRAVNIKOVIH DOŽIVLJAJEV

Priobčuje Bogdan Kazak

5. Prvo zdravljenje za silo.

Bil sem doma na počitnicah tik pred zadnjima strogima izpitoma, ves zatopljen v učenje in ponavljanje. Ta in oni izmed vaščanov in vrstnikov je prišel, da bi se okoristil z mojim »doktorskim« znanjem, a jaz sem vztrajno odganjal vse, češ, da še nisem zdravnik, in če bi tudi kaj znal, nimam pravice, da bi zdravil.

»K Žokovim stopi pogledat!« mi je rekla mati, ko sem prišel zajtrkovat. Vznejevoljen radi motenja sem odvrnil: »Saj veste, mati, da ne maram hoditi po hišah!«

»K Žokovim pojdeš, kakor sem obljubila njej, ne zavoljo petelina, ki ti ga je prinesla, pač pa zavoljo sile v hiši!«

»Kaj pa se je zgodilo?«

»Stari in mladi sta se stepla in skoro da pobila, mladi leži v nezavesti, stari pa ne more več dihati!«

»Pa bi vendar poslali po zdravnika v trg! Kaj čem jaz, ki nimam priprav!«

»Boš že kako pomagal! Po zdravnika pa ne marajo, ker vedo, da bi kmalu za njim prišli orožniki v hišo in da bi se zadeva končala na krvavi sodbi v Ljubljani.«

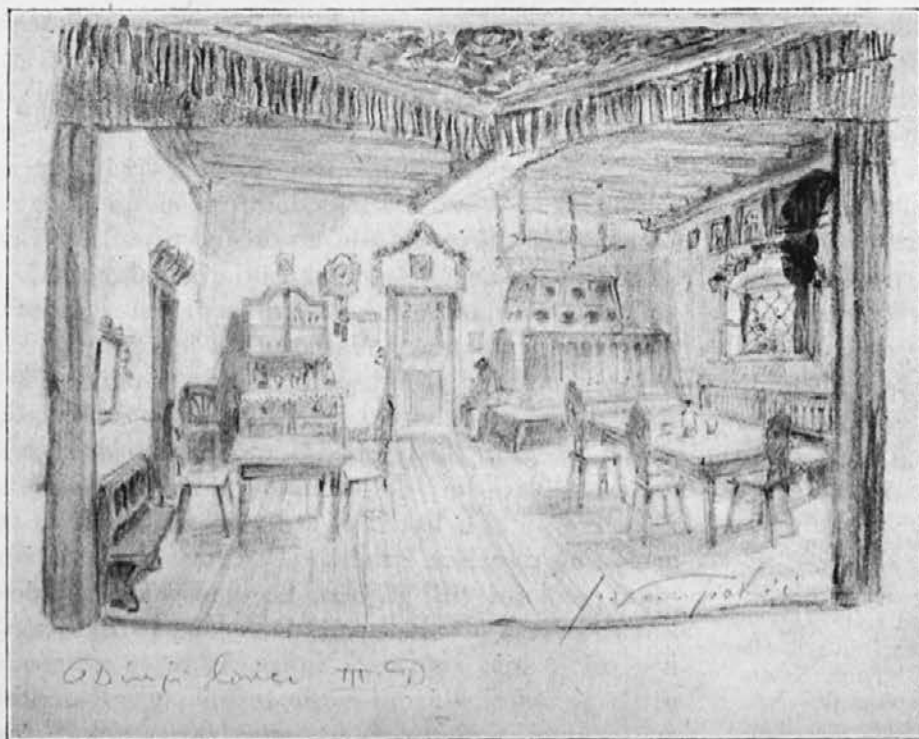
»Mati, ne morem, ker se ne smem vtikati v tako nevarne reči!«

»Kar pojdi, saj si človek! Vsaj preglej in svetuj, če že ne moreš pomagati!«

Nisem se dalje upiral materini želji in sem se napotil k Žokovim, ki so imeli hišo na drugem koncu vasi. Poznal sem to hišo kajpada že od nekdaj, a bila mi je zoprna radi gospodarja, ki je bil znan že nam otrokom kot svarilen zgled zapravljevca in pijanca. Na Žoka me je vezal spomin posebne vrste: Poročil se je pri sosedovih, ko sem začel hoditi v šolo. Po starem običaju smo vaški otroci »šeškali«, to je, med poročno gostijo prežali, da nas doleti kaj dobrega. Mene je že doletelo, zakaj ženin Žok je prišel bolj vinjen ko vsi drugi svatje na dvorišče z velikim vrčem vina v roki in nam otrokom silil pijačo, ko smo vendar pričakovali cvrtja ali sladkarij. Jaz sem se vina branil, ker mi je bilo zoprno. »Na, pa kadi, če ne maraš piti!« je rekel vinjeni ženin in mi vteknil ogorek svoje smotke v usta. Jaz sem zares nekajkrat potegnil, menda se mi je zdelo imenitno, a kmalu se mi je začel obračati prazni želodec v veliko zabavo ženinu in škodoželjni družini na dvorišču. Domov so me nesli; drugi dan sem bil v šoli kaznovan zavoljo pohujšljivega obnašanja s tem, da sem bil kot prvi vpisan v »črno knjigo«.

Ta in še drugi spomin na Žokovo življenje so se mi obnavljali, ko sem korakal proti njegovemu domu. Tona Žok je bil edinec na veliki kmetiji, očeta je zgubil mlad, mati mu je bila mehka žena, ki je svojega Tončka zmaličila, češ, kaj bi se gnal, ko bo lahko živel od tega, kar imamo. Tona je odrasel v brezdelju, celó vojaške dolžnosti je bil oproščen kot edinec matere - vdove. Kmalu se je poročil s sosedovo Franco, ki je bila zelo pridno in razumno dekle. Žok je kmetoval le malo let, zakaj zlezal je v dolgove, ker kmetija mu ni hotela nesti, kar je potreboval za pohajkovanje ob delavnikih. Odločil se je za boljšo pridobitno panogo, ki mu je bila od nekdaj pri srcu. Nabavil si je močne vozove za prevažanje hlodov in oglja iz gozda v mesto, kupil vole in najel hlapce, sam pa je s konjičkom v novem koleslju vodil in nadziral svoj promet; vse gostilne in krčme od Hrušice in Javornika do Gorice in v Furlanijo so bile polne njegove podjetnosti. Ta doba Žokovega gospodarstva je bila tudi kratka, prodali so mu vole, konje, vozove in večji del kmetije; žena Franca si je na podlagi vknjižene dote in pomoči z doma rešila hišo in nekaj zemljišča okoli nje kot lastnica. Žok pa je bil ob vse.

Šel je v bližnjo tovarno-predilnico in se zadal za težaka, ki jih takrat niso plačevali prav slabo.

Ivan Vavpotič: Odrski osnutek za 3. dejanje Fiažgarjevega »Divjega lovca«.

Poznal sem nekaj njegovih vrstnikov, ki so se z družinami preživljali in se celó gospodarsko opomogli z dnino okoli enega goldinarja. A Tona Žok ni dolgo zdržal, že čez nekaj tednov je prišlo do preloma, ki je izzval splošno pozornost v vsej okolici in so mi ga pripovedovali kot izrednost. Ravnatelj je poklical Žoka predse, mu vpričo delovodje predočil vse nerednosti in zanikarnosti, češ, da prihaja zjutraj prekesno na delo, da se med dnevom skriva in da ga večkrat najdejo v skladišču spečega na svežnjih bombaža ali v zabojih za odpremo preje, in ga vprašal, ali se namerava poboljšati v bodočnosti. Tona Žok ni bil nikdar v zadregi, tudi takrat ne. Mirno je odgovoril ravnatelju: »Vidim, da ste se zmotili o meni, a vedite, da še bolj jaz o vas. Pri vsaki kaj vredni kmetiji živi po en človek tudi brez dela, vaša velika tovarna, kjer vam dela štiri sto pridnih ljudi, pa ne more »ravnati« niti enega postopača! Zdravi ostanite!«

Mirno je Tona Žok vzela svojo delavsko knjižico, jo raztrgal na kosce in odšel v krčmo. Živel pa je tudi nadalje zvest svojemu življenskemu načelu, kakor ga je izpovedal. Kot mešetar se je potikal po semnjih, lazil z mesarji ali žagarji, kadar so hodili iskat blago okoli kmetov, posredoval pri vinskih kupčijah, živel po gostilnah in krčmah; kadar je bil čisto zdelan in »suh«, je prihajal domov, kjer se je prespal in najedel. Franca ga ni ne vabila ne odganjala. Molčé je

garala noč in dan, da je oskrbovala kopo otrok še dovolj dobro; celó možu je kupovala, kadar se ji je zdel potreben, zdaj srajco, drugič čevlje, časih celó obleko. Tako so potekala zadnja leta v miru, da se o Žokovih ni več govorilo.

V te spomine in misli zatopljen sem stopil pred Žokovo hišo. »Hvala Bogu, da ste prišli,« me je na pragu pozdravila Žoklja, prava korenjakinja po postavi in z moškimi potezami v obrazu. »Ne ustrašite se preveč, kar stopite v našo revščino, ki je od včeraj še jama razbojnikov po vrhu!«

»Kaj se je pripetilo?« sem oprezno pozvedoval, sedši na klop za ognjiščem, kjer je v kotliču nad ognjem leno žuborela voda, pristavljen je bil tudi velik pokrit lonec.

»Menda se je zmešalo včeraj naši stari pokori ali pa so ga tiste pijanske pijavke nahujskale, da je prišel domov kesno, ko smo že odmolili rožni venec, in ves divji, kar ni njegova navada, in s silo zahteval denar, ki sem ga včeraj dobila za prodano junico, češ, da mora danes po kupčiji na semenj v Gorico. Nisem mu hotela nič dati, saj sem morala prodati junico samo zato, da nas ne bodo rubili radi fronkov, ki jih nismo plačali že drugo leto. On pa je zbesnel, treskal lonce, kozice in vse, kar mu je prišlo v roke in metal vame. Punci in manjši otroci so pobegnili iz hiše, ostal je samo starejši fant Tone, da bi me branil pred divjakom. Prigovarjala sva mu zlepa, naj gre leč, on pa je kričal na fanta, naj izgine, da se bo sam razgovoril z menoj, zagrabil za železno glavno in udaril fanta po glavi, da je kar zajechal in se zgrudil. Mene je pretreslo, da sem obstala. Videč pa, da je zverina zamahnil tudi proti meni, sem ga pahnila nazaj, da je telebnil z ognjišča in obležal. Priklicala sem puncu, da smo spravile oba v posteljo; fant komaj še diha, stari pa kar cvili in ječi. Pojdite in pomagajte, da ne bo nesreča še hujša!«

Pred menoj je šla v sobo in snela plahto z okna. Na široki postelji sta ležala oče in sin; oče se je zdramil in začel milo javkati, sin pa se ni genil. Lotil sem se sina, ugotovil, da ima prebito lobanjo in krvavitev na možgane, odtod nezavest, sicer pa se mi njegovo stanje ni zdelo obupno.

Z mnogo večjim trdom sem pri očetu dognal, da ima zlomljena tri rebra, krvavitev v prsih in ranjena pljuča, zakaj pri vsakem globljem dihu je zajecal in z muko kašljal krvave pene.

Žoklja mi je spretno pomagala pri mojem oprasku in vprašuje strmela vame. Vrnila sva se v hišo, kjer sem jo prosil, naj pokliče zdravnika, ker jaz vendar ne morem prevzeti odgovornosti za življenje dveh poškodovancev. Mirno je poslušala moje mnenje in odločno rekla:

»Fant je mlad in se že izliže. Tudi stari burkež ne pogine še zdaj, preveč nam jih je nakuhal, da bi se izmuznil kar na lepem; potreben je še dolge pokore. Vso odgovornost prevzamem jaz, vi pa pomagajte! Preskrbite zdravila in vse drugo, kar jima treba, da ozdravita!«

Denar, ki mi ga je vteknila v žep, sem položil na sklednik in odhitel domov. Za menoj je prišla Žokova Francka in vpričo mene izročila materi dva desetaka. Prišel je tudi naš oče in si dal razložiti položaj, mučen za Žokove in zame. Po kratkem premisleku je menil oče: »Kaj bi pomisljal in mozgovital! Sila je velika, pomagaj!«

Vzel sem denar in odšel v trg. Lekarnar mi je rad dal brez receptov obvezila in zdravila, kakor sem jih želel. Pred lekarno je prežal name mlajši Žokov fantič, sprejel večje zavoje in zdirjal z njimi proti domu; jaz pa sem si steklenice poteknil po žepih in hitel za njim.

Dolgo delo sva imela z Žokljo, da sva oskrbela oba poškodovanca. Pri sinu je šlo gladko, hitro sem mu rano sčistil in glavo povezal; pri očetu je bil opravek zamuden, ker je neprestano stokal in pri vsakem gibu presunljivo ječal. Šele ko je po užil nekaj zdravil, se je toliko pomiril, da sem mu mogel z obliži povezati poškodovano stran oprsja, na kar mu je toliko odleglo, da se je spustil v glasen, s kratkimi presledki pretrgan jok.

Franci se je zazdelo, da pomeni ta genljivi klavrno smešni izbruh preobrat na bolje, zato je glasno pripomnila: »Prav je, da se smili sam sebi, saj drugemu se že tako ne!«

Ko sem si v hiši roke umival, me je Žoklja presenetila z ihtenjem; tudi njej, tako krepki ženi, je srce prekipelo. »Jaz vem, kako je ves zanikaren in malopriden, a takega ne morem gledati! Pomagajte mu, da ne bo toliko trpel, ko

Ivan Vavpotič: Odrski osnutek za 4. dejanje Finžgarjevega »Divjega lovca«.

dozdaj ni vedel, kako se živi! Storite vse in preskrbite, da bo javkanja kmalu konec, a umreti ga ne smete pustiti!«

Prošnja in skrb sta ji gledali iz rosnih oči.

Jaz sem se nameraval izmuzniti iz zagate, češ, da sem za silo storil, kar sem smel, opravil namreč prvo pomoč pri nezgodi, a da za naprej ne bi več mogel nositi odgovornosti za negotovi potek. Ni me izpustila. »Glavno delo je že opravljeno, in kar ste začeli, končajte sami!«

Tako sem bil pri Žokovih ujet. S Franco sva se porazgovorila o uporabi zdravil in negi obeh ponesrečencev, nasvetoval sem ji, naj si pritegne v pomoč še babico, ki je prišla pravkar iz šole in ni imela doslej znatne zaposlitve. Sklenila sva tudi, da bi kazalo naprositi župnika, naj pride oba Žoka previdet.

Ko se je znočilo, sem prišel pogledat. Fant se je pričel osveščati, časih je pogledal okoli sebe in na glas cmokal. Dali smo mu piti pinjenega mleka, na kar se je pomiril in zaspal. Stari Žok je sedel v postelji in trepetal, da se je tresla vsa postelja; iz izbuljenih oči so se mu ulivale solze, ko sem pristopil, da mu potipljem žilo...

»Odkar je gospod odšel, ždi in joče!« mi je poročala Žoklja. »Piti ne mara drugega kakor vodo iz studenca, kurjo juho zavrača, mleka se brani. Kaj vendar naj mu napravim?«

»Nocoj mu skuhajte skodelo dobre kave in curnite vanjo pol merice tropinjevca. Če ga bo žejalo, dajte mu vode iz studenca, kar je hoče. Pa zdravil ne zăbite; ko zaspí, ne dramite ga zaradi

njih. Jutri zjutraj mu dajte kave z mlekom, pred poldnem vinsko juho, opoldne kurjo juho z jajcem in polič vina...«

»Vina takemu pijancu?« se je zavzela Žoklja vsa preplašena. »Kaj pa če dobi pljučnico?«

»Prav temu pijancu dajajte v njegovih stiskah vina, da ne onemore, dva ali tri poliče na dan in še kakšno čašico žganja zjutraj ali ponoči. Zdaj res ni čas, da mu odvzamemo glavno dražilo in gonilo njegovega življenja, saj vidite, da pričinja blesti. Če prestane to hudo preskušnjo, potem se morda pomenimo čisto drugače.«

»Na vašo besedo dobi nocoj merico žganja v kavi in jutri tri poliče vina. Anti veste, kako se streže pijanskim nadlogam.«

Drugi dan je bil stari Žok že bolj miren, mladi se je dobro osvestil. Tudi naslednji dnevi so potekali kar zadovoljivo za prizadeto družino in zame, ki sem si nakopal toliko skrbi; ne prisada na ranah ne drugih zapletljajev ni bilo, ki sem se jih toliko bal na temelju svojih učenih knjig.

Ko sem čez teden dni prevezoval glavo mlademu Žoku in ugotovil vzorno celitev njegove poškodbe, me je vprašala Žoklja, ali je sin že izven nevarnosti, da bi ga mogli spraviti kam proč. Zvedela je namreč po svojih številnih sorodnikih, da se je raznesel glas o dogodkih v njeni družini, in zato opravičeno domnevala, da pridejo orožniki v hišo. Nocoj pojde njen oče po oglje v gozd, kakor je hodil redno že več let kot ogljar-dobavitelj majhni fužini v sosesčini; kako lahko od-

Ovčke sem pasla tam na poljani... (Fot. Fr. Krašovec.)

pelje fanta v ogljarskem košu s seboj in ga izroči v oskrbo kateri izmed znanih družin v Trševju ali Hrušici. Nuja razmer je premagala moje učene pomisleke; sredi noči smo naložili mladega Žoka na ogljarski voz, zadelali ga v seno in stari njegov oče je pognal voliča proti daljnemu gozdu.

Nekaj dni kesneje sta zares prišla orožnika v našo vas in se dolgo mudila pri Žokovih. Kesneje mi je Žoklja pravila, kako se je izteklo poizvedovanje pri njih. Orožnika kar nista hotela verjeti, da starejšega sina ni doma, pregledala sta hišo in hlev, preteknila svisli in svinjak, naposled sta morala Žoklji verjeti, da je sin zares odšel v gozd. Stari Žok je čepel v hiši in krehal, tudi od njega se ni dalo kaj prida zvedeti; bil da je namreč »pijan ko zemlja« že tisto popoldne poprej; kako je prišel domov, ne ve več natančno, zdi se mu, da je padel z ognjišča, zavedel pa se je šele drugi dan s pobito glavo in polomljenimi rebri. Žoklja je pritrjevala in zagotavljala orožnikom svoje prepričanje, da ima pijanec dva angela variha, zakaj sicer bi moralo biti njenega nerodnega Žoka že zdavnaj konec.

Orožnika sta se oglasila tudi pri nas. Prišla sta na vrt, kjer sem ležal v senci sredi knjig in zapiskov, razgrnjenih okoli po travi. Na prijazno vprašanje, kaj počnem o počitnicah, sem nedolžno pokazal na knjige, češ: sedem izpitov me čaka, moram studirati.

»Pa tudi kaj prakticirate?«

»Seve, včeraj sem Jankuževi kozi vezal zlomljeno bedro!«

»No, morda krpate tudi kakšno prebito betico ali lepitate kakšen počen prsni koš tako za razvedrilo med učenjem,« je hudomušno pripomnil orožniški načelnik in me oblastno motril.

»Zakaj pa ne, če me ljudje prosijo, saj sem že pet let vajenec v tem cehu!« sem odvrnil mirno.

Tisti čas je prišel oče na vrt in povabil orožnika v hišo na južino, meni pa odločno svetoval: »Ti pa se ne daj motiti v učenju!« Dolgo so se razgovarjali možaki, a ne zaman, zakaj zmagala je pamet nad službenimi predpisi in določbami kazenskega zakonika, Žokova zadeva je bila za javno oblast pokopana.

Dvajset let kesneje sem šel mimo Žokovih. Pred hišo se je sončil slok starček upalega in sivega obraza, ki bi ga ne spoznal, da ni začel v pozdrav javkati: »O, zakaj me niste pustili umreti, dohtar! O koliko trpim!« Debele solze so mu lile po licih.

»S Franco se zmenita, ona je ukazala, da tedaj še niste smeli umreti. Je že vedela, zakaj. Bo že prav.«

(Dalje prihodnjič.)

LOFOTSKI RIBIČI

Iz knjige: JOHAN BOJER, DIE LOFOTFISCHER

Priobčuje A. Šerko

7. Prvi lov.

Prvi dan lova je prišel. Davno preden se je daniilo, so že ležali čolni v gostih skupinah pred izhodom na morje, čakajoč, da se dvigne signalna zastava. Škripaje so se drugo ob drugo drgnila vesla, čoln je butal ob čoln, psovke in kletvice so letele sem in tja, vsak je hotel biti prvi tam zunaj.

Zdaj! ... zdaj se dviga zastava, in če je bila poprej gneča, je sedaj strašno prerivanje: vesla se lomijo, kričanje in rjojenje napolni zrak, tu pa tam se dvigne čolnarski kavelj za udarec. »Glej, da se mi izgubiš od tod!« »Kaj? Ti? Pazi na svoj gobec!«

Ostra sapa je vlekla od juga preko Vestfjorda in brodovje je z vsemi jadri odšlo ven na morje in na dolgih valovih so se zibali čolni.

Lars je pod nebom na jugozapadu nekaj zagledal. Kos zemlje z gorami je bil tam daleč v morju, pa kar hipoma se je vse dvignilo v zrak in obviselo kakor ogromna ptica nad morjem. Strmel je tja, bilo je neverjetno, pa videl je natančno pas rumenega neba med gorami in morjem.

»Za božjo voljo, kaj pa je to?« je kriknil.

»To je Väröya«, je dejal Kaneles, »in če se ti čudno zdi, da je otok sedaj v zraku, je to zračno zrcaljenje.«

»Kaj, zračno zrcaljenje?« je ponovil Arnt Aasan, ki je tudi zrl tja in žvečil svoj čik.

»Mi pravimo temu zrcaljenje, da, da. Le počakajta, tu pod Lofoti bo tega še mnogo.«

Morje je bilo posejano z belimi in žoltimi jadri. Jadrani so v ista lovišča kakor njih predniki dolga stoletja pred njimi. Na milje daleč so stale ribe vzdolž lofotskih gorá, vabeč ribiška brodovja iz vseh lofotskih pristanov tja do Moskenstroma, tam daleč na jugozapadu.

Ravnali so se po lofotskih gorah in natančno vedeli, kje jim je vreči mreže. Ko so slednjič dospeli na mesta in pritegnili jadra, se je razvlekla megla in krog njih se je razgrnila silna planjava Vestfjorda. Daleč, daleč na vzhodu so se videle norveške gore kakor valujoč bel trak med nebom in morjem. Na zapadu pa je strmela lofotska stena sama v nebo, visoka, z belimi vrhovi, ki so se kakor velikanski zameti vlekli dalje in dalje v veliko morje.

Od otočkov in skjärov se je čulo bobnenje valov in vreščanje jat morskih ptic.

»Privijte!« je ukazal Kristaver; privili so jadro in izpostavili težka vesla lofotskih čolnov, ki jih zmorejo le odrasli mošje.

»Zdaj!« In z majhnim drogom zaznamovana plavača je padla čez krov in vlekla dolgo vrv za seboj. Zibala se je na valovih navzgor in navzdol, pri tem pa vedno bolj zaostajala. Neprestano je vršela odvijajoča se vrv čez škripec na robu čolna, ko so veslali naprej. Že je plavača tako daleč za njimi, da se komaj še vidi, in slednjič je konec tudi vrvi. Zdaj se začne razpletati mogočno sivo povosmo s svincem obtežene in steklenimi kroglicami opremljene mreže.

Henrik Rabben in Elezeus Hylla sta skrbela pri škripcu, da se zanke in vozli mreže niso zatikavali na robu čolna. Lars in Arnt sta bila spredaj pri veslih, v sredi je Kaneles razmotaval mrežo, ki je drsela čez krov, plavala nekaj časa za čolnom, potem pa se začela potapljati, dokler ni izginila v sivih valovih.

Lov se začne.

Vodja čolna gleda na mrežo, ki se potaplja in ki naj jim dvigne zaslužek. Morda vidi v mislih dolgo sivo obalo, nešteto milj daleč na jugu. Mnogo koč stoji tam in v njih sedé preko zime žene z otroki in v skrbi zatopljene čakajo na očetov zaslužek.

»Aha, se že bliža takle prekleti ribiški tat, ki se namerava vleči preko Mroževe mreže.« Seveda je Nordlandec. Ko je Kristaver izmetal vso mrežo in zopet razpel jadra, je zavil naravnost proti njegovemu čolnu.

Jablane cvetó. (Fot. Fr. Krašovec.)

»Halo! Vi tam! Mar mislite potopiti moje mreže?« je zavpil. »Ali ni na morju tudi za vas še prostora?«

Vodja nordlandskega čolna ni niti glave dvignil, ko je s pevajočim naglasom odvrnil: »Bomo pač smeli razpeti mreže na božjem morju. Nismo vedeli, da je morje tukaj na severu od Staväringcev.«

»Pazi!« je mrmral Kristaver in zavil z vetrom in že se je zopet zibal v smeri na kopno.

Naslednjega dne je snežilo in pri odhodu iz pristanišča je bil isti direndaj kakor prejšnji dan.

Pomemben dan za Staväringce, ki bodo prvič letos dvignili mreže. Pa na loviščih je bilo radi meteža nemogoče se ravnati po kopnem in tako je vozilo sto in sto čolnov ure in ure sem in tja in iskalo svojih plavač. Za nekaj čolnov na desno in levo so se pojavljala jadra; to je drselo sem, ono tja; možje na krovu so bili čez in čez zasneženi, pa so že zopet izginili v metežu in nova jadra so drsela mimo njih. Ne da bi kaj videli, so slišali od čolna do čolna: »Si kaj našel?« »Ne, in ti?« »Ne.«

Da so v loviščih, to so čutili, niso pa vedeli, ali vozijo v zapadno smer na Stamsund ali vzhodno na Kabelvaag. Čolni so jezdili na svinčeno sivih valovih, medtem ko je z nizkega neba padal sneg nanje. Nekateri so imeli jadra v vetru ali so jih pa privili, da bi premišljali, drugi so pa vozili kar v slepo, v vedni nevarnosti, da se zaleté s kljunom v bok sosednega čolna. Tipali so kakor v temi, megla se pa ni hotela razvleči, pol dneva so blodili tako sem in tja po sivih vodah.

Slednjič je neki Nordlandec našel svojo plavačo, nato so se drugi spomnili, v kateri smeri od nje so včeraj ležali, in našli tako tudi svojo. Jakob je imel tudi danes srečo, naletel je prej nego vsi drugi Staväringci na svojo plavačo, in ker je bil »Mroč« spustil svojo zapadno-južno-zapadno od njega, ni bilo več težko se spoznati.

Privijte jadro, izpostavite vesla, plavačo na krov! Svečan trenotek za Larsa. Zdaj bo pomagal dvigati lofotske mreže. Mogoče bo dober, mogoče slab plen. Blagostanje ali pomanjkanje, vse je odvisno od tega, kaj je v mrežah. Zdaj, zdaj jih bomo dvignili, že jih začenjamo.

Lars je sedel pri veslu, da bi držal čoln na mestu, pa je gledal na vrv, ki je vršela čez škripec, da je kar škropilo. Vedno teže gre, že mora več mož poprijeti. Mreže se začno dvigati iz globočin. Zdaj se začne lov.

Oče je bil izpustil krmilo in prijel za kavelj, pripravljen, da potegne vsako ribo, ki bi se izmotala iz mreže, v čoln. Ostali možje so pa vlekli in vlekli, z njih obrazov ni bilo razbrati, da vlečejo zaslužek iz morja, ne, vse je obvladal samo ob-

čutek, da vlečejo nekaj težkega v čoln. Vlecite, vlecite, ahaj!

In siva gmota se prikaže nad škripecem, prva mreža. Voda se cedi iz nje, pa mogočne bele rokavice mož niso nič manj mokre, hrbti se jim krivé, noge se upirajo, obrazi se pačijo, oj, je to težko! Vlecite, ahaj!

Sto in sto sežnjev so mreže dolge, težke in visé poševno, kakor da hočejo na vsak način nazaj v globočino in povrh še Elezeusa in Henrika Rabbena s seboj čez krov. Pa ta dva se upirata z nogami, vlečeta, vlečeta in zmagujeta. Škripec brenči in meče vodo. Prva mreža je prazna. Tuate sežnjev globoko je bila v morju, da se razgleda, sedaj pripoveduje, da ni nič videla. Šest mož v čolnu to dobro razume. Če bodo druge mreže isto povedale, čemu so potem prav za prav na tem divjem morju, čemu garajo in zmrzujejo!

Še vedno vlečejo in slednjič pride nekaj živega v čoln: prva polenovka letos. Sivi ribi s svetlim trebuhom, širokim gobcem in ugaslimi očmi je malo mar, ali dobi kaj žreti, ali jo pa drugi požro. Henrik Rabben jo dvigne iz mreže, prime za gobec z repom navzdol. Srednje velika polenovka. Pa je prva v tem letu.

Vlekli so ure in ure. Znoj jih je polival. V dolgih presledkih so dvignili še nekaj rib. Ko je bila zadnja mreža v čolnu, jih je bilo vsega skupaj mogoče sto.

Med tem je metež ponehal, in ko so metali vnovič mreže, je postalo mrzleje. Veter je pihal od kopnega in morali so križariti vso dolgo pot nazaj v pristanišče. Vedno hujši mraz je pritiskal in možje, prepoteni od dviganja mrež, so morali mirno stati v čolnu in čakati, da jim pomrznejo mokre srajce na golih telesih.

Ko so se naslednjega jutra zbudili, so morali radi slabega vremena ostati na kopnem. Ves dan je divjal vihar, odtrgaval ladje in jih metal ob čeri, v sundih in pristaniščih se je zibal hrešče cel gozd jamborov, s streh je odnašalo daleč preko pristana opeko, v zraku so se pa s težkimi, trudnimi peroti prerivali beli galebi. Njih vreščanje je bilo čuti kakor zlovešče znamenje z neba.

Pristan je postal ječa več sto možem. V štacuni se je gnetlo ljudi v debelih jopah in širokokrajnih klobukih. Tu pa tam se je vzpenjal z naporom trop ribičev na pečino, kjer so stali nato z vihrajočimi suknjami v viharju, z rokami ob klobukih, da jim jih ni odneslo. Z mahom preprežena slana morska voda jim je pršela v obraz, jih bila po licih in jim jemala vid.

Doma ni bilo kaj početi. Vrvi in mrež še ni bilo treba popravljati, seveda one, ki so jih bili

včeraj napeli v morje, bodo težko še kdaj videli. Slab začetek, zares.

Med temi tisoči mož, zbranimi na štirih ali petih skalnatih otočkih v morju, je bilo komaj kakih dvajset žensk. Nekaj ribičev je stanovalo z ženami in hčerami vse leto tu. Pri »kralju«, zdravniku in župniku je bilo tudi nekaj služkinj; nekaj deklet so pripeljali za gospodinje Nordlandci s seboj. Pa bilo je tudi nekaj gospá v klobukih in nekaj gospodičen, ena je bila vzgojiteljica pri zdravniku, druga z naočniki pa telegrafistka.

Ribičem sledi na Lofote cel trop ujed. Tudi te so bile že tu. Bili so židje z urami, krošnjariji, poročevalci, komedijanti, ki so prirejali v pristanu predstave, misijonarji, ki so pridigovali v ribiškem domu, bil je tukaj možak z lajno in s prezebajočo opico v rdeči obleki. Tudi agentje za najcenejši prevoz v Ameriko so se bili znašli, trgovski potniki za poljedelske stroje, velik možakar z izgotovljenimi oblekami v dveh vrečah, ki jih je nosil eno spredaj drugo zadaj. Pa kaj, ko pa še ni bilo zaslužka. Edino izseljeniški agent je vzbujal nekaj zanimanja, saj je lov kazal slabo.

Več dni so morali ribiči radi viharja ostati na kopnem. In če je pristal parnik, vozeč vzdolž Lofotov, je poročal o prevrnjenih čolnih, ki jih je nosilo po morju.

Nekega jutra pa je zopet legel mir na morjé.

Zunaj na loviščih so našli mreže na vse strani razmetane, raztrgane in drugo v drugo zapletene. Zares slab začetek!

Pa kar v hipu so se pojavile ribe.

8. Ribe!

Prišlo je čisto nepričakovano.

In niso si mogli, ko so se pojavile ribe, želeti boljšega vremena. Lahna sapica kodrá vestfjordske vode, na milje daleč je videti na loviščih skupine črnih točk: čolni in nad njimi galebi in beli oblaki. Morje je vzburjeno in vendar ne meče valov. Trnkarji imajo pri vsakem lučaju ribo na trnku, težke ribe drgetajo na vrvicah, tudi mreže so danes težke, možje vlečejo in vlečejo in mreže, ki gredó čez škripec, so polne rib, zdaj pa zdaj pade katera nazaj in plava s trebuhom navzgor, pa vodja jo potegne s kavljem čez krov. Danes so dolgo na morju, saj morajo vse te ribe vzeti iz mrež, preden mreže spet nastavijo. Hal up ahøj!

Lofotski ribiči vlečejo nastavljeno mrežo iz morja.

Arntu in Larsu ni bilo lahko držati čolna na mestu, vedno globlje se je pod težo rib potapljal. Zadnji in srednji del čolna sta bila že zvrhoma polna, skoraj ni bilo nič več prostora, zunaj je pa še toliko mrež! — Hal up ahøj!

Pa kaj zato, če je dan minul, ne da bi bili deli kaj v usta, bil je zanje dogodek: kdo se je brigal za to, če se mrači. Možje so se potili, tega so bili navajeni, sicer jim je bilo pa danes vse novo. Spogledovali so se in smejali in zopet z vsemi močmi vlekli. In Elezeus ni zdržal, da bi ne zakikirikal. V sosednem čolnu, severno od njih, je stal mož in mu odgovoril in ta je znal še vse bolj kikirikati. Ni bilo časa, da bi se človek razgledoval, pa iz daljave je zakikirikal tretji petelin in bogve če ni šlo kikirikanje kar milje daleč.

Tu pa tam je nastal med dvema čolnoma prepir; zamotale so se jima bile mreže in opravlka je bilo dovolj.

Lars, ki je moral ves dan držati za težko veslo, je dobil na dlaneh mehurje, opazil jih je pa šele, ko so bili izmetali vnovič mreže in v mraku veslali nazaj v pristan. Bilo je dobro miljo daleč in v protitoku s težko obloženim čolnom; treba se je bilo pošteno upreti in Lars je opazil, da je bila vsa dlan polna mehurjev, pa je moral veslati, veslati kakor vsi drugi. Preden pride večerja in potem postelja, je treba še vse te ribe iztrebiti in nihče ga ne vpraša, ali je truden. Zdaj je čas lova, za to so tu pod Lofoti. Lars je čutil, kako mu pokajo mehurji, kako se krči koža in se zajeda volnena rokavica v golo meso, pa je bilo še daleč do brega in sedaj veslaj in veslaj. Vedno težji in

težji se je zdel čoln, vse moči je bilo treba napeti, bilo je pozno in dela še čez glavo. Za njimi je ležala temna ploskev Vestfjorda v mesečini, ki je v njej valovilo morje.

Od vseh strani se je čulo škripanje vesel in pljuskanje čolnov, daleč zadaj je začel neki Nordlandec peti in Kaneles Gomon je gonil veslo in pel z njim — ves truden.

Pred njimi je stala lofotska stena z zasneženimi vrhovi, bleščečimi se v mesečini kakor srebro, spodaj na obrežju so se pa videle luči morskih svetilnikov in luči pristanov, na milje daleč v tihi večer. Lars je opazil, da mu postajajo rokavice mokre; bile so rane, ki so krvavele, pa še je bilo daleč do brega in veslali so proti toku. Zelene in rdeče svetilke v luki so ga pozdravljale, parnik s celo vrsto žarečih oči je plul mimo, Lars je spustil za trenotek veslo, bilo mu je, kakor da pritiska dlan ob razbeljeno železo, pa že ga je očetov klic zdramil in poprijel je znova. Veslaj, veslaj, naj te žge golo meso, to sicer res ni prijetno, pa zdaj velja priti na kopno in pospraviti ribe!

Pri trgovskih barkah, ki so v zalivu nakladale ribe, je bil že peklenski trušč. Onih malo, ki so bili že z delom gotovi in na kopnem, je bilo zvrnilo že nekaj kozarčkov, saj se je čulo od vseh strani petje in hrup. Pa pri Staväringcih je bilo tako, da so ribe vedno poprej očistili, preden so jih prodali: iztrebili so jim drobovje, jim odrezali glave, nasolili ikre v čebrih in jih šele na pomlad prodali, ko so bile ugodnejše cene, jetra so pa jemali s seboj in sami iz njih kuhali ribje olje, ker jim je to več neslo. Zato stoj pozno v noč pri svitu svetilke na produ in čisti dvanajst do petnajst sto polenok, preden pomisliš na večerjo in spanje.

Vreme je ugodno, pa zelo mraz. Nož para ribje trebuhe in grla, pri tem delu roke ne preneso rokavic, kri in sluz se prijemlje prstov, dlani in zapestja in primrzuje v led. Arnt Aasan se mora vsemu temu šele privaditi; kar nič mu noče od rok in prsti skelé, da bi se človek razjokal.

Tiho je postalo na morju, tudi v pristanu je vedno tiše, pozna noč je že. Pa Staväringci so še vedno pri ribah. In naj traja še tako dolgo, ribe morajo biti osnažene, četudi bi morali brez spanja zopet na lov.

Larsove, od veslanja ožuljene roke pri vsakem prijemu od morske vode slanih rib zaskale, da bi najrajši poskočil in tulil. Pa naj mar joka kakor otrok, on, ribič lofotski?

Ni prijetno stati pripognjen, zlasti če si utrujen; pa noži režejo, jetra gredo v ta čeber, ikre

v onega, drobovje pa kar v morje. Mesec se zrcali v sundih, sneg škriplje pod nogami, pristan počiva v spanju, tu pa stojé možje in molčé trebijo ribe.

Šele ko se je začelo daniti, je dejal Kristaver: »Lars, hitro! Pristavi kavo!« Opotekaje se je fant odšel, v glavi mu je šumelo, vsi udje so ga boleli, otekle roke so mu krvavele. Pa kaj? Zdaj je pod Lofoti na lovu.

Slednjič je svetilka v izbi obsevala dvanajst mož, ki so sedeli pri vroči kavi za mizo in komaj še utegnili namazati s čim košček kruha. Koža jim je bila razpokana od mraza, potú in morske vode, oči tope od bogastva, ki so ga zrle, še bolj od pohlepa, najbolj pa od dela.

In ko so bili slednjič z jedjo pri kraju, se je Lars skoraj opotekel proti ležišču, omahnil nanj in zaspal v škornjih, kakor je bil. Zdelo se mu je, da je spal samo trenotek, ko so ga očetove pesti zopet vzdramile. »Vstani, vstani! Mi moramo ven.«

Lars je odprl oči in strmел v očeta. Bi ne smel vsaj trenotek še spati? »Pojdi, pojdi, mar ne vidiš, da so drugi že v čolnu. Spali bomo, ko ne bo rib. Ná požirek kave!«

Fant je zvrnil skodelico, vteknil kos kruha v usta in štorkljal za očetom, k veslu za ves dan. Šele pozneje je zvedel, da je medtem, ko so drugi prodali na krovu trgovske ladje štirinajst sto rib, vendarle nekaj ur spal.

In prišli so dnevi, ko so bili Lofoti kakor v vročici. Vreme je držalo. V pristan so prihajali in odhajali parniki, z ribami naložene ribiške ladje so razpenjale jadra za odhod, druge so zopet prihajale prazne k nakupovanju, plavajoče kuhinje ribjega olja so bile vrgle sidra in povpraševale po jetrih, sleherni večer se je vračalo ribiško brodovje težko obloženo v pristan.

Šele pozno v noč léže mir na morjé.

Mirno diha v mesečini Vestfjord, skrajne skjäre so posedli galebi.

Temno morje, nad njim luna, vzdolž lofotske stene pa milje daleč luči svetilnikov in pristanov. Beli trebuhi ledenikov kipe pod sinje nebo: polarna noč z zvezdami v pramenih polarnega sija. Pa dnevi potekajo in slednjič pride nedelja.

9. Nedelja.

Sobotna noč je in jutri je nedelja. Šest ležišč, tri in tri, eno nad drugim, na vsakem po dva moža in vseh dvanajst spi in jim ni treba po nekaj urah zopet vstati.

Z nazaj povešeno glavo dihajo prosto v dolgih globokih dihljajih, temu ali onemu je zdrknila raz koleno odeja, gola noga moli čez rob ležišča.

Smrčanje dvanajsterih mož je kakor bobnenje morja ob čereh; smrčijo, mrmrajo v snu in spé.

Do skrajnosti utrujeni so se, razznajeni in zagoreli možje, pogrezali vedno globlje v nezavest. Kakor volna mehko je bilo njih spanje, vedno globlje in globlje; nihče jih ni dramil; ni jim bilo treba vstati in so spali.

Mogoče je bil ta ali oni v začetku še pretruden, še prepoln različnih predstav, da bi mogel mirno ležati. Za povešenimi vékami so se vrstile slike: veslajo, da se jim trga na dlaneh koža, da se vidijo gole kosti, iz morja se dvigajo roji polenovk, ki zakrivajo kakor jate ptic sonce: Resnično! Polenovke letajo po zraku in vse so srebrne, ne, iz zlata so, — samo bogastvo.

Pa polagoma ugašajo predstave, spočiti so že toliko, da se zares čutijo trudne; kakor v gorki prijazni megli ležé, v pokrajini miru, v raji pokoja.

Danilo se je v izbi, pa oni so spali; nastal je bel dan in so spali; prišlo je poldne in noben se ni zbudil. Obrnili so se na drugo stran in spali. Mračilo se je že, pa so spali. Mala okenca so postala siva, nato temna in še vedno so spali. Slednjič se je zravnal Per Suzansa, si mel zaspane oči, poiskal vžigalico in potegnil z njo po zidu: ura je bila sedem. Za nedeljsko jutro pač še prezgodaj za vstati. In potegnil si je odejo preko glave in spal dalje.

Zunaj je postajalo živo. Elezeus je začutil potrebo iti iz izbe. Ko se je vrnil, je udaril po steni: »Fantje vstanite, polnih štiri in dvajset ur smo spali, v nedeljo zvečer je. Slišite? Vstanite! Skuham vam kavo.«

Prižgal je svetilko, pospravil po izbi in prištavil kotliček k ognju. Drugi so spali naprej. Pa Elezeus je bil sedaj nežen in dober, saj je bil srečen. Izmisli si je nekaj posebnega. Dal jim bo od svojega dobrega opresnega kruha, ga namazal z maslom in sirupom, narezal ga v lepe koščke in jih v skledi ponudil kot zajtrk gospodi, ležeči v posteljah, ob osmih zvečer.

Umil se je, napravil naravnost prazniško, počesal lase in brado, poiskal višnjovo pikčasto srajco in si jo predpasal kakor sobarica predpasnik. In ko je bil z vsem gotov in se je v 12 skodelicah kadila kava, je zapel božično pesem in jih s pesmijo zbudil, — naj mislijo, da je božič, ko dobé take slaščice v posteljo.

Ko so se slednjič zravnali in se zopet zavedeli, je prišel k njim sosed in pripovedoval, da je bil župnik s cerkovnikom danes sam v cerkvi, ves pristan da je spal.

Zdaj so šele doumeli, da ni bilo jutro, marveč večer, spogledali so se in začutili, da so lačni kakor volkovi.

Ves teden niso imeli gorkega v ustih, dan na dan so stradali, danes morajo dobiti kaj boljšega, nego je kava in kruh.

»Mölje!« je dejal nekdo.

»Mölje!« je ponovila večina. To je jed! Letos je še ni bilo na mizi. Vsi so hoteli mölje.

»Henrik,« je dejal Per Suzansa, »v tem si ti mojster, to vem. Daj, spravi se na delo!«

In medtem ko je Henrik zunaj pripravljaval večerjo, je moral Lars s črnim in peresom na dan in pisati za može pisma izpod Lofotov.

»Mölje! Prostora, ljudje! Zdaj pride nekaj imenitnega za v usta.«

Henrik je prinesel več skled z narezanim kruhom, nato je prišel lonec poln kuhanih, kadečih se jeter, od katerih je v vsako skledo položil precejšen kos. Mast se je svetila na pločah kruha, nastrgal je sira in ga potresel čez jetra in kruh. Čez vse pa je vлил v dolgem zlatem curku sirupa. Vse skup je do dobra pomešal z žlico, da je bilo kakor kaša. Ha, kako diši!

Dvanajst mož je sedlo k mizi in zajelo. Komaj, da so še vedeli, kdaj so imeli zadnjič žlice v ustih. Zdelo se jim je, kakor da so, odkar se spominjajo, živeli ob kavi in kruhu. In zdaj je bila več kot pojedina. Bila je prava pravcata veselica.

Neverjetno, kako hitro so se praznile sklede. Pa Henrik je imel še in še jeter in nove sklede so prihajale na mizo in žlice so znova zajemale.

Kaj, že zopet so sklede prazne. Saj je šele začelo dišati.

Le-ta ali oni je popustil jermen za pasom za nekaj lukenj. Ni vsak dan veselica v pristanu.

(Dalje prihodnjič.)

Bogat ribji lov — težke polenovke, ujete na Lofotih.

KO SO HRASTI ŠUMELI

ZGODOVINSKI ROMAN

Spisal S. R. Minclov / Iz ruščine prevel B. Vdovič

Peto poglavje.

V tem ko je Ščokin pri mostnih vratih prežal na Grunjo, se je na nemškem dvoru zgodila nerodnost.

Ogromni Tjurja,¹ ki je z vnemo zdravil svojega mačka s pijačo že ob sončnem vzhodu, se je majal vzdolž dortsov. Ne vedoč, kaj bi počel, je lezel v vsako prodajalno, razsvetljeno le od luči, ki je padala skozi vrata, razpehaval ljudi in, ko se je prerinil prav do prodajalne mize, vsakega Nemca nesramno, dolgo in molče ogledoval od nog do glave, kakor bi ga hotel z očmi izmeriti.

Pomočniki, čez glavo zaposleni z delom, se niso zmenili zanj, in Tjurja je, ko je bil postal četrť ure, lezel v sosedno prodajalnico.

V eni pa je naletel na Karla, ki se je z nekom razgovarjal. Tjurja ga pogleda in zdajci zastoka, da se je čulo po vsej prodajalni, nato počasi počene kakor od bolečin in se primé z rokami za senci.

»Kaj ti je fant?« ga nekdo sočustveno vpraša.

Tjurja se, ne da bi odgovoril, zravna, pomaje z glavo in pograbi, nepričakovano za vse, Karla za njegov višnjevordeči nos.

»Moj Bog! Kakšen nos je to,« je rekel s skoraj jokajočim glasom in vlekel krivečega in otepajočega se hlapca za seboj: »Psom bi ga bilo treba vreči, on ga pa s seboj nosi!«

Bučen smeh je napolnil prodajalno.

Razljučeni Karel je počakal ugodnega trenutka in je z vso močjo brcnil svojega razžaljivca s koncem čevlja v trebuh. Tjurja je izpustil njegov nos in še dobil tako zaušnico, da se je prevrnil čez prag in skoraj podrl nekaj ljudi.

»A, ti bi se rad tepel?« je divje zarjul in rinil z dvignjenimi pestmi nazaj.

Izza mize so skočili trije prodajavci tovarišu na pomoč; zamolkli udarci so začeli mlatiti Tjurjo od vseh strani.

»Bratci, naše bijejo! Pomagajte!« je zavpil po dvorišču z obupanim glasom in otepaje se Nemcev planil iz prodajalne.

»Kaj je? Kdo bije? Zakaj?« so se razlegali grozeči glasovi med prerivajočo se množico, ki ni vedela, zakaj gre.

Nekaj ljudi, med temi tudi Djakon in Ščenok, je hitelo Tjurji na pomoč. Iz prodajaln so začeli

skakati Nemci; množica se je umeknila od odprtih vrat, vzdolž katerih so se postavili Nemci v vrsto; z obeh strani se je vsipalo zmerjanje in psovanje; še malo, pa bi se bil vnel boj na pesti.

V tem trenutku se je pokazal na vratih Šujski.

Alderman z vsemi ratmani mu je šel naproti in ga pozdravil na ta način, da je iztegnil predse desno roko s snetim klobukom in se pri poklonu doteknil z njim zemlje.

Hrup pri prodajalnah je povzročil, da se je Šujski ozrl. Zaradi sonca si je zaslonil oči z roko, izprevidel, zakaj gre, in dal jezdecem ukaz, naj pomirijo ljudi. Konjiki so obrnili kopja s topim koncem naprej in udarili na množico; ta je planila k prodajalnam. Nekateri, ki so se zazijali, so popadali skoraj pod konje, mnogi pa so bili deležni darov v obliki višnjevih marog in bul od kopjišč.

»Le dajte jih, tepce, le po njih!« je kriknil Šujski vzpodbujaje jih za njimi. »V ječo vrzite šuntarje!«

Tudi Djakon in Ščenok, videvši prihajati rdeče jezdece z naperjenimi kopji, sta smuknila v množico. Na mestu pretepa sta ostala samo zmršeni Tjurja, ki je izgubil šapko, z okrvaljenim obrazom, in vzbesneli Karel s svojim, v nekakšno peso izpremenjenim nosom. Jezdci so, ne dotaknivši se njega, odgnali Tjurjo kakor jarca v stran in, ogledavši se po množici, ki je začela godrnjati, hitro pograbili še dva kričača ter jih, sklenivši krog okoli njih, odgnali k vratom.

Šujskega pa že ni bilo več na dvorišču; spremljan od načelujočih Nemcev je šel, vedno noseč glavo pokonci, v prostore stevena pogledat izbrane vrste barvastega sukna.

Grunja s svojimi tovarišicami in Ščokin, ki jim je v majhni razdalji komaj sledil, so bili na sredi mostu, ko so jim prišli nasproti jezdec, ki so vedli kake tri ljudi.

Hlodjè plavajočega mostu, ki je bil že tako prenapolnjen z ljudmi, se je začelo tam, kjer so jahali jezdec, skoraj za četrtino pogrezati v vodo, tako da je voda oblivala pešce do gležnjev.

Zmerjanje in psovanje je spremljalo jezdece.

»Moskva dela krivico, pomagajte!« je kričal nekdo, ki je šel peš med njimi.

Zadnji jezdec so s srditimi obrazi krepko drezali kričača s kopjišči v hrbet.

Glas zajetega se je zdel Vasiliju znan; prerinil se je bliže in spoznal Tjurjo.

»Kam jih vedete, ljudje božji?« je vprašal najbližjega jezdeca.

»Hodi mimo!« se je zadržal ta zaničljivo.

¹ Zijalo. (Op. prev.)

»Odgovarjaj, kadar te kdo vpraša, Moskva osrana!« je vzkipeł Vasilij.

Jezdec je v odgovor zamahnil s kopjem in Vasilij je komaj še odskočil, da je ni dobil.

Jezdeci so odjahali mimo. Razjarjeni Ščokin je že hotel na glas pozvati ljudi okoli sebe, naj zmečkajo in v vodo vržejo Moskovce, a spomnil se je na Grunjo ter na svojo obljubo, pa se je umiril.

Nekdo ga je prijel za komolec. Ščokin se je obrnil in zagledal Djakona in Ščenka.

»Tjurjo so pobrali!« je zagodel Djakon.

»Sem videl. Pa zakaj?« je na kratko vprašal še ne mirni Vasilij. Djakon se je udaril z roko po stegnu in se zakrohotal, kakor bi pobobnal po praznem sodu.

»Nemcu je skoraj nos odtrgal. No, in ta nos!« je rekel majaje z glavo in zvončkljaje s kraguljčki na kapi.

In povedal je Vasiliju vse, kar se je zgodilo. Na le-tega licu se je pokazal smeh.

»Ali je sedaj tiho tam?« je vprašal in pokazal z glavo na stene nemškega dvora, ki so se videle onstran reke.

»Tiho!« je prepričano odgovoril Ščenok. »Deset konjikov je ostalo še tam in bojar sam.«

»Tjurjo je treba osvoboditi...« je rekel Vasilij skrbljivo.

»Seveda!« je potrdil Djakon.

»Vesta kaj, bratca,« je nadaljeval Ščokin, »jaz moram takoj na nemški dvor, vidva pa pojdita za jezdeci in izsledita, kam bodo Tjurjo zaprli. Samo — da mi nihče s prstom ne gane brez mene!« je dodal zabičujé.

Djakon in Ščenok sta prikimala in se odpravila v mesto. Vasilij je pohitel za Grunjo.

Šesto poglavje.

Oddelek konjikov, ki so gnali ljudi, ter rjo-venje in tuljenje Tjurje je obrnilo nase pozornost mnogih in po mestnem tržišču se je hitro raznesla vest o nekem dogodku, ki se je zgodil na nemškem dvoru.

Ko se je čez dve uri vrnil Vasilij iz Zapskovja in se pokazal na trgu, se je pritisnil k njemu dečko neskladnih udov, dolg kakor žrd, s skrbmi na obrazu.

»Čuj, Vasilij Petrovič!« je rekel polglasno, doteknivši se Ščokinove rame. Ta se je ozrl v njegovo stran.

»Kaj, Klim?« ga je vprašal.

»Slabo je, slabo...« je zašepetal s skrbjo in se mu sklonil k uhu, »mnogo naših so pograbili.«

»Koga, kdaj?« je vzkliknil Vasilij.

Anton Plestenjak: Predmestna ulica.

»Skoraj pravkar. Štirideset ljudi so pobili, prav toliko pa pohabili.«

»Kje?«

»Na nemškem dvoru.«

Ščokinu je odleglo pri srcu. Pogledal je Klimovo, kakor dlan od strani ozko lice, na ogromno jabolko, ki mu je štrlelo iz dolgega in tenkega vratu, in se je nasmejaj.

»Eh... gusinjuška!«¹ mu je ušlo. »Kateri tepec pa te je naplahtal?«

»Vsi govoriyo!« je odvrnil Klim.

»A kdo je to tebi povedal?«

Klim je motril množico.

»Tam... onile!« je rekel, zagledavši rusca, ki je švigal kakor ščuka od ene skupine do druge.

»To so same čenče,« je odgovoril Vasilij, »jaz sem bil pravkar sam na nemškem dvoru. A pojdi, pripelji tega novičarja sem!«

Klim je planil v množico in kmalu privedel k Vasiliju rusca; ta se je nemirno oziral in se, ko je srečal pogled Ščokina, delal, kakor da on sam hiti, da pride k njemu.

»Zakaj po nepotrebnem ščuvaš ljudi?« ga je strogo vprašal Vasilij. »Od katere klepetulje si pa pobral vesti o nemškem dvoru?«

»Jaz?... Jaz nisem nič...« je zamrmral rusec, potresa je z rameni.

»Kako nič? A meni, kaj si pripovedoval?« ga je presekaj Klim. »Lažnivec, ti lažnivi!«

Rusec je ošinil s svojimi vodenimi očmi Klima, nato pa Ščokina in uvidel, da ne kaže tajiti. In

¹ Goska, gosjaček. (Op. prev.)

hitro je porinil svoj ostronosi pegasti obraz Vasiliju k ušesu.

»Nalašč sem to napravil!« mu je rekel pomežikujé, »naj Moskvo majceno potrepljajo, saj je kàj dobiti od nje!«

»To se ne sme!« ga je rezko prekinil Vasilij s takim glasom, da je lokavi izraz takoj zginil z rusčevega obraza in se izpremenil v ponižnega. »Da se mi nihče nikogar s prstom ne dotakne. Glej, da si privežeš jezik! Ako si z nami zapleten, boš tudi našo pesem pel. Pojdi se rajši pripravljat za jutri!«

Ščokin se je obrnil h Klimu: »A Djakona nisi videl?«

»Videl... tukaj se je lovil prej.«

»Pojdiva ga iskat!«

Ščokin in Klim, ki je resnično spominjal na oskuben gosji vrat, sta odšla po trgu.

Rusolasec je ostal sam in je nekaj minut gledal za njima.

»Kakšen vojvoda se je oglasil!« je zlobno zamrmral predse. »Še nekaj časa, pa boste vsi plesali, kakor bom jaz godel!«

Pljunil je in odšel po trgu.

* * *

Kakor široka luža krvi, prerezana z dolgim črnim pasom — z ozko plastjo oblakov — je izginjala rujna zarja na večernem nebu.

Na jutro je bilo pričakovati vetra, če ne celó burje: od nemške strani je že začel v sunkih buhati veter, sukaje prah in loputaje tu z oknicami, tam z vratnicami.

Ulice Pskova so bile skoraj prazne; samo trgovci, ki še niso vsega končali, in pomočniki so pokrivali kupe blaga z rogožami in ponjavami. Tu pa tam so se pokazale medvedje oblike stražnikov, zavitih v ovčje kožuhe, s kosmatimi kapami na glavi in z gorjačami v rokah.

Po hišah so povsod večerjali.

Pri koncu večerje je bil doma tudi Šujski z ženo. Dvojica se ni skladala ne po postavi ne po zunanosti. Čez mero težka in velika, na sredi kakor pernica tesno zažeta, po običaju belo in rdeče naličena bojarinja je bila videti precej živahnejša in urnejša od svojega nekam lesenega moža. Cmokaje in z naslodo je pravkar dojedala velikega, mehko kuhanega siga¹ in njeni sivi, z mastjo zaliti očesci, ki sta pogledavali izpod črnih obrvi, na široko pobarvanih na popolnoma brezdlakem mestu, sta se iskrili od zadovoljstva: mož ji je privlekel z nemškega dvora takih darov, da se jih

ni mogla nagledati in so še kupoma ležali okrog po klopeh.

Šujski je sedel, držeč v levi roki nevelik srebrn korec, z desno pa se je prijemal za dolgo brado in jo počasi vlekel skozi pest od podbradka navzdol do konca.

Zdaj pa zdaj je goltnil, odpil nato nekoliko iz korca in ga postavil spet na mizo nazaj.

Komaj je poslednji košček siga, polit z oljem in posut z nasekljanim jajcem, izginil v mehka usta bojarinje, so se odprla vrata in pojavil se je visok, plečat sluga.

»Andruška je prišel, milostni gospod!« je sporočil zvočno.

Šujski se je zgenil in blagodušni izraz mu je splahnil z lica.

»Pokliči ga, pokliči!« je odgovoril.

Sluga je izginil in čez malo časa so se vrata na polovico odprla in skozi se je postrani, kakor ogór, ki se je postavil na rep, privil rusec; pokrižavši se pred ikonami, se je sedečima nizko poklonil.

»Pozdravljen!« je odgovoril Šujski na njegov pozdrav. »Kaj poveš dobrega?«

Rusec se je skrivil in nalahko zakrtilil z rokami.

»Kje boš kaj dobrega dobil, bojarin? Uškujniki se pripravljajo na odhod...«

»Vem... saj si mi že povedal to...«

»Jutri zarana!«

»Jutri?« je znova vprašal Šujski in obrvi so se mu dvignile. Pomolčal je in pobobnal s prsti po mizi. »Kaj pa posadnik? Ali se pripravlja, da jih zadrži?«

»Nikakor ne!« je odgovoril rusec. »I, kje jih pa zadrži: do petdeset uškujev jih pojde!«

»To je torej v najslabšem slučaju pet sto duš?«

»Pet sto duš? To je veliko! — In tisti trije, ki si jih dal odvesti in zapreti, spadajo tudi med uškujnike.«

»Misliš?«

»Ne mislim — vem! In ne verjamem, da jih drugi ne bodo skušali oteti, ker so od sile razkačeni!«

»Kaj bo iz tega?«

»Saj se neumno ljudstvo... srdi na tebe, gospod! Tri so pobrali, govorijo pa, viš, kakor da so jih štirideset in da so jih prav toliko na tvoj ukaz pobili in pohabili...«

Šujski je vidno pobledel in oči so se mu za-bliskale.

»Kakšen tepec pa je raznesel take govorice?« je vprašal.

¹ Sig — riba, *Coregonus oxyrrhynchus*. (Op. prev.)

Rusec je zmajal z rameni: »Bog vedi, kdo, bojarin! Govorica je kakor veter; odkod je pihnil, ne doženeš!«

»Se ni morda kdo od naših kaj zlagal, da bi se hvalil? Zabiti so že dovolj...«

»Vse mogoče...« je odvrnil rusec.

»Mislite, da ste tu v Moskvi, ka-li, da kaj takega čenčate?« je jezno nadaljeval Šujski. »Ali ne razumejo vaše buče, da nas je tukaj peščica in nas v eni uri lahko vse pobijejo?«

»I, saj jaz nisem nič kriv, milostni gospod...« se je ves skrčil in mirno odgovoril rusec, »jaz razumem... Bog se usmili! Se mar ozira jezik na svoj vrat?... Vsak kolikor toliko ščuva tukajšnje ljudi, tako je!«

Kar se začuje na cesti šum tiho hodečih ljudi, v okno pa prileti kamen in pade z razbito sljudo in oknico vred v sobo.

Kakor vihar je takoj za njim udarilo v okno tuljenje, rjojenje, mijavkanje, lajanje in vpitje množice glasov. Rusec se je umeknil k vratom, Šujski pa se je stisnil kakor do smrti upehan volk v desni sprednji kot.

Bojarinja se je že vrgla k darilom in jih začela grabiti na kup, a se je že vzravnila: zunaj je kakor po čarovniji vse utihnilo.

Šujski je odprl okno in zagledal v somraku večera čuden prizor: sredi ulice, naravnost nasproti njega se je na nekem sodu dvigal ogromen, v meniško haljo oblečen človek, pokrit ne z okroglo čepico ne s koničasto oglavnico.

Krog njega je kakor okamenela molčala pisana množica.

Človek v meniški halji je iztegnil roko in pokazal z njo na Šujskega od razburjenja in razkačenosti blede obraz, ki se je bil strmeč pokazal v oknu.

»Hi-ši le-tej...« se je sredi tišine bobneče razleglo s sode po vsem Detincu in se odbilo od ogelnega stolpa, »gospodu Šujskemu, njegovim otrokom in poslom ter vsej nesramni Moskvi — naj jo trga vrag, — a-n-a-th-e-m-a-!!!«¹

Izbruh krohota in krikov je pretresel hišne stene. V Šujskega so se vsipale kepe prsti in kamenje; en kos mu je priletel v prsi, nekaj jih je padlo v sobo.

Šujski je odskočil v stran.

»Hej, hlapci!« je kriknil s hreščočim glasom. »Stražo sem! Na kopja z njimi!«

Hlapca, ki sta bila pritekla, sta planila spet iz sobe. Od zunaj se je slišal hiter topot bežečih nog in ni pretekla minuta, pa je spet nastopila tišina: ulica je postala prazna. Straža, ki je sko-

čila iz hiše z naperjenimi kopji in s helebardami, ni našla na njej žive duše: tam je stal samo prazni sod in se valjala nekoga raztrgana čepica.

Razjarjeni Šujski se je, sipaje psovke na Pskoviče in obetajoč jim vse mogoče nesreče, kakor žoga točil po sobi od stene do stene. Rusec se je molčé naslonil v kot pri vratih in je, kakor bi bil zrasel z njim, le glavo obračal zdaj na bojarinjo, ki se je izpostavila v odprtem oknu, zdaj na bojarja.

Duri so zaškripale in rusec je brž vteknil nos v nastalo zev: od tam se je pokazal bradat obraz in rdeča enoredka. Rusec se je z njim polglasno pomenil nekoliko besed.

»Kar vstopi!« je pristavil in se obrnil k Šujskemu: »Bojar, Ignat je prišel k tebi.«

Šujski se je ustavil sredi sobe.

»Kaj je?« je rekel reznó, ko je bil komaj z glavo pokimal v odgovor na nizki poklon in pozdrav vstopivšega korenjaškega mladca.

»Ne vem, kako bi ti sporočil, bojarin?« je rekel ta in se znova klanjal. »Vrata v ječo so vlomili in vse tri ljudi, ki si jih bil ti poslal, odvedli...«

»Kdo? Kaj?« je zavpil Šujski in zateptal z nogo.

»Se ne vé, gospodar,« je odgovoril Ignat in povetil glavo. »S stražo sem hodil pravkar, pridemo k ječi, glej — vrata na stežaj in naša dva, ki sta stražila, zvezana na tleh. Gremo v luknjo, tam pa nikogar, prazno... Nesreča je!« je prostodušno pristavil in vzdihnil.

»S stražo naj se hodi vso noč po Detincu!« je zdajci hripavo rekel Šujski, »vrata Detinca se zapahnejo, da ne more nihče ne ven ne noter!«

Ignat je privzdignil košate temne obrvi in dvomljivo pogledal Šujskega.

»A posadnikovi ljudje in popi iz stolnice, kaj s temi?« je vprašal, mencáje v rokah šapko in po medvedje prestopaje se z noge na nogo.

»Naj sedé... jutri bom videl, kaj je storiti!«

»In nikogar ne pustiti, niti samega posadnika?« je, čudeč se, vprašal znova Ignat.

»Nisem že rekel? Idi!« je zarjul nanj Šujski in Ignat se je umeknil, poklonil in toliko da se ni prevrnil čez prag, izginil za vrati.

»Dovoli mi, bojar, izreči besedo,« je izpregovoril priliznjeno rusec, odločivši se iz svojega kota.

»No?«

»Ne vzemi, čuj, v zlo mojih glupih besed — da ne bi iz tvojega ukaza kaj hudega nastalo...«

»Zakaj hudega?«

¹ Anathema — (cerkveno) prekletstvo. (Op. prev.)

»Ukazal si zapreti trdnjavo; toda naj se, kar Bog ne daj, kaj zgodi, se mi v njej ne moremo ubraniti nesreče: kako naj jo držimo? Malo nas je, zalog tudi ni. Pobjejejo nas vse kakor kure...«

»Gotovo, gotovo!« je povzela bojarinja in ploskala z rokami. »Kaj je storiti, ljudje božji?«

Šujski je pričakovaje gledal rusca.

»Dovoli mi, batjuška bojar, da ti zopet napravim uslugico,« je ta repkaje in priliznjeno nadaljeval s tišjim glasom. »Za tebe, vidiš, sem pripravljen dati življenje, samo veli... I nesreča se da odvrniti i veliko korist ti napravim. Dovoliš li?«

»Pripoveduj!« Šujski je sedel na klop in rusec je stopil tik k njemu in se nagnil k ušesu...

»Majhno govorico vržem med ljudi,« je zašepetal in pokazal zobe kakor lisica.

»O čem?«

»O Nemcih. Puščico, ki so jo sedaj Pskoviči nate namerili, navrnem na Nemce.«

»Kako?«

»Boš že videl!« je mirno, toda prepričano odgovoril rusec. »Samo ne oviraj ničesar in konjikov ne pošiljaj nikamor, naj se zgodi karkoli; saj ni to tvoja, namestnikova, briga, temveč posadnikova! Naj posreblje juho on in njegovi ljudje...«

Gube na čelu Šujskega so se slednjič zgladile in ustnice mu je izpreletel smeh: razumel je, zakaj gre. Njegove misli je razumel tudi rusec in njegove vodene oči so se zasvetile.

»Dovoliš?« je zašepetal.

»Dobro,« je rekel Šujski, »toda bodi previden! Ako se ti obnese, te nagradim, ako te zasačijo, boš visel; v tej zadevi nisem tvoj branitelj!«

Rusec je napravil z rokami kretnjo, kakor da se hoče nečesa ubraniti.

»Saj tudi ni treba!« je odgovoril. »Vse napravim gladko.«

Šujski je vstal, vzel iz skrinje v kotu nekaj srebrnega denarja in ga pomolil ruscu. Ta ga je, skrivivši se v grbo, hlastno in hlapčevsko ponižno sprejel in podstavil perišče kakor za večji blagoslov.

»Morda bo treba koga pogostiti, — na, tole za žganje,« je pristavil knez.

Rusec je stisnil denar v pest, pomolil pred ikonami in smuknil k vratom.

»Pa reci Ignatu,« je zakričal Šujski za njim, »naj hodijo straže samo okrog moje hiše: vrat trdnjave ni treba stražiti... Sem se premislil!« In se je nasmejal ter zadovoljno pomencal roke: lepa kaša se kuha za njegove žaljivce.

(Dalje prihodnjič.)

MOST V VEČNOST

Globoko v meni trepetá skrivnost:

globoko v meni v večnost sega most.

In ko je največ trnja krog srcá,

in ko temá zastre mi blesk sveta:

sam Jezus in Marija čez ta most

prispeta v mojo žalost in bridkost.

In v meni je tedaj svetlo, svetlo,

da bi umrl, tako mi je sladkó, sladkó.

Nebesa zrem odprta na stežaj...

In mene vabi Jezusov smehljaj

in dlan Marije me sladkó, sladkó boli...

... Tedaj v meni v večnost most drži — —

Vinko Žitnik.

MRTVO HREPENENJE

Sam po pustih
ulicah pohajam,
sam po trotoarjih črnih
žalosten postajam.

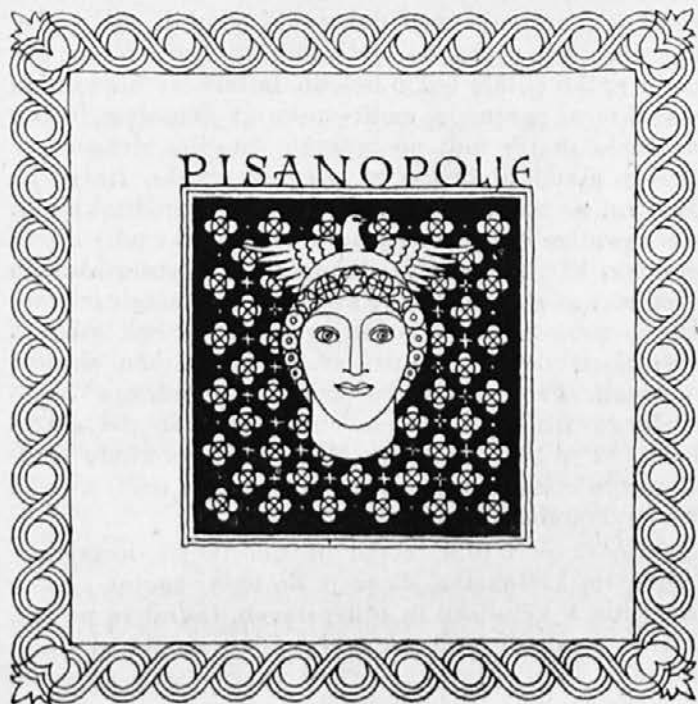
Moj pogled je žalosten, temán,
mimo mene vro ljudje...
Ko svetilnik v morju sam stojim
in z menoj je žalostno srce...

Mlade sanje so se razbegnile,
zdaj le pust je dan,
rože so se posušile —
hrepnenja vozle zdaj je razvozlan...

Štefan Tonkli.

SLOVANSTVO SEDAJ

Jan Šedivý

Temelji slovanske vzajemnosti.

Slovanskega sveta ne smemo presojati s stališča velikih zapadnih narodov. Zakaj na Zapadu ni narodnih skupin, ki bi jih mogli primerjati s Slovani. Jezikovna sorodnost vseh 11 slovanskih narodov je tako velika, da se za silo vsi razumejo. Na lanskem kongresu slovanskega katoliškega dijaštva v Ljubljani so se vršile razprave in predavanja v sedmih slovanskih jezikih, a vendar so jim udeleženci dobro sledili. Med nekaterimi slovanskimi narodi, kakor n. pr. med Rusi, Ukrajinci in Belorusi, med Hrvati in Srbi, med Čehi in Slovaki pa jezik sploh ne dela težav. Take jezikovne sorodnosti ni niti med Germani, h katerim prištevamo Nemce, Angleže, Švede, Norvežane in Dance, niti med Romani, t. j. Italijani, Francozi, Španci i. dr. Če govorita v svojem narečju, se komaj razumeta celo Italijan iz severne in južne Italije, ali pa Tirolec in Prus, četudi sta sinova istega nemškega naroda.

Zlasti v tujini, kjer človeka tem bolj prevzame ljubezen do materinega jezika in pa potreba po stiku s sorodnimi dušami, začutijo Slovani še tem bolj živo, da so med seboj bratje. O kakem podobnem čustvu medsebojnega bratstva pri Germanih ali Romanih ni sledu.

Nobene skupine zapadnih narodov pa tudi ni nikdo takoj ob vstopu v svetovno zgodovino zvezal s tako močnimi in svetimi vezmi, kakor sta Slovane sv. Ciril in Metod, katerih zaslug in pomena ni mogoče dovolj poudariti. Brez sv. bratov bi Slovani, če ne vsi, pa vsaj po večini izginili z zemeljske površine, kakor so pomorjanski in polabski Slovani. Zakaj Slovani se širjenju krščanstva pač ne bi mogli dolgo ustavljati. Če se ne bi pokristjanili pod vplivom svetih

bratov, bi jim razširjali krščanstvo Nemci, ki so skušali z mečem in orožjem povečati svoje uspehe, ki jih niso mogli zaradi neznanja jezika in tuje miselnosti doseči s poukom in pridigo. Kakor v naši dobi je tudi tedaj skušala izrabljati misijonarstvo v svoje namene tista država, ki je pošiljala misijonarje. Medtem ko so misijonarji širili krščanstvo, je hotela država narodom odvzeti svobodo in jim vsiliti svoj jarem. Tako nasilno širjenje krščanstva je seveda moralo vzbuditi odpor. V takem boju je izginila večina polabskih Slovanov. Enaka usoda bi pretila tudi ostalim Slovanom, ki še niso imeli takrat tako mogočnih držav, da bi se lahko sili uprli.

Sv. Ciril in Metod sta bila tako polna tiste globoke mistične pobožnosti, ki je doma samo na Vzhodu, da sta z njo prekrasila tudi tista slovanska plemena, ki sta jih pokristjanila. Ti Slovani so potem dobili v dediščino njuno oporoko, da privedejo h Kristu vse ostale poganske Slovane. S tem so Nemci in drugi imperialistični narodi izgubili povod, da bi pod krinko širjenja krščanstva mogli razširjati svojo vladno med Slovane, jih iztrebljati in ponemčevati. Slovani niso širili med svoje poganske brate krščanstva, ki je vera ljubezni, z mečem in s krvjo kakor Nemci, ampak z ljubeznijo in razumevanjem, kar je bilo radi jezikovne in krvne sorodnosti tem lažje. Ker pa sta sveta brata s papeževim dovoljenjem uvedla slovanski jezik v krščansko bogoslužje, se je krščanstvo tem lažje širilo in Slovani so se razmeroma hitro pokristjanili. V duhu tedanjih razmer so Slovani šele s pokristjanjenjem stopili v krog kulturnih narodov. Ko sta sveta brata povzdignila slovanski jezik v bogoslužni jezik, sta s tem onemogočila tujim narodom, da bi se vmešavali v slovanske verske zadeve. Bogoslužni jezik je naravno postal tudi književni jezik, iz katerega so črpali vzhodni Slovani svojo moč in tolažbo tudi v težkih časih tatarskega in turškega jarma. S svojim razumevanjem slovanske miselnosti, s svojo globoko pobožnostjo, s svojo požrtvovalno ljubeznijo do slovanskih plemen in s tem, da sta uvedla v bogoslužje in književnost slovanski jezik, sta sv. Ciril in Metod položila Slovanom tako trdne verske in narodne temelje, da so v glavnem srečno prestali vse težke preskušnje.

Dve sto petdeset let so bili Rusi pod tatarskim jarmom. Ko so se ga l. 1480 osvobodili, so že ječali pod turškim jarmom Srbi, a kmalu nato Bolgari in deloma tudi Hrvati. Štiri sto let je trajala za Srbe in Bolgare ta Kalvarija, dočim so Slovenci, Hrvati, Poljaki, Ukrajinci in Rusi prelivali svojo kri v borbi s Turki, da se je mogla ostala Evropa tem mirneje razvijati. Razen razmeroma majhnega dela Srbov in Hrvatov v Bosni in Hercegovini ter peščice Bolgarov so si Slovani v tej dobi stisk in nasilja vendar ohranili svojo vero, svoje ozemlje in svojo narodnost.

Ko so Turki vezali sile slovanstva na Vzhodu, se je pojavila nič manjša nevarnost še na drugi strani. Na katoliškem Zapadu se je začelo veliko uporno gibanje proti Cerkvi. Že v 14. stoletju je nastopil v Angliji krivoverski Viklef. Jan Hus je v začetku 15. stoletja začel presajati njegove zmotne nauke z vso odločnostjo med Čehi. V 16. stoletju sta nastopila Cvingli in Kalvin, ki sta odtrgala od katoličanstva velik del Švice in Francije. Angleški kralji so skoraj istočasno vsilili

Angležem anglikansko protestantovstvo, Martin Luther pa je odcepil od katoliške Cerkve večino nemškega naroda. Kalvinstvo in pa zlasti luteranstvo je začelo resno ogrožati tudi Slovane.

Protestantovstvo razpada na nešteto ločin že pri Nemcih, ki imajo največ smisla za skupnost in organizacijo, a pri Slovanih bi gotovo še bolj. Saj je že nekaj desetisočev čeških protestantov razbitih v več skupin. Slovaški protestanti niso mogli razpasti v več cerkva samo zato, ker jih združuje borba proti katoliškim Slovakom, ki jih ogrožajo s svojim zelo razvitim verskim življenjem. Tako razklane Slovane bi lahko Nemci in Italijani uspešno hujskali v uničujoče medsebojne borbe, da bi tem lažje prodirali na Vzhod.

Na zunaj razdrobljeni protestantovski Slovani ne bi mogli braniti svoje bojne črte na jugovzhodu. Ne mrzlo protestantovstvo, ki vodi v versko brezbriznost, ampak samo iz živega krščanstva izvirajoči vrelce verskega ognja in tolažbe jim je mogel krepiti sile, da so lahko vzdržali turško vlado in turške napade.

Brez dvoma bi tudi zapadni in južni Slovani podlegli boljševizmu, če bi bili protestanti. Zakaj vsi Slovani so zelo sprejemljivi za nove prevratne misli in načrte. Dočim jih Zapad pretehtava, ocenjuje, studira od vseh plati, jih pa Slovani sprejmejo takoj za resnične in najboljše ter jih začno uresničevati. Tako so tudi najbolj prevratni načrt Zapada, komunizem, začeli v življenju najprej uveljavljati vprav Slovani, in sicer z gorečnostjo in požrtvovalnostjo verskega apostola. Edino moč in vpliv katoličanstva sta preprečila, da se ni vse slovanstvo zaletelo v najbolj orjaški in najsmelejši poskus svetovne zgodovine, kako namreč čez noč namesto krivičnega kapitalističnega družabnega reda uveljaviti bolj pravičnega. Ob tem poskusu, ki je v sedanji zamisli zgrešen, bi tako vsi Slovani potrošili mnogo svojih najboljših sil in vrednot. Ta izguba pa bi nikakor ne odtehtala nekaterih pridobitev, ki bi se rodile iz tako nenadnega prevrata.

Res je protestantovstvo ustvarilo Slovencem in Lužičkim Srbom književni jezik, ali to ni bil njegov namen, ampak samo sredstvo za širjenje nove vere. A v 16. stoletju bi pač že tudi nemški misijonarji uvajali slovanske jezike v knjige. Ta nesporna zasluga protestantovstva pa bi bila brezpredmetna, če bi luteranstvo zmagalo. Zakaj ta vera temelji na nemški kulturi, je prežeta z nemškim duhom in nemško miselnostjo in ima svoje duhovno središče med Nemci, ki bi prav tako vtapljali v nemško morje ostale Slovane, kakor delajo s Kašubi, Mazuri in kljub književnemu jeziku tudi s protestantovskimi Lužičkimi Srbi, dočim se 15.000 katoliških Lužičkih Srbov odlično drži že cela stoletja.

Samo delovanju svetih bratov se je zahvaliti, da med sedaj katoliškimi Slovani ni zavladalo protestantovstvo. Lutrovo vero so namreč sprejela samo tista slovanska plemena, ki se niso pokristjanila pod vplivom delovanja sv. Cirila in Metoda, ampak pod nemškim pritiskom in se jih je zato krščanstvo samo po vršno prišlo.

Pri pravoslavni Slovanih pa za protestantovstvo sploh ni bilo ugodnih tal zopet prav radi delovanja svetih bratov. Kriva vera se je mogla širiti samo tam, kjer so verniki radi pojemanja verske gorečnosti in

verskega življenja med duhovniki izgubili stik s cerkvenim življenjem. Saj je katoliško ljudstvo na Zapadu redko slišalo božjo besedo, latinskega bogoslužja v cerkvi ni razumelo, molitvenikov v domačem jeziku ni imelo in jih tudi ne bi znalo čitati, a drugače se skoraj nikdo ni brigal za njegovo versko življenje. Medtem pa so verniki na slovanskem Vzhodu, kjer je sicer pridiga redka, razumeli v cerkvi evangelij in vse molitve, ki jih opravlja duhovnik v staroslovanskem jeziku. Vse versko teženje svoje duše so mogli izlivati, ko so prav v duhu sedanjega liturgičnega gibanja spremljali duhovnika pri sv. daritvi in mu skupno odpevali. Protestantovska zahteva narodnega bogoslužnega jezika in sodelovanja vernikov pri službi božji, ki je bila v takratni dobi verskega gladu ljudstva zelo mamljiva, na ta način ni mogla imeti uspeha med vzhodnimi Slovani.

Ko se je l. 1054 izvršil najžalostnejši dogodek v zgodovini krščanstva, da se je do tedaj enotna cerkev razdelila v katoliško in pravoslavno, takrat so po tuji krivdi razpadli tudi Slovani v dve verski skupini: Poljaki, Čehi, Slovaki, Hrvati in Slovenci so ostali katoličani; Srbi, Bolgari in Rusi, a tudi Ukrajinci in Belorusi, ki so se pozneje deloma zedinili s katoliško Cerkvijo, so se pridružili pravoslavju. Ali dočim bi protestantovstvo za vedno onemogočilo prijateljsko razmerje med tistimi Slovani, ki se ne bi še ponemčili, je cerkveni razkol uresničenje slovanske vzajemnosti samo odložil.

Po padcu Carigrada v turške roke, zlasti pa po l. 1589, ko je bil moskovski metropolit povzdignjen v patriarha, je postala Rusija duhovno središče vsega pravoslavja. V Rusiji so se vzgajali pravoslavni duhovniki, ruske bogoslovne knjige so se širile v izvorniku in prevodih med pravoslavne narode, ki so čim dalje bolj gledali v Rusiji svojega očetovskega zaščitnika. Ko je Peter Veliki l. 1721 namesto prejšnjega patriarha upostavil sv. sinodo, kjer je imel odločilno besedo od vlade imenovani prokurator, je dobila ruska vlada vpliv na rusko in s tem na vse ostale pravoslavne cerkve. V bojazni, da bi se zedinili s katoliško Cerkvijo in se tako odtrgali njenemu političnemu vplivu, je širila ruska vlada mržnjo in predsodke proti katoličanom. V svoji državi pa je l. 1875 s silo pognala vse ukrajinske katoličane vzhodnega obreda v pravoslavje.

Na drugi strani pa je med katoličani iz političnih ozirov širila mržnjo, napačne vesti in predsodke do pravoslavni Avstrija. Tako se je zdelo, da se bo mogla slovanska vzajemnost uveljaviti na eni strani samo med pravoslavni, na drugi strani pa med katoliškimi Slovani. Svetovna vojna pa je zlomila obe sili, ki sta ovirali razvoj vseslovanske vzajemnosti, namreč ruski carizem in Avstrijo. V Jugoslaviji in Poljski pa živé skupaj katoliški in pravoslavni Slovani, kjer se lahko med seboj spoznavajo in zblizujejo. Tako je šele sedaj nastopil ugoden čas za delo za slovansko vzajemnost.

Starih predsodkov se moremo znebiti samo tako, da se medsebojno spoznavamo. To pa je tudi najboljša pot k medsebojni ljubezni. Zakaj nikdo ne more vzljubiti tega, česar ne pozna. Zato ni mogoče dovolj podarjati, kake važnosti je studij slovanskih razmer, jezikov, književnosti in zgodovine.

NOVE KNJIGE

France Veber: **Sv. Avguštin**. Osnovne filozofske misli sv. Avguština. V Ljubljani 1951. Cena 80 Din. — Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani bi pač ne bila mogla primerneje otvoriti svoje poljudno-znanstvene in poučne zbirke »Kosmos«. Prva knjiga te zbirke je filozofska studija o Avguštinu, o tem orjaku duha, ki je tako izvirno in globoko zastavil v krščanski filozofiji in katoliški teologiji ter dal krščanski in s tem evropski kulturnosti tako edinstvene, pa obenem neminljive pobude in usmerjenosti, da po pravici pravi avtor, da se ga »mora ob 1500letnici njegove smrti enako hvaležno in dostojno spominjati obojna, svetska in cerkvena Evropa«. Vebrova knjiga o Avguštinu ni in noče biti Avguštinova biografija, oris in opis Avguštinovega življenja. Tudi ni ta studija strogo historično filozofska razprava. Motri Avguštinovo filozofijo, razvoj Avguštinove filozofske miselnosti z vidika sodobnosti in še posebej z vidika avtorjeve filozofske usmerjenosti. Zato pa studija tudi napravljaja skoraj vtisk, da podaja avtor v njej »prav za prav le nekega svojega Avguština, ne pa Avguština, ki in kakor je pred 1500 leti dejanski umrl«. Ta vtisk avtor sam vnaprej čuti in se ga prav nič ne boji (str. 10). — Vebrova studija se zdi kakor klic modernemu človeku: nazaj k Bogu! Ob največjem bogoskotalju Avguštinu kaže ta razprava tudi bogoskotaljem in razdvojenem naše dobe, da ga ni človeškemu srcu pokoja razen v Bogu, in ne človeškemu spoznanju trdnih tal razen v spoznanju Resnice, božje duhovnosti, ki je izvor vse načelne veljavnosti. Po pravici kaže Veber na Avguština kot apostola načelnega življenja in ga vzporeja z našo dobo, ki ji vprav življenske načelnosti tako manjka. Globoko presoja avtor našo dobo. Najbistvenejša njena oznaka je antropocentričnost njena. Človek je v središču modernega snovanja in iskanja. Pa ta moderna antropocentričnost hira na zunanosti, je brez načelnosti, na skepticizmu in dvomu, je brez trdnosti načelnega spoznanja, na naturalizmu, ji ni mar nadnaravne božje milosti, na tehnicizmu, prezira, kar bi človeka neposredno dvigalo in njega samega izpopolnilo, na kolektivističnem socializmu, ne meni se za konkretne človeške poedince, prezira ob družnosti osebnost. Sodobni antropocentričnosti nasprotna je Avguštinova. Tudi Avguštinu je človek premnogo, zavzema osrednje mesto, a bodi usmerjen v Boga. Njegova antropocentričnost je teocentrična, »kakor to vsaka prava antropocentričnost biti mora«. — Laiški klic sodobnemu človeku z najvišjega mesta miselnega, znanstvenega snovanja: nazaj k Bogu! močno izzveneva iz Vebrove knjige, klic k Bogu je duša in srce Avguštinovega dela, njegove filozofije in teologije, je duša in srce Avguština človeka, misleca in svetnika. Zato je pač Avguštin vredna taka jubilejna proslava, ki kliče sodobnega, Bogu odtujenega človeka nazaj k Bogu, modernega dvomljivca nazaj k Resnici, v prirodnost vkopanega človeka nazaj k veri v potrebo milosti. — Vebrov sv. Avguštin je izšel kot poljudno-znanstvena knjiga. Poljudno pisana se nam knjiga ne zdi. Tudi zunanja oprema prekaša opremo poljudnih knjig. Je dostojen izraz Avguštinovega jubileja. — Še to! Ob Avguštinovem jubileju Slovenci še vedno nismo dobili prevoda Avguštinovih Izpovedi, te res

v najboljšem, pa tudi v najstrožjem smislu svetovne knjige. Hvala Bogu! Prihodnje leto dobimo tudi tega, in sicer izpod peresa prof. Sovrèta v založbi Mohorjeve družbe. Tako bomo tudi maloštevilni Slovenci vredno obhajali petnajsto stoletnico Avguštinove smrti: z Vebrovo monografijo in Sovrètovim prevodom. Z.

Fr an ž g e č: **Ali spolna vzgoja res ni potrebna?** Ljudska tiskarna v Mariboru. — Knjiga je pisana docela z brezverskega stališča. Zakon pojmuje popolnoma po boljševisko, devištvo mu je suha veja. Govori o naravni vzgoji k neki višji naravni etiki, a to je etika, v katero se uvršča tudi zmerna ipsacija, t. j. samoskrumba. Pravi, da brez znatne škode, ker druge, razen materialne, ne pozna. To je etika, recimo kakšne pasme opic, nikakor pa ne človeka, ki hoče biti človek, kaj šele kristjan! To se pravi, da je Fr. Žgeč popoln etični naturalist. Metoda pa, ki vodi k taki etiki, je taka, da jo priporočamo vsakemu, ki hoče, da izgubé otroci vsako spoštovanje pred skrivnostjo življenja in božjega Stvarnika. Kdor pa hoče iz svojih otrok vzgojiti cele ljudi, bo to knjižico z gnusom uničil. O Freudovi teoriji, ki je močno vplivala tudi na to knjižico, bi omenila le to: zatirani spolni nagon razjeda v podzavesti osebnost le, če se zatira zgolj vnanje spolno doživljanje, dočim se duh utaplja v nečiste misli, predstave in želje — še odrasle ljudi vodi to v hysterijo. Kdor pa si ohrani čiste tudi misli in vso dušo, temu je boj zoper neurejeno spolnost prav eden glavnih virov za notranjo rast in za silo osebnosti. Naši krščanski svetniki niso bili nikaki histerični slabiči, cele osebnosti so bili, junaki. Taka je tudi čistost, ki jo zahteva krščanska nravnost: čistost v mislih, predstavah, željah, besedah in dejanjih. In samo ta etika nam bo mogla vzgojiti rod, ki bo dovolj krepak za težke borbe in žrtve, ki nam jih obeta prihodnost, površna in nedosledna naturalistična etika Žgečeve brošure ga ne bo. (O Freudovi teoriji, njeni upravičenosti in njenih zmotah glej razpravo v Hochlandu, febr. 1951, prof. dr. Siegfried Behn, Die Illusion einer Gegenwart. Streiflichter über die preisgekrönte Psychoanalyse, str. 397—416.) — Pisatelj te brošure je vzgojitelj na šoli, ki jo pohajajo skoraj izključno otroci katoliških staršev, in sicer tudi dekleta. Katoličani, zlasti katoliški roditelji odločno ugovarjamo, da katoliško mladino vzgaja človek, ki javno grdi nauke naše vere in žali naš verski čut in naše versko prepričanje. Milica Grafenauerjeva.

V. I. Albanov: **Med življenjem in smrtjo**. Dnevnik udeleženca Brusilovske odprave. Prevedel B. Vdovič. Celje, 1950. Mohorjeva knjižnica, zv. 52. — Izmed prevodov, kar jih je izšlo zadnji čas, se mi zdi eden najzanimivejših — in mislim, da tudi drugim, ki iščejo v knjigah več, nego zgolj literaturo — oris nesrečne odprave poročnika Brusilova, ki je z ladjo »Sveto Ano« hotel ob severnih bregovih Sibirije loviti živali, ki živé v teh neobljudenih ledenih pokrajinah. Knjiga »Med življenjem in smrtjo« ni ne roman, ne napeta potopisna povest, ne izmišljena zgodba. Kar čisto enostavno pripovedovanje ladijskega krmarja Albanova, ki je s trinajstimi možmi zapustil »Sveto Ano«, katero je uklenil večni led in je že skoraj poldrugo leto zajeta od ledenih gromad plula, da ni nihče vedel kam. Krmar Albanov v tej knjigi popisuje svoj pohod od ladje do kopnega. Tri mesece je trajala ta strašna pot. Vodila je peščico slabo oblečenih, za silo

obutih, nezadostno opremljenih, preslabo hranjenih, od skoraj dveletnega tavanja po večnem ledu obupanih ljudi po nagromadenih ledenih skladih, brez poti, brez pravega cilja. Albanov popisuje to tavanje čisto suhoparno, z nekam mornariško poslovnimi izrazi, ugotavlja samó, kaj se je zgodilo ta, kaj drugi dan, popisuje neizrečene težave na poti, boj z večnim ledom, ki se je lomil popotnikom pod nogami, težko borbo za življenje, pa silno trpljenje in muke vseh vrst. Čisto hladno popisuje, kako tem nesrečnim popotnikom gineva živež, kako se neprestano boré z ledom in mrazom, kako jih vedno iznova prevari úpanje, da bodo vendar že dosegli kopnino. Silen zaklad energije, junaštva in možatosti, neznanu silo dejanske ljubezni do bližnjega razkriva ta popis. Brez solzavosti, brez olepševanja pripoveduje, kako izginja tovariš za tovarišem, brez hvale, skromno, stvarno opisuje svojo borbo z malodušnostjo obupanih sopotnikov. Le včasih se pod to hladno stvarnostjo zablesti toplo sree, ki tako človečansko odpušča, ki zmaga nad strastjo, ki ves čas — tudi v najtežjih trenutkih — trdno veruje v rešitev. In ko po devetdesetih dneh dospeta od vse odprave komaj dva samó na pol še živa v zimovišče, se oddahne s piscem tega zapisnika tudi bravec prav iz srca. Zdi se ti, da si bral davno zgodbo homerskih junakov ali pa povest o Kolumbovem drznem potovanju v Novi svet. — To je knjiga za odrasle in za mladino. Za to še prav posebno. Naučila jo bo vzvišene zatajevanja samega sebe, možatosti, hrabrosti, vztrajnosti v izvrševanju dolžnosti in požrtvovalnosti. — Če bo Mohorjeva knjižnica izdala še več takih knjig, bo res prava ljudska knjižnica. Vdovičev prevod je kar imeniten, kot izvirno delo. —a.

N A Š E S L I K E

Alfred van Muyden: **Pod jetnikovim oknom.** Naslov slike pove, kje se dogaja prizor. Pred dvakrat zamreženim oknom stoji mlada žena in dviga otroka k debelemu omrežju. Iz ječe ven steguje jetnik roko in boža ljubkega otročička, ki hoče k očetu. Tega ne vidimo. Pretemno je v ječi in le iz pogledov žene in deteta sklepamo, da stoji za železjem on sam, steguje roko po otroku in govori z njima. Tudi psiček je zavohal gospodarja in se veselo zaganja navzgor k oknu. Zadaj sedi ob culi starka, najbrž jetnikova mati, skriva od žalosti obraz med kolena in joče. Po oblekah obeh žensk soditi, se dogaja prizor nekje v Italiji nekako pred pol stoletjem. Slika je bogata s čustvenostjo in prav izrazito podaja žalostno snidenje jetnika s svojci. S tem, da umetnik glavne osebe dogodka ni pokazal, je postala podoba še bolj zanimiva in še bolj dramatična. — Muydenova (1818—1898) slika visi v muzeju za umetnost in zgodovino v Ženevi.

Nikola Mašić: **Na straži.** V belem platnenem oblačilu z bogato vezanim telovnikom in v opankah leži na bregu krepak mož. Za širokim pasom mu tiči handžar in okovana starinska kubura (dolgocevni samokres na kresilni kamen). Ob pasu ima pritrjeno srebrno pušico za smodnik. Starinska puška leži pripravljena za strel. Četašve oči ostro gledajo v nižavo, odkoder naj pride sovrag. Slika mladega, močnega moža kaže vso napetost duha in volje, razodeva pa obenem tudi veliko telesno silo enega tistih nešteti

brezimnih in neznanih junakov, ki so se na našem jugu borili stoletja za vero in za svoj narod. To so bili tisti silni junaki, ki so se upirali tujčevi vladi in ki niso dali, da bi narod obupal v tujčevih sponah. Okoli teh junaških borec za svobodo je ljudstvo splelo venec junaških pesmi in pripovedk, s katerimi se je hrabilo v dnež žalosti in obupa. — Mašićeva slika visi v znameniti Strossmayerjevi galeriji v Zagrebu, katero je ustanovil in bogato podprl veliki djakovski škof J. J. Strossmayer. Iz te zbirke znamenitih hrvatskih, srbskih in tudi slovenskih slikarskih umotvorov (razen teh sodobnih slik je v galeriji tudi precejšnje število del starih italijanskih, flamskih in drugih mojstrov), bomo ob priliki priobčili še kaj.

O »Poletju« **Ivane Kobilce.** O zadnji barvasti prilogi Mladike (Ivana Kobilca: Poletje) smo zvedeli od sestre pokojne slikarice te zanimive podatke: »Poletje« je slikala Ivana Kobilca v Podbrezjah na Gorenjskem (ne v Parizu ali v vasici Barbizon). Slikala je v Matjaževem vrtu. Za model (deklica, ki plete cvetno kito) ji je bila njena najmlajša sestra. Deček, ki sedi pred njo, je Blekov Janezek iz Podbrezj (umrl je v 2. gimnaziji), deklica ob sedeči pa je Janezkova sestra Blekova Katrica (Katarina Škofic), ki je letos v aprilu samska umrla. Bila je stara 46 let. Deček, ki stoji ob ograji in gleda slikarico, kako dela, je Vrutarjev Joža, sedaj častnik in zet pokojnega generala Tomšeta. Hvalježni smo gospe Pintarjevi (rojeni Kobilca) za ta pojasnila. Saj je s tem lepa slika vnovič zažarela, ko diha z nje naše sonce, naše cvetje in zelenje in naši ljudje.

P O O K R O G L I Z E M L J I

Zamorska ljudovlada. Po Pismu spada med stvari, ki pretresajo svet, tudi ta, če se hlapec gospodarstva polasti. Zamorska ljudovlada Liberija v zapadni Afriki to potrjuje. Američani so namreč l. 1847 svoje nekdanje zamorske sužnje osvobodili in jim ustanovili ob Poprovi obali v Gorenji Gvineji republiko Liberijo, kjer naj bi se zamorci vladali sami. Dežela je bogata, dasi še dokaj divja (močvirja, pragozdovi, savane), a podivjali so tudi iz Amerike priseljeni zamorci. Uvedli so zopet suženstvo: sužnje ima vlada, sužnje imajo kmetje, sužnji delajo na ladjah, sužnji so v vojaških službah. Zato mislijo Združene države Severne Amerike vzeti zadeve te zamorske republike zopet v svoje roke in jih predložiti Zvezi narodov, da se suženstvo če treba tudi zgrda zatire. Na pritisk Zveze narodov je ondotni predsednik že moral izdati proglas, da so vsi sužnji svobodni, in teh je okrog 400.000.

Mesto iz zavržene šare. Kdor bi mislil, da so v Ameriki sami milijonarji in nebotičniki, bi se bridko motil. Ob največjem razkošju mnogih se stiska najhujša beda še veliko večih; je pač tako: povsod ne more biti vsega dovolj; če je ponekod preveč, je pa drugod premalo. Blizu mesta Chicago (Čikago) so si brezposelni in brezdomci zgradili novo »mesto« iz same zavržene šare: nerabljevih avtov, razpadlih barak itd. Mesto hudomušno imenujejo Hooverville (Huvervil) ali Hooverjevo mesto, češ, tako se nam je godilo, ko je bil Hoover predsednik Združenih držav. Tudi župana so si izvolili, ki kajpada stanuje v polomljeni baraki.

IZ DUHOVNEGA ŽIV- LJENJA DRUŽINE

Milica Grafenauerjeva

PRIPRAVA NA USTANOVITEV RODBINE

In če si se tako odločil za zakonski stan, moraš tudi vedeti, kako izbirati bodočega zakonskega druga. Nikar v zakon za vsako ceno!

Zakonsko občestvo se sme zgraditi le na razlogih, utemeljenih v drugovi osebnosti. Zato je edini polnovredni razlog za zakon — ljubezen, zakonska ljubezen, to je ljubezen, ki vodi v zakon in ki naj v zakonu neprestano raste. Če moža in ženo veže ta ljubezen, se vzajemno izpopolnjujeta, izžarevata ljubezen v družino, se ustaljujeta bolj in bolj v neizpremenljivi Ljubezni. Noben izmed njiju se ne prevzema ponosen ob drugovih slabostih. Obzirno, čim manj opazno, z največjo nežnostjo popravljata drug drugega. In kadar je ljubezen največja in najbolj čista, se poraja vedno iznova iz nje molitev: »Gospod, naj moja ljubezen ne bo nikoli sebična, ne vsiljiva, niti drugu nadležna. Velika naj bo vedno in močna, četudi mora biti začasno večkrat tiha in skrita, ker bi drugačna takrat utesnjevala duha in ovirala delo drugovo.«

Razen vzajemne, prave zakonske ljubezni je samo še en razlog npravno sprejemljiv, da se nanj zgradi zakonsko občestvo, namreč nekaka zasilna ljubezen, to je globoko medsebojno osebno spoštovanje — spoštovanje je seveda tudi bistven del zakonske ljubezni. Zakonsko občestvo, zgrajeno na samem spoštovanju, imenujemo zakonsko občestvo takozvane resignirane ljubezni. Ni mogoče vsakemu, da bi uresničil svoj ideal, razmere pa ga vendar silijo, da vstopi v zakon. In če hoče potem iz »zasilne ljubezni« skleniti zakon, to ni naravnost grešno, četudi se tak zakon prav gotovo ne sklada docela s prvim zmisлом zakonskega občestva. Tudi so mnogi ljudje, ki so za pravo, vso

dušo zajemajočo zakonsko ljubezen nesposobni, pregrabi, pretopi ali duhovno premalo razviti in smeje vendarle stopiti v zakon, če jih vodi vanj tudi dosti bolj površna ljubezen.

Docela nezadosten razlog je zgolj čutno poželenje po drugu brez prave resnične ljubezni. Nezadosten je dalje vsak razlog, ki ni zvezan z osebnim razlogom. Zakon iz zgolj takih razlogov je predrzna igra s časno in večno srečo, res prava loterija, kakor ljudje zakon radi imenujejo, igra brez utemeljenega upa na uspeh.

Nečisto razmerje med zaročencema pa je kakor vsako drugo nečisto razmerje greh zoper ljubezen. Če je prej prava zakonska ljubezen med zaročencema tudi bila, jo tako nedovoljeno razmerje ubija, kajti ljubezen hoče drugemu dobro, z grehom pa mu delaš zlo. Kolikokrat gre med narodom glas o zakoncih, ki so se tako nesveto pripravljali na zakon in si potem brž skočili v lase. Pravijo namreč: »Poprej sta pojedla v s o ljubezen, pa je za zakon ni nič več ostalo.«¹

Lisbeth Burger pripoveduje v svoji knjigi V. J. St. marsikaj o tem, koliko gorja izhaja iz takega razmerja med zaročenci. Na str. 47 do 53 pripoveduje n. pr. pretresljivo zgodbo o nesreči, ki je zadela ponosno dekle, edinko iz odlične imovite družine.

»Samo enkrat, edinkrat sem bila slaba. Ali je mogoče, da je z menoj res 'tako'?« vprašuje zaupnicobabico dekle vsa iz sebe. Bilo je res »tako«. In ženin — brezverec, prej ji je obetal cerkveno poroko in versko odgojo otrok — je njeno stisko dobro izbral. Dan pred poroko je poslal nevesti notarja s pisano pogodbo, katero naj bi podpisala in po besedah te pristala na civilno poroko in brezversko vzgojo otrok, češ, da ne more biti drugače radi zvez in napredovanja. Ako bi nevesta na to ne hotela pristati, bi bil prisiljen, da odstopi od poroke. Nevesta pa ni pristala na to, dasi je celó oče zahteval, naj sprejme pogoje, ko je zaznal o »škandalu«, Pehnili so jo z doma. Pozneje bi jo bili sprejeli sicer zopet nazaj, toda — brez otroka. Ostala pa je zvesta. Poprej razvajena edinka, si je našla skromno mesto, da je služila kruha obema, detetu in sebi. Šele po mnogih letih se je doma polegla jeza in se je obema zopet odprl dom.

Zares pa je vsedobri Bog v tem slučaju vprav očitvidno porabil hudo v dobro. Kajti bilo bi še vse huje, ako bi se bila ravnala nevesta po volji ženinovi: zatajila bi Boga in se poročila z neznačajnim ženinom in brezvercem. Že poroka z drugovercem prinaša vernemu soprogu nepregledno mnogo bridke boli s seboj. Ali vodi nujno do nesoglasja, ali pa nastajajo med obema soprogoma notranji prepadi, globine, ki so drugu bolj in bolj zaprte, daljne in tuje. Prikrivata si jih vzajemno, drug drugemu molčita o njih — iz ljubezni. Zakonska vez in ljubezen s svojo skupnostjo takih zakoncev Bogu ne le ne približuje, še oddaljuje jih od Boga. Kolikor se vsak zase trudi, da bi se bližal Bogu, toliko se notranja enotnost rahlja. Nesoglasje med njima raste, ker v vsaki blagi duši hrepenenje po Bogu biva, ne zamre, pa se ne moreta strniti oba enodušno v najvišji, najlepši in najblažji skupnosti, v skupnosti božje ljubezni.

¹ Izrečno pa svarim tukaj pred vsako drzno, naglo sodbo! Kdo naj si upa obsoditi mlada človeka, ki sta se kedaj spozabila in potem takoj prevzela vse nasledke nase! Kdo si upa vreči prvi kamen nanju, ko ga Kristus Gospod še na ubogo prešušnico ni pustil vreči!

In otroci! Vsa grenkost in vsa bol se ob njih v poteku vzgoje stotero poveča. Oba jih ljubita. Oba jih hočeta vzgojiti dobre, toda vsak po svoje. Drug uničuje delo drugemu. Otroci gledajo in doživljajo predvsem njun zunanji zgled, ne spoznajo vroče notranjosti, ki jo zaklepata vendarle pretežno vsak vase, in zrastejo versko brezbrizni, mlačni.

Edino pravilno se odloči omenjena nevesta: »Ne morem povečati prve krivde z drugo, ne zatajiti svoje vere, ne prodati duše svojega otroka, ubožca nerojenega.«

Lisbeth Burger razkriva tudi iz zakonov mnogo gorja, ki izhaja iz istega vira: iz nečistega razmerja med zaročenci. Kaže nam zakonce: žene brez dostojanstva in časti, ponižane in otopele, može tako ohole in drzke napram ženam, da bi se ne upali nastopati tako napram zadnji dekli. Redno odgovarjajo ti možje: »Čemu pa je žena!« A ženam izzveneva pobitost in ravnodušje v obtožbi: »Kaj hočem, ko pa sem ga morala vzeti!«

Taka nevredna razmerja med soprogi, izguba človeškega dostojanstva, predrzna ponižanja in žalitve žene in oholi, nemožati možev prezir napram njej, vsemu temu so glavni vir nečista razmerja med zaročenci. Fant, ki zahteva od dekleta premišljeno in drzno — uslugo na škodo čistosti, ni vrlega značaja, ne blagega srca, je kruto sebičen. Prvovrsten značaj tega ne bi zmogel. Vez z možem takega kova ženi ne prinaša sreče, življenju ne lepote, pač pa bridkosti. Mož, pravi mož, viteško čuva čistost in nedotaknjenost žene. Tak mož bi nedostojnega razmerja z zaročenko ne le ne zahteval, marveč bi ga niti ne prenesel. Drzna, ponovna zahteva po uslugi dvomljive vrste je tedaj znamenje neblagega, sirovega človeka, je svarilno znamenje zoper nameravano zvezo. Prej porablja ta ali oni vso zvitost, vsa sredstva, ves svoj vpliv na dekle, češ: »Dokaži, da me imaš res rada, bodi vsaj enkrat vsa moja, sicer ti sploh ne morem verjeti, da me ljubiš.« Ali siroveje: »Mačka v žaklju ne kupujem.« Pozneje pa postaja pesem drugačna. Dasi je mož sam zakrivil padec prezaupljivega, lahkovernega bitja: žene, vendarle naprti isti mož pozneje vprav ženi krivdo, ne sebi. Nobenemu možu namreč docela ne izgine iz duše vzor: žena čista in blaga, vredna spoštovanja, vredna zaupanja in ljubezni brez pridržka. Resnica pa bije vzoru v obraz, in to boli vedno iznova. V duši kljuje prepoznani kes in očita: Zakaj nama vsaj ona ni obvarovala najine najdražje sreče! Ni se izkazala vladarice, ni uveljavila svoje najlepše ženske oblasti: upirati se zlu in voditi k dobremu, zato je napravila oblast za vse življenje. Ne more več brzdati neugnane, često divje moške narave, kakor jo ukloni spoštljiva ljubezen kar redno in prostovoljno pod oblast čiste in dobre žene.

Razen škode, ki jo prinaša nedovoljeno razmerje poznejšemu zakonu, prinaša tako razmerje še drugo škodo vsakemu krivcu posebej. Oškoduje jima značaj in oslabi нравno silo. Oslabi zlasti spretnost in moč za samoodpoved in samovlado, za žrtev in za vlado v prihodnji rodbini.

Žena naj tedaj gleda, da vstopata v zakon oba čista. Čista prihaja žena v novi dom kot njegova venčana kraljica, katero ljubi in spoštuje mož. Taka le more vplivati nanj.

KAKO SE VARUJMO MOLJEV

O molju lahko trdimo, da je eden najhujših škodljivcev v gospodinjstvu. Dosti je sicer drugega mrčesa, ki ni samo škodljiv, temveč še nadležen, gnusen in kvaren zdravju, vendar pa ni o nobenem toliko pritožb kakor o osovraženihi moljih.

Čudno se nam zdi, da spada ta nepridiprav k metuljem in je torej v sorodu s temi nežnimi in lahko krilimi žuželkami. Ni pa molj škodljiv kakor popolna žuželka, kot metulj, temveč le dokler je še gosonica (ličinka, črviček). Razviti molj (metulj) sploh ne more delati nobene škode, ker nima grizočih čeljusti, ampak samo zvito srkalo.

Znano je, da se v splošnem skoraj vse gosonice hranijo z rastlinsko hrano; toda pri molju ni tako. Hranijo se s snovmi iz živalstva, posebno z volno, krznom in pernatimi predmeti. Od tkanin, iz katerih so narejena naša oblačila, je samo še bombaž in kar je platna (rastlinskega izvora), česar se molji ne lotijo. V Nemčiji so izračunali, da jim uniči molj na leto za 500 milijonov zlatih mark volnenih oblek, perila, tkanin za pohištvo, preprog itd. Ta velikanska vsota nam jasno kaže, kako potrebno bi bilo najbrž tudi pri nas, da bi vse gospodinje dosledno pričele zatirati tega škodljivca s pomočjo higijene in preskušanih sredstev. To pa nikakor ni lahko delo; predvsem je treba to živalico, zlasti pa njeno življenje nekoliko poznati, kakor vsakega drugega škodljivca, ki ga skušamo uničiti.

V naših stanovanjih se pojavljajo tri vrste moljev: svetlorumeni suknerski molj, ki uničuje obleko (volno), rjavosivi krznerski molj, ki kvari krzno, ter perni molj. Najbolj razširjen in tudi najbolj škodljiv od vseh je suknerski molj; njegovi gosonici najbolj prija volna.

Vprašamo se: Kako pa pridejo te živalce v naša stanovanja, iz sobe v sobo, iz ene omare v drugo? Samice so to, ki letajo okrog in iščejo primerne prostora, kamor bi zalegale svoja jajčeca, ali pa pridejo na obleko kot gosonice, ki se kaj rade plazijo okrog. Prazna pa je vera, da prileté molji v stanovanje sedaj v zgodnji pomladi, ako pridno odpiramo okna. Molji niso prijatelji belega dne, pa tudi vetra in dežja ne marajo. Letajo namreč samo zvečer, zato odpirajmo podnevi okna brez vse skrbi na stežaj. Vsakega letečega molja, ki ga zalotimo v stanovanju, pa skušajmo uničiti.

Samica znese 60—200 jajčec na volneno blago, ne da bi jih prilepila na tkanino ali vlakna, kot dela drug mrčes, n. pr. uši in stenice. Po 7—12 dneh, kakršna je pač toplina, se izležejo iz jajčec komaj 1 mm dolge, rumenkastobeke gosonice. Te razjedajo potem volno ali dlako in si iz zgrizene snovi naredo cevko, ki jo vedno vlačijo s seboj in jo po potrebi tudi širijo. Gosonica razjeda in razjeda dragoceno tvarino, dokler ne doraste. Takrat je dolga 10 mm in se zabubi. Po nekaj dneh že prodere iz bube metulj. Na ta način se razvijajo v enem samem vročem poletju lahko 3—4 rodovi tega škodljivca.

Sedaj pa najvažnejše! Kako naj se tega nebodigatreba varujemo? Kakor pri vseh drugih, je tudi pri tem škodljivcu laže in bolje paziti, da nam ne zaide v obleko, nego pa ga zatreti, ko se je že vgnezdil. Dokler se še ni naselil, se ga najlaže in najbolj obva-

rujemo s snago. Vse obleke, prte, preproge, poblazinjeno pohištvo itd. moramo pogosto zračiti, stepati in krtačiti. S tem vzamemo moljem potrebni mir, da bi se mogli naseliti in razmnoževati; če pa so jajčeca že na oblekah, jih pa s stepanjem in krtačenjem odstranimo, ker niso pritrjena na blagu. Če tako ravnamo z volnenimi in kožuhastimi predmeti, se nam moljev ni treba bati.

Najnevarnejši čas je poletje, ko zimske obleke ne nosimo, temveč jo imamo shranjeno kje na podstrešju. V tem času je potrebno, da znesemo vso zalogo vsak teden enkrat na zrak in sonce, kjer vsak kos zase natančno skrtučimo in skrbno stepemo, preden ga zopet shranimo.

Dosti gospodinj pa često ne utegne med poletnim časom stepati teh volnenih oblek vsak teden. V takem primeru se je pa treba poslužiti namesto snaženja kemičnih sredstev. To je posebno potrebno, ako odide morda vsa družina z gospodinjo vred za daljšo dobo iz stanovanja.

Zoper molje je naprodaj mnogo najrazličnejših stvari, od katerih veljajo seveda vse za prvovrstne, a včasih vse skupaj niso kaj prida. Naftalin, pa tudi kaffra so snovi, katerih smo se prej posluževali zoper molje; te dve snovi samo nekaj časa zadržujeta metulje, ne uničita po moljeve zalege. Tudi jih ne moremo porazdeliti popolnoma enakomerno med shranjeno robo, ki dobi potem vsa močan duh po teh snoveh. Glede omenjenih in podobnih sredstev je bila gospodinja že pogostokrat razočarana.

Dobri sredstvi proti moljem sta »Globol« in »Novomortan«, ki učinkujeta zelo krepko, a imata poleg tega slabe lastnosti, namreč da razmeroma hitro izhlapiata in da imata močan, za marsikoga precej neprijeten duh.

Vsem tem nedostatom pa hoče odpomoči nov kemični proizvod proti moljem »Mottenehexe«. To je bela, zrnata snov aromatičnega vonja, ki pomori moljeve gosenice po 10—12 dneh, jajčeca po 4 dneh, metulje pa že v 24 urah. Tvarina ne škoduje niti vlaknom niti barvi tkanin. Obleke, ki jih hočemo shraniti, posujemo s tem prahom ter jih zložimo v neprodušno zaprt pločevinast zaboj ali kovčeg. Za 1 m³ potrebujemo 1—1,5 kg tega praška.

Vsak kos obleke, ki smo ga določili za shranjevanje preko poletja, je treba najprej kar najtemeljiteje in najnatančneje skrtučiti ter pri tem ne pozabiti nobenega šiva in gube. S tem odstranimo zalego, ako je že na oblekah. Potem pa šele poskrbimo, da molji ne morejo blizu. Tudi dosedanji način zavijanja volnenih izdelkov v platno ali papir (papirnate vrečice) ima uspeh, ako pazimo, da so vsi kosi obleke zanesljivo brez zalege in da so vrečice tako neprodušno zaprte, da ne moreta niti metulji niti gosenica skozi kakšno zarezo ali špranjo do obleke.

Zoper molje pomaga tudi znani eter »Timit« in univerzalno sredstvo zoper mrčes »Flit«. Z drobnim razpršivcem porazdelimo snov enakomerno po oblekah, nanesimo jo pa tudi v gube, žepe itd. Če ravnamo pravilno, ta snov ne pušča sledov na oblekah in učinkuje 6. mesecev. Priporočljivo pa je, da tudi omARO ali zaboje, kamor mislimo spraviti zalogo zimske obleke, napršimo s tem sredstvom.

Mnogo boljši nego vse naštetu je seveda novodobni način, ki postopa popolnoma drugače. Volnene

tkanine, žimo, perje in podobne snovi obdelajo kemično tako, da postanejo za molje neužitne. Teh reči ne žre noben molj, kakor se na primer ne loti bombaža ali platna. Ta pripomoček je »Eulan«. Četudi leže molj svoja jajčeca v blago, prepojeno s to snovjo, blagu to ne škoduje, ker morajo gosenice na taki tkanini poginiti od lakote. Mnogo predilnic in tovarn je že začelo izdelovati volno, varno pred molji, kar je za narodno gospodarstvo velikega pomena. Tudi če si kupimo za pletenje in kvačkanje zimskih oblek tako volno, smo potem brez skrbi, da bi nam ta škodljivec uničil, kar smo s trudom in stroški pridobili. Tudi pohištvo lahko poblazinimo z blagom in žimo, ki sta zavarovana proti moljem. Koliko manj skrbi — pa tudi manj dela (stepanja)! Še blago, ki je bilo že v rabi, nam kemične čistilnice prepojé z eulanom.

Upajmo, da upeljejo tudi naše trgovine blago, ki je varno pred molji in ki bo polagoma izpodrinilo dosedanjo robo ter s tem odvzelo gospodinjam hudo, vsakoletno skrb, kako bi se varovale ali rešile moljev.

Zaenkrat pa še velja geslo, ki presega vsa kemična sredstva, namreč: Pridno snaži obleko in stanovanje, kajti podlaga vse higijene je red in snaga. Š.H.

NEKAJ O VITAMINIH

Vitamini so danes, skoraj bi rekli, najvažnejša stvar v naši prehrani. Moderna znanost o higieni nam je predrugačila skoraj ves način našega življenja. Ugotovitve higijene seveda posegajo tudi v praktično življenje, zlasti v delo sodobne kuharice. Naše matere, tudi meščanske ali iz takozvanih boljših rodbin, so imele pri kuhi samo to skrb, da bo jed okusna in bo lepo servirana na mizo. Dandanes pa zadeva kuharico še nova, tretja, silnejša skrb, kateri se morata podrediti stari dve: hrana mora biti redilna, zdrava; jedilni list mora biti sestavljen tako, da dobiva telo s prehrano vse najvažnejše hranilne snovi v pravem razmerju. Današnja kuharica zlasti ne sme pozabiti na vitamine, te snovi, ki dajejo telesu moč, zdravje in oporo, ki jih učenjaki sicer že poznajo po njih učinkih, o katerih pa še ne vedo povedati, kaj so in kakšni so. Toda sodobna kuharica se je že sprijaznila z njimi in pri izbiri hrane pazi na to, da postreže s tako hrano, ki ima v sebi zadostno množino teh dragocenih snovi. Zato mora dobro vedeti, katera živila imajo v sebi vitamine in pa katere vitamine ima v sebi to in ono živilo.

Kot je znano, razni vitamini nimajo posebnih imen. Učenjaki so jih krstili s črkami A, B, C in D.

Največ vitaminov ima v sebi pomaranča, pa tudi limona in sploh vse sadje. Precej časa je že, odkar so dognali, da ima tudi zelena v sebi veliko vitamina C. Zato imajo Američani navado, uživati zeleno skoraj pri vsakem obedu, pripravljeno na ta ali oni način. Na Japonskem raste posebna vrsta zelene, ki ima v sebi prav toliko vitaminov C, kakor n. pr. pomaranča ali limona, kar so dognali učenjaki šele zadnje čase; od tedaj se je ta rastlina začela hitro širiti zlasti po Ameriki. Tudi naša redkvica ima v sebi mnogo tega vitamina in je zato zelo zdrava za stare in mlade.

Norveški znanstveniki pa so zadnje čase dognali, da ima tudi slanik v sebi veliko vitaminov, in sicer vitaminov A in D, tako da z uživanjem slanikov skoraj lahko nadomestimo uživanje ribjega olja, ki ga nekateri ne morejo prenesti.

Ker je prišla pomlad, zato ponovno opozarjamo na sirovo hrano. Stari ljudje so govorili, ne da bi kaj slutili o vitaminih: »Spomladi je vsako zelišče, ki za plotom požene, dobro in zdravo.« Pred 40 leti pa je sloveč zdravnik zapisal za splošno takle recept glede prehrane: »Jejte mesa malo, prikuh, kolikor hočete, sadja in zelenjave pa, kar le morete veliko.« Tudi ta mož ni poznal vitaminov, pa se kar ujema s tem, kar današnje zdravstvo priporoča glede hrane.

KUHARICA

Orehovi poljubčki.

Mešaj četrť ure 5 dkg sirovega masla, 5 dkg sladkorja in eno jajce. Nato primešaj 3 g jelenove soli, 4 dkg zmletih orehov, nekoliko drobno zrezane limonove lupine in 17 dkg moke. Vse prav dobro premešaj in oblikuj okrogle hlebčke, ki jih napraviš iz tega testa 35 do 40. Vsak hlebček povaljaj v raztepenem beljaku in s sladkorjem zmešanimi orehi. Pokladaj jih na pleh in speci v srednje vroči pečici.

Narastek iz smrkov (mavrahov).

Napravi bešamelj iz 5 dkg sirovega masla, 5 dkg moke in četrť litra mleka. Ko se nekoliko ohladi, ga dobro zmešaj in primešaj 3 rumenjake in še mešaj četrť ure. Nato prideni majhen krožnik v masti ali sirovem maslu z drobno zrezano čebulo dušenih smrkov, ki so se nekoliko ohladili, osoli; ko vse dobro premešaš, primešaj sneg 3 beljakov in končno še vse narahlo premešaj in stresi mešanje v dobro pomazano skledo. Postavi v pečico, da se rumenkasto zapeče.

Zelena krompirjeva juha.

Kuhaj $\frac{1}{2}$ kg olupljenega in na kosce zrezanega krompirja v $1\frac{1}{2}$ l vode. Posebej pa duši v 2 žlicah olja 2 pesti na rezance zrezane kiselice, špinache ali solate in srednje debelo zrezano čebulo. Ko je krompir kuhan, ga pretlači z vodo vred k dušeni kiselici, prideni še strok strtega česna, žlico kisle smetane, zmešane z žlico moke, in za noževo konico popra. Ko vse prevre, stresi v skledo, v kateri si razmotala eno jajce.

Omaka iz janeževih listov.

Napravi blede prežganje iz 6 dkg masti ali sirovega masla in iz 5 dkg moke, v katerem si zarumenila pol žlice drobno zrezane čebule. Razredči prežganje z zajemalko mrzle vode, prilij še juhe, da je omaka primerno gostljata. Nato prideni 3—4 drobno zrezane janeževe liste, žlico kisle smetane, nekoliko soli, kuhaj vse skupaj nekaj minut. Nazadnje prideni še žlico kisa ali limonovega soka.

Citronov odcedek.

Kuhaj v snažni, ne mastni posodi 1 kg sladkorja s pol litra vode toliko časa, da se potegne kapljica od žlice, s katero mešaš. Nato prideni kuhanemu slad-

korju precejeni sok 12 limon in naj vse skupaj vre četrť ure. Še gorak odcedek nalij v segrete steklenice in zamaši kakor vsak drug odcedek. Tudi ga uporabljaj kakor vsak drug odcedek; tudi čaju dá prijeten okus.

Kako ohranimo citrono več mesecev svežo?

Citrono zavij v svilen papir in jo položi na zračen prostor, ali zavito zakoplji v suh pesek. — Kadar citrono prerežeš, vedno položi odrezano ploskev na krožnik, da se ne posuši.

Kašnati narastek z drobnjakom.

Kuhaj 8 dkg z vročo vodo oprane kaše v četrť litra zavrele vode, prideni žlico olja, nekoliko soli in kuhaj kašo 15—20 minut. Kuhano kašo postavi vstran, da se nekoliko ohladi. V skledi zmešaj za lešnik sirovega masla in 1 rumenjaka, prideni nekoliko ohlajeno kašo, žlico drobno zrezanega drobnjaka in sneg 1 beljaka. Ko si vse narahlo zmešala, namaži skledo z mastjo in stresi vanjo kašnato mešanje, ki ga razravnaj in postavi v pečico, da se nekoliko zapeče. Ko je narastek dovolj pečen, ga postavi kot samostojno jed s solato ali kislim zeljem na mizo.

Kašnati narastek s kuhanim svinjskim mesom se pripravi kakor z drobnjakom, le da namesto drobnjaka prideneš žlico drobno zrezanega mesa ali mesene klobase.

Kašnati narastek iz ostalega kuhanega ali pečenega mesa se pripravi prav tako kakor z drobnjakom, samo da prideneš kaši žlico drobno zrezane in v žlici masti precvrte čebule (drobnjak opusti) in 1—2 žlici drobno zrezanega mesa.

Sirovi ali mohantovi emoki.

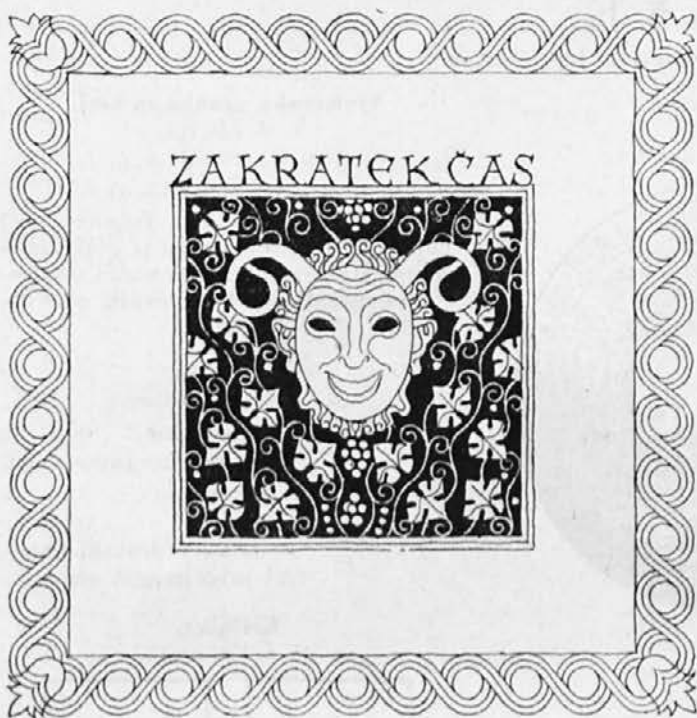
Mešaj četrť ure žlico masti ali sirovega masla in eno jajce. Nato prideni 10 dkg pšeničnega zdroba in 5 žlic mrzlega mleka; premešaj, pokrij in postavi za eno uro vstran, da se zdrob nekoliko napoji. Nato primešaj 3 dkg drobtin, 15—20 dkg sira in 3 dkg moke. Vse skupaj premešaj in napravi iz tega 4 cmoke, ki jih počasi kuhaj v zavreli, slani vodi pol ure. Kuhane vzemi iz vode, jih položi na krožnik, zreži in zabeli s sirovim maslom, ko si poprej v njem zarumenila kake pol žlice krušnih drobtin. Postavi cmoke kot samostojno jed s kislim zeljem ali pa s kislom ali sladko solato na mizo.

Berlinska torta.

Mešaj četrť ure 7 dkg sirovega masla, žlico sladkorja in rumenjaka; nato prilij četrť litra toplega mleka, osoli in prideni 35 dkg moke, premešaj in prideni vzhajani kvas, ki si ga pripravila iz 3 žlic toplega mleka, žličice sladkorja in 1 dkg drožja. Nato vse skupaj dobro stepaj 20—30 minut; testo po vrhu nekoliko potresi z moko, pokrij in ga postavi na toplo, da vzide. Vzhajano testo stresi na desko, ga razvaljaj za prst na debelo in izreži z velikim obodcem, ki je za torte, in ga položi v obod, ki si ga dobro namazala. Nato ga po vrhu pomaži precej na debelo z mezgo in potresi z 2 dkg na drobne listke zrezanih in v pečici zarumenelih mandeljev. Po vrhu pa napravi mrežico, ki jo zvaljaš z rokami.

M. R.

Bojazen.

Profesor magije: »Sedaj pride najsijajnejša točka današnjega sporeda: Izginotje človeka izmed občinstva. Ali je kdo med cenjeno gospodo, ki bi hotel brez sledu izginiti?«

Takoj se oglasi mlad gospod, ki je s tem zadovoljen. Kar ga zagleda bankir Mojše, ki je bil slučajno prisoten, in zavpije v skrajni razburjenosti: »Bog me ne udari! Stojte, gospod profesor, nikarte! Ta človek je moj blagajnik!«

Varčevanje.

»...Torej ti si začel tudi že varčevati pri teh slabih časih?«

»Seveda!«

»Kako pa to napraviš?«

»I, dolžan ostanem vse!«

Napak razumel.

Predstojnik: »Sinoči sta pri 'Konjičku' dva tukajšnja gospoda prav pošteno udrihala po meni. Vi pa ste sedeli poleg, ne da bi bili besedo zinili.«

Uradnik: »Gospod načelnik, jaz načeloma ne zabavljam na svoje predstojnike!«

Natakarjev samogovor.

»Čudno — moji najboljši gostje so tisti, ki imajo malo denarja. Ti dajejo največ napitnine, zato da bi jih ne imeli za revne; bogati ljudje so pa večinoma umazani, zato da jih ne bi imeli za bogate.«

Čedna družina.

Prvi rokomavh: »Pa poznaš svojega zagovornika osebno?«

Drugi rokomavh: »Seveda, saj je naš rodbinski zagovornik. On je že našega starega očeta zagovarjal.«

Iz zborovanja veleobrtnikov.

Predsednik: »Pri visokih dividendah, ki jih moramo plačati svojim delničarjem, nam je nemogoče, da bi zvišali svojim podložnikom plače; zagotavljamo pa jim svojo nezmanjšano blagonaklonjenost!«

Zastopnik nameščencev: »Na to si dovoljujem čislnemu ravnateljstvu predlagati, naj rajši zviša naše plače, nam namenjeno blagonaklonjenost pa prenese na cenjene gospode delničarje!«

Pridnost.

»Ti ne veš, kako je naš hišni gospodar priden! Danes je bil že ob šestih zjutraj pri nas in nam je stanovanje podražil!«

Srečen zakon.

Mati: »Zdi se mi, da vajin zakon ni posebno srečen!«

Hči: »O, narobe, mama!«

Mati: »Sosedje pa pravijo, da so slišali, kako sta se ta teden strašno prepirala s tvojim možem.«

Hči: »To je grda laž! Saj že dva tedna nisva izpregovorila besede!«

Usmiljenje.

»Kako pa to, da se vaš mož zmerom veseli, kadar pridemo do kakega studenca, saj on ne pije vode?«

»Seveda ne; ampak, kadar se vsi okrepcajo, potem ga ne morem pustiti, da bi bil žejen... potem sme tudi on potegniti požirek konjaka iz svöje čutare!«

Samostojen kritik.

Policijski komisar: »Fant, povej po pravici, kdo te je našuntal, da si tej gospé šipe pobil, ko je klavir igrala?«

Dečko (ponosno): »Nobeden... sem sam muzikaličen!«

UGANKE

Urejata Peter Butkovič-Domen in Josip Novak.

Zlogovnica.

(Mirosljub, Vižmarje.)

Poišči 8 dvozložnih besed nastopnega pomena: bolezen, poglavar, opora, ime konja, pseudonim znanega ugankarja, moško ime, strojni del, sovražno dejanje. Prvi zlog vsake besede ima dve, drugi zlog pa tri črke. Če si dobil prave besede, povedo prvi zlogi naslov znane pesmi.

Številnica.

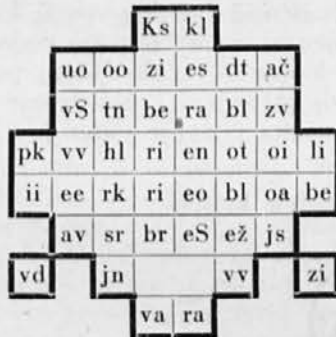
(Kušek Fr., Orliavas.)

1, 2, 5, 4, 5	moško krstno ime,
3, 6, 2, 5, 7, 8	obrnitnik,
9, 1, 10, 9, 8, 7	svetopisem. oseba,
11, 4, 8, 7	žensko ime,
9, 3, 4, 5, 7	rimski naselbina,
8, 4, 12, 5, 2, 15, 7	orodje,
9, 3, 2, 6, 2, 14, 7	žensko ime,
12, 2, 15, 9	posmrtno bivališče,
4, 3, 7, 8, 7	del pohištva.

V prvi in tretji vrsti čitaš imeni dveh mest v Jugoslaviji.

Dvojni konjiček.

(France, Središče.)

Mozaik.

(Vinko, Tolmin.)

Razvrsti črke tako, da dobiš v vsakem osmerokotu po eno besedo, ki se med seboj lovijo in so sledečega pomena: 1. skupina vojakov, 2. proizvod dima, 3. cvetlica, 4. del voza, 5. domača žival, 6. krma, 7. ptič, 8. najdražje, 9. žvižg, 10. povelje, 11. pijača, 12. lovska priprava.

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev ugank v aprilski številki.

Palma. Namesto rimskih števil vstavi odgovarjajoče črke v abecedi (I = a, II = b). Poševne črte — žarki ti povedo, da moraš začeti pri najnižjem, t. j. v drugem predalčku prve vrste, nato vzameš črko iz šestega predalčka in tako vse tri vrste, da dobiš: Tudi v deželi palm so naši bratje.

Šaljivka. Ker so lačne.

Številnica. Ključ: Breg, plan, kot, ud. — Kdor ne uboga, ga tepe nadloga.

Solnčni zahod.

(J. A., Celje.)

Za glavno nagrado.

Note.

(J. Belč, Ljubljana.)

Steber.

(Vladimir, Dol.)

ž i v a i
l o i a j
n i v o j
č u o v l
v t o j e
k i p s o
o o š r d
b s o g n
j p e h e
o k e d d
k s v l i

Vremenska uganka za maj.

(—ol—, Št. Vid.)

(a — ž) + b + c + d + (e — v) +
+ (f — o) + g + (h — r) = ?

a = član družine, b = dragocena tekočina, c = mesto, znano iz grške zgodovine starega veka, d = vodni sesalec, e = domača žival, f = števnik, g = soglasnik, h = sladek sad.

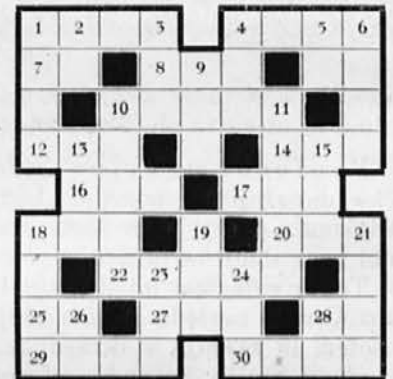
Črkovnica.

(Janez Ložar, Ljubljana.)

: = . ! ? moško ime,
. ! ? ! . pokrajina v Jugoslaviji,
? ! . . . opora,
. . . ! = lovec,
: ! : ! = mesto v dravski banovini prideljenem ozemlju.

Križalka.

(K. J., Ljubljana.)

Vodoravno: 1. oseba iz sv. pisma, 4. nastopi za dnem, 7. predlog, 8. žensko krstno ime, 10. ptica, 12. reka v Afriki, 14. števnik, 16. vas pri Domžalah, 17. del stavbe, 18. pretakanje solz, 20. vladar, 22. električni pol, 25. osebni zaimek, 27. reka v Rusiji, 28. predlog, 29. gorovje v Ameriki, 30. del telesa.

Navpično: 1. arabsko mesto, 2. oblika pomožnega glagola, 3. rimski domači bog, 4. rastlina, 5. rimski denar, 6. čer, 9. predlog, 10. podoba, 11. žensko krstno ime, 15. moško krstno ime, 15. žensko krstno ime, 18. globel, 19. doba, 21. reka, ki se izliva v Donavo, 25. oseba iz svetega pisma, 24. darilo, 26. veznik, 28. avto-znamka.

Molitveniki. Veljajo le cene molitvenikov z rdečo obrezo. Dinarji pomenijo črke iz abecede, pare pa črke iz naslova molitvenika. Dobiš: Molitev je zlat ključ do božjih zakladov.

Posetnica. Tiskarna in knjigovoznica.

Črkovnica. Začni v desnem spodnjem voglu ter odbiraj črke poševno gori in doli, da dobiš: Cim več je notranjega krščanstva, tem več je samarijanske ljubezni.

Dopolnilna uganka. Fasada, rajnik, smokva, furije, imenik, načelo, žargon, grčavo, Andrej, ročica. Dobiš: Fr. S. Finžgar — Divji lovec.

Iz kemije. Namesto imen elementov napiši njihove samoznake: Ca, N, K, Ar, F, U, N, Te, K, Er, S, Ni, K pa dobiš: Cankar, Funtek, Kersnik.

Vremenska uganka za april. Slana v aprilu je bolj nevarna kot poleti toča in suša soparna.